

Groenblauwbeleid Oudewater 2020-2030

Een visie op de inrichting van groen en water

Matthijs Hoes & Sander Hilbrands
Hogeschool Van Hall Larenstein

Groenblauwbeleid Oudewater 2020-2030

Een visie op de inrichting van groen en water

Auteurs:

Matthijs Hoes & Sander Hilbrands

Kader:

Afstudeerscriptie in het kader van de opleiding Bos- en Natuurbeheer

Begeleiders:

Derk Jan Stobbelaar (Hogeschool Van Hall Larenstein)

Vincent Reintjes (Gemeente Oudewater)

Datum:

20-12-2019

Gemeente Oudewater

Foto omslag:

(Is Oudewater MKB-vriendelijk? Doe mee aan het onderzoek!, 2019)

**van hall
larenstein**
university of applied sciences

Inhoudsopgave

1	INLEIDING EN OPGAVE	12
2	WERKWIJZE	16
3	CULTUURHISTORIE	21
4	ECOLOGIE	28
5	KLIMAATBESTENDIGHEID	34
6	RECREATIE	39
7	PRAKTIJKVOORBEELDEN	43
8	VISIE	45
9	UITWERKING VISIE PER BUURT	52
10	DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN	79
	BIJLAGEN	82
	LITERATUURLIJST	104

Voorwoord

Voor u ligt het afstudeeronderzoek 'Groenblauwbeleid Oudewater 2020-2030', een rapport wat richting geeft aan de toekomstige inrichting van zowel het openbare groen als water in de gemeente Oudewater. In het kader van ons afstuderen aan de opleiding Bos- en Natuurbeheer aan Hogeschool Van Hall Larenstein is dit onderzoek uitgevoerd in opdracht van de Gemeente Oudewater. Gezamenlijk hebben wij voor de gemeente onderzoek gedaan naar de uitdagingen die op haar pad komen en op welke wijze het groen en water kunnen bijdragen aan het voorkomen van de daarbij horende negatieve gevolgen. Daarmee moet een goed leefklimaat worden behouden en/of worden ontwikkeld voor de mensen, dieren en planten in de gemeente. Daarmee is een visie ontwikkeld die passend is voor de gemeente en zorgt dat zij zich klaar maakt voor de toekomst.

De uitkomst van dit onderzoek is dan ook bedoeld voor de ambtelijke en politieke organisatie van deze gemeente maar moet daarnaast ook andere geïnteresseerden informeren. Tijdens dit onderzoek zijn wij vanuit de opleiding begeleid door Derk Jan Stobbelaar en door Vincent Reintjes als opdrachtgever vanuit de gemeente. Samen keken zij tot op het laatst kritisch mee, voornamelijk op het proces en de methodiek. Beiden willen wij bedanken voor de kritische feedback en meedenken in oplossingen tijdens dit onderzoek.

Matthijs Hoes & Sander Hilbrands

27 december 2019

Leeswijzer

Dit rapport beschrijft het onderzoek wat heeft geleid tot de visie op groen en water voor de gemeente Oudewater. Het is een strategische visie die sturing geeft aan de inrichting en het beheer van deze disciplines in de openbare ruimte. Het doel daarbij is om te komen tot een visie die lokaal gedragen wordt en aansluit bij landelijke en regionale doelen.

Het eerste hoofdstuk van dit rapport geeft een introductie op het onderzoek. De aanleiding voor het onderzoek is het ontbreken van een visie wat ongestuurd beheer tot gevolg heeft. De opgave wordt daarmee beschreven waarbij ook het onderzoeksgebied, de gemeente Oudewater, wordt toegelicht. Het kader voor het onderzoek wordt in dit hoofdstuk ook vastgesteld en daarnaast de achtergrond van de gebruikte thema's toegelicht.

Het tweede hoofdstuk beschrijft de werkwijze en de randvoorwaarden voor het onderzoek. De werkwijze welke is toegepast in dit onderzoek is opgebouwd aan de hand van vier thema's die in nauwe relatie staan tot het groen en water in de gemeente. Deze thema's zijn: cultuurhistorie, ecologie, klimaatbestendigheid en recreatie. De thema's zijn dan ook bepalend in de opbouw van dit rapport. Een van de randvoorwaarden van dit onderzoek is het uitwerken van de visie volgens de methodiek van de gemeente Woerden. Door de ambtelijke samenwerking tussen de gemeenten Woerden en Oudewater is het wenselijk om de afzonderlijke visies per gemeente dezelfde basis te geven. In de werkwijze wordt de methodiek toegelicht en wordt verder ingegaan op de verschillende fasen van het onderzoek. Het start met een analysefase aan de hand van de vier thema's. Daarop volgt een fase waarin de integrale visie wordt ontwikkeld. In de laatste fase wordt deze visie uitgewerkt op buurtniveau.

Na het hoofdstuk met de beschrijving van de werkwijze worden in losse hoofdstukken de vier thema's behandeld, Hoofdstukken 3 tot en met 6 zijn opgebouwd uit paragrafen die een beschrijving geven van:

- de huidige situatie; waarbij wordt gekeken naar de kwaliteiten die nu al aanwezig zijn;
- een kader gebaseerd op de wetgeving, het beleid en de wensen; waarbij op alle niveaus wordt gekeken naar de eisen die worden gesteld aan het lokale groen en water;
- de belangrijkste structuur; waarin met informatie uit voorgaande twee paragrafen de belangrijkste structuur wordt bepaald en in een themakaart vastgelegd;
- de ambitie en gewenste inrichting: wat de inbreng is voor de te ontwikkelen visie.

Voordat de visie wordt beschreven wordt in hoofdstuk zeven naar twee praktijkvoorbeelden gekeken, de groenvisies van de gemeente Woerden en de gemeente Amersfoort. Onderzocht wordt welke onderdelen in deze gemeentelijke visies bruikbaar zijn voor de visie van de gemeente Oudewater en welk zaken beter kunnen ten opzichte van die praktijkvoorbeelden. Daarmee dienen ze als inbreng voor dit onderzoek en de ontwikkeling van de visie.

De ambities per thema worden in hoofdstuk acht omgezet naar een integrale visie: het groen en water zorgen in 2030 dat de leefomgeving aantrekkelijk, gezond en veilig zijn voor mens, dier en plant op het land en in het water. De visie wordt uitgewerkt in een structuur waarmee de visie kan worden gerealiseerd, het Hoofdgroen. Daarop volgt de uitwerking van de visie in drie zogenoemde 'leefomgevingen' die het sfeerbeeld beschrijven. De leefomgevingen worden toegewezen aan een buurt of lint om de visie voor dat gebied te specificeren en maken de inrichting gezond, natuurlijk of hoogwaardig.

De leefomgevingen geven een algemeen beeld per buurt of lint daarom wordt dit in hoofdstuk negen verder uitgewerkt. Daarmee ontstaat een duidelijk beeld van de aanpassingen die noodzakelijk zijn om de visie te behalen. Het laatste en tiende hoofdstuk geeft een kritische blik op het onderzoek en de toegepaste methodiek. Ook worden aanbevelingen meegegeven ten aanzien van het vervolg. Met de visie is het beheer

bijvoorbeeld nog niet aangepast daarvoor zijn vervolgstappen
noodzakelijk.

Samenvatting

Groen en water zijn essentieel voor het leven en verbeteren de lichamelijke en geestelijke gezondheid. Tevens geven ze ecologische-, cultuurhistorische-, klimaatbestendige- en recreatieve waarde, waarden die onder druk staan en waar specifieke aandacht voor nodig is. Overheden hebben de verantwoordelijkheid om deze waarden, of thema's, samen te laten komen in beleid. Naast de politieke verantwoordelijkheid groeit ook de maatschappelijke wens voor duidelijk en duurzaam beleid.

Binnen de gemeente Oudewater zien zowel de politiek als de inwoners steeds meer het belang in van voldoende en kwalitatief hoogwaardig groen. De huidige coalitie wil bijvoorbeeld de gemeente klaar maken voor de toekomst en inwoners zien met enige regelmaat de gevolgen van de klimaatsverandering in de vorm van wateroverlast tijdens hevige regenbuien. Binnen de gemeente Oudewater zijn het groen en water beeldbepalend, samen vormen zij de belangrijkste structuren in de gemeente.

De gemeente Oudewater is een kleine gemeente in het veenweide landschap. De gemeente heeft een rijk verleden, deze gaat terug tot 8^e eeuw bestond en de touwindustrie heeft gezorgd voor hoogtijdagen waarin de stad floreerde. Daarnaast heeft ook de veenontginning de gemeente gemaakt tot wat het nu is. Het is een gemeente die wordt gekenmerkt door rust en openheid in het landschap en drukte in de historische kernen. Daarmee is het een aantrekkelijke gemeente voor inwoners maar ook voor recreanten.

De gemeente Oudewater heeft op dit moment geen beleid voor de inrichting van groen en water. Het groen en water bepalen de uitstraling van de gemeente maar een waardering hiervoor ontbreekt. Voor de gemeente zijn de thema's, cultuurhistorie, ecologie, recreatie en klimaatbestendigheid bepalend voor de inrichting van het groen en water. Maar hoe de inrichting van groen en water echter kan bijdragen aan het behalen van de doelen die horen bij deze thema's, is echter nog onduidelijk.

Een visie is daarnaast essentieel om het dagelijks beheer en onderhoud effectief uit te voeren. Het huidige beheer wordt niet gestuurd op gewenste ontwikkelingen maar op behoud van het huidige. Ook groeit in Oudewater de maatschappelijke wens voor meer duidelijkheid ten aanzien van de inrichting en het beheer waardoor goede communicatie van groot belang is. Met een vastgestelde visie krijgen de inrichting en het beheer van groen en water richting en kan het draagvlak hiervoor worden vergroot.

Enkele voorwaarden zijn meegeven voor de ontwikkeling van de visie:

1. Geen participatie binnen het onderzoek;
2. Toepassen van de methodiek van gemeente Woerden;
3. Gebruik van vier thema's die belangrijk zijn voor de gemeente Oudewater.

De methodiek is opgebouwd uit twee belangrijke onderdelen:

1. Drie typen leefomgevingen die een streefbeeld beschrijven:
 - Hoogwaardige leefomgeving;
 - Gezonde leefomgeving;
 - Natuurlijke leefomgeving.
2. Drie categorieën die het groen en water waarderen:
 - Hoofdgroen;
 - Buurtgroen;
 - Snippergroen.

De leefomgevingen en categorisering staan los van elkaar. Het één bepaalt het sfeerbeeld, het ander geeft de waardering.

Met deze voorwaarden zijn het bestaande landelijk, regionaal en lokaal beleid onderzocht. Een gemeentelijk beleidsplan staat namelijk niet op zichzelf maar moet aansluiten bij de doelen van hogere overheden. Daarnaast is gekeken naar lokale wensen en huidige kwaliteit. Per thema geeft dit de volgende basis voor de visie.

Cultuurhistorie: De huidige kwaliteit bestaat in het landelijk gebied uit historische structuren zoals de linten met monumentale panden en in sommige gevallen bijbehorende cultuurhistorische beplanting. Het contrast tussen het open en half-open landschap is daarbij een unieke kwaliteit. In het stedelijk gebied vormt de combinatie tussen groen en

water een meerwaarde in de uitstraling van de historische kernen. De belangrijkste cultuurhistorische structuur met op verschillende niveaus beschermde monumenten. Gezamenlijk vormen monumenten, historische linten, landschappen en stadsgezichten de belangrijkste bestaande cultuurhistorische structuur voor het gebied. De ambitie voor deze structuur is het versterken van de uitstraling met de stedelijke en landschappelijke beplanting. Het LOP en het Masterplan Binnenstad geven hiervoor de richtlijnen.

Ecologie: Vele plant- en diersoorten gebruiken de gemeente als corridor of verblijfplaats. Dagvlinders worden bijvoorbeeld veel waargenomen, wespen en bijen overigens maar beperkt. Ook de Kleine modderkruiper, doelsoort van het Natura 2000 gebied de Nieuwkoopse plassen, is in de gemeente sterk vertegenwoordigd. Onder de vogels zijn vijf verschillende soorten uilen en verschillende weidevogels zoals de grutto en de kievit. Bijzonder zijn ook de exotische schildpadden die met enige regelmaat worden gezien. De ecologische kwaliteit en potentie van het gebied is daarmee redelijk. De belangrijkste structuur bestaat uit de, van Europees tot lokaal niveau, beschermde natuurgebieden. De gemeente heeft als ambitie om een bijdrage te leveren aan een duurzame instandhouding en het bieden van een veilig habitat voor diverse doelsoorten van beschermde natuurgebieden. Aan de hand van doelsoort(groep)en kan een gewenste inrichting voor de ecologie worden bepaald.

Klimaatbestendigheid: de gemeente bestaat voor het grootste gedeelte uit landelijk gebied waardoor zowel hittestress als wateroverlast maar in een beperkt gebied een aandachtspunt is. Door de aanwezigheid van grote bomen en watergangen in de woonwijken worden de gevolgen van de verandering van het klimaat daar beperkt en zijn vooral het bedrijventerrein en de binnenstad van Oudewater aandachtsggebieden. De ambitie is dat met een goed gekozen inrichting deze specifieke gebieden bestand zijn tegen de gevolgen van wateroverlast en hittestress. Water moet zo goed mogelijk geborgen worden door bijvoorbeeld bredere watergangen en bomen met een grote kroon moeten veel schaduw creëren en water verdampen.

Recreatie: Vele recreatieve routes doorkruisen de gemeente Oudewater en op diverse plekken sluiten het groen en water goed aan bij de cultuurhistorische, ecologische en klimaatbestendige doelen waardoor het gebied aantrekkelijk is om te fietsen, wandelen en varen. Verblijfsrecreatiegebieden vullen dit recreatieve netwerk aan. Opvallend is dat alle wegen in het landschappelijk gebied als recreatieve route worden gebruikt, een duidelijke focus is er niet. De ambitie is om het gebied aantrekkelijk te houden met een kleinschalige infrastructuur, beleefbare landschapselementen en historische patronen. Om dit te realiseren moet verrommeling worden voorkomen en moet het recreatieve netwerk aansluiten bij de inrichting van de thema's cultuurhistorie, ecologie en klimaatbestendig.

De praktijkvoorbeelden vullen de ambities van de thema's aan. De visie en methodiek van de Gemeente Woerden blijken in de praktijk goed bruikbaar te zijn. Aandachtspunten zijn daarbij wel dat de vervolgstappen na vaststelling van het beleid goed moeten zijn zodat de visie kan worden behaald en dat alle doelen bij iedereen helder zijn. Ook het beleidsplan van de Gemeente Amersfoort heeft een vergelijkbare methodiek. Duidelijke doelen ontbreken en het plan is daarmee vooral gericht op de inrichting en het beheer.

Met deze inbreng is de visie van de gemeente Oudewater als volgt samen te vatten: Door het groen en water efficiënt en met een specifieke functie in te richten wordt de historie van de gemeente zichtbaar, vinden bijzondere dieren en planten een geschikt habitat, blijft de leefomgeving voor de bewoners gezond en blijven recreanten naar de gemeente komen. Het groen en water zorgen in 2030 dat de leefomgeving aantrekkelijk, gezond en veilig zijn voor mens, dier en plant op het land en in het water. Door het optimaliseren van de belangrijkste groenblauwe structuur worden de ambities van de gemeente bereikt. Bovenop deze structuur wordt per gebied daarnaast een sfeerbeeld meegegeven als concretisering van de visie voor dat gebied.

Met de structuren die per thema zijn uitgewerkt is één integrale hoofdstructuur bepaald, het Hoofdgroen. Dit is het groen en water wat essentieel is voor het realiseren van de visie. Dit netwerk dient een beschermde status te krijgen om zo de gestelde visie te realiseren.

Binnen de stad Oudewater is voor het Hoofdgroen in sommige gevallen echter nog geen gesloten netwerk te realiseren, watergangen lopen bijvoorbeeld dood en groenstructuren worden geblokkeerd door bebouwing. Vervolgonderzoek is noodzakelijk om dit netwerk sluitend te krijgen, zodat het Hoofdgroen nog meer waarde krijgt.

De visie geeft in algemene zin de gewenste inrichting voor de gemeente Oudewater. Echter zijn niet alle ambities uit de visie voor elk gebied toepasbaar. Met de toekenning van een leefomgeving aan een gebied is concreter gemaakt wat de beoogde doelen zijn. Dit is echter niet zwart of wit, het één sluit het ander niet uit:

- De Hoogwaardige leefomgeving is gericht op de esthetische waarde, het groen en water worden specifiek ingericht om de uitstraling te verhogen. De ambities met betrekking tot cultuurhistorie, omtrent het behouden en verbeteren van het historische karakter, komen in deze leefomgeving het beste tot zijn recht. Naast de kernen is het ook wenselijk om de toegangswegen en bijzondere locaties, zoals begraafplaatsen, hoogwaardig in te richten zodat de algehele uitstraling van de stad verbetert;
- In de Gezonde leefomgeving zijn het groen en water ingericht met als doel een bijdrage te leveren aan de volksgezondheid. De leefomgeving moet uitnodigen om naar buiten te gaan en te gaan sporten, spelen, recreëren of tuinieren. De historische linten en het open veenweidelandschap zijn binnen deze leefomgeving belangrijke gebieden. Alle vier de ambities sluiten in meer of mindere maten aan bij deze leefomgeving. Dit type leefomgeving past in de gemeente Oudewater dan ook bij woonwijken, bedrijventerreinen, parken en recreatieve routes;
- De natuurlijke leefomgeving is gericht op het optimaal benutten van de ecologische potentie ten behoeve van het bereiken van een optimaal habitat voor de doelsoort(groep)en. Om dit richting te geven moet per structuur worden bepaald welke doelsoort(groep)en daar haalbaar zijn. Dit moet omdat elke doelsoort(groep) zijn eigen habitateisen heeft en deze eisen kunnen conflicteren. Het buitengebied, parken en woonwijken die hieraan grenzen passen bij deze leefomgeving.

Met de omschrijving van de leefomgevingen en de opgedane kennis uit dit onderzoek zijn de leefomgevingen toegewezen aan buurten en linten. Ook zijn voor alle buurten en linten de huidige kwaliteit en de ontwikkelpunten bepaald.

In het laatste hoofdstuk van het onderzoek is kritisch teruggekeken op het uitgevoerde onderzoek. Zo zijn de gekozen thema's passend voor de

gemeente Oudewater maar niet uitputtend, andere thema's zouden hieraan kunnen worden toegevoegd. Hiervoor is niet gekozen omdat de gekozen thema's goed aansluiten bij de gemeente en voldoende basis bieden voor een goede visie. Ook het ontbreken van een participatietraject heeft de inbreng voor de ambities en de visie beperkt. Met de inbreng van bewoners zal de visie uiteindelijk beter aansluiten bij hun wensen. Naast bewoners is de visie ook niet afgestemd met andere actoren. Deze afstemming zou kunnen resulteren tot kleine aanpassingen in de visie. Dit onderzoek heeft wel geresulteerd in een visie en de uitwerking daarvan is goed bruikbaar voor de gemeente om de inrichting en het beheer te sturen. Het zet een duidelijke stip op de horizon, is strategisch en richt zich op de toekomst. Met deze visie zet de gemeente het groen en water in om een gezond leefklimaat te creëren voor mens en dier, een duurzame aanpak van toekomstige problemen.

De volgende aanbevelingen zijn meegegeven voor het vervolg:

- Participatie: het aan te raden om een participatietraject uit de voeren voor de verdere uitwerking van de visie. Ook na vaststellen van de visie is communicatie van belang;
- Meerwaarde door samenwerking met actoren: Om de gestelde visie te behalen is een goede samenwerking wenselijk en misschien zelfs wel noodzakelijk;
- Nader onderzoek: door specifiek nader onderzoek te laten uitvoeren kunnen de ambities scherper en mogelijk realistischer worden neergezet in de visie. Verouderde data kan worden bijgewerkt en ontbrekende data worden aangevuld;
- Hoofdgroen: voor het sluitend maken van het Hoofdgroen netwerk is vervolgonderzoek noodzakelijk. In dat onderzoek moet worden bepaald of het mogelijk is om met Buurtgroen het netwerk sluitend te krijgen of dat grotere ingrepen noodzakelijk zijn. Ook dient in dit onderzoek het Buurtgroen en Snippergroen volledig te worden uitgewerkt;
- Vaststellen en uitrollen van de visie: de belangrijkste stap is het laten vaststellen van de visie door de gemeenteraad. Door deze te laten vaststellen ontstaat de politieke ondersteuning die het doorvoeren van een verandering nodig heeft. Zonder vaststelling is er voor de ambtelijke organisatie geen fundament en kan elke keuze ter discussie worden gesteld. In navolging op de

vaststelling van de visie moet een beheerplan worden uitgewerkt
wat op tactisch niveau beschrijft hoe de doelen moeten worden
bereikt.

1 Inleiding en opgave

Groen en water zijn essentieel voor het leven van mens en dier. Water is de belangrijkste bron voor vocht en groen voor de zuurstof die wij inademen (Into Green, 2019). Groen en water beperken gezondheidsklachten en versterken de lichamelijke en geestelijke gezondheid (S. de Vries, 2000). Tevens zijn het belangrijke onderdelen voor de ecologische-, cultuurhistorische-, en recreatieve waarden van een gebied (Atelier Groenblauw, z.d.).

Het veranderende klimaat eist meer groen en water om de gevolgen ervan te kunnen beheersen (Kuypers, de Vries, & Peeters). Door een tekort aan woningen en de daarbij behorende uitbreiding van steden en dorpen staat groen en water in hoeveelheid en kwaliteit echter onder druk. Hierdoor komen ook de ecologische-, en cultuurhistorische waarden onder druk te staan (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2018). Door een afname van kwalitatief hoogwaardig groen en water komt ook de recreatieve waarde maar beperkt tot ontplooiing (Tonneijck, Smid, & Bade, s.d.). Dit terwijl recreatie een enorme stimulans kan zijn voor de lokale economie (IPS, 2019).

Overheden hebben de verantwoordelijkheid om deze thema's voor de inrichting van groen en water samen te laten komen in het beleid. Voor het thema klimaatbestendigheid zijn ze zelfs verplicht om dit uiterlijk in 2020 te hebben vastgelegd en hiernaar te handelen om zo in te spelen op actuele en toekomstige uitdagingen (Stichting Climate Adaptation Services, z.d.). Naast de politieke verantwoordelijkheid worden de kwaliteiten van groen en water steeds meer algemeen bekend, waardoor inwoners ook steeds vaker waarde hechten aan voldoende en kwalitatief hoogwaardig groen en water (Rooms, 2019).

Figuur 1: klimaatverandering en de effecten daarvan op onze steden (Wuijts, 2019)

Hiervan is ook sprake in de gemeente Oudewater, de politiek en inwoners spreken steeds vaker over het belang van voldoende en kwalitatief hoogwaardig groen en water. De gemeente Oudewater is een gemeente gelegen aan de oevers van de Hollandsche IJssel, in de provincie Utrecht. De stad Oudewater vormt samen met de kernen Snelrewaard, Hekendorp en Papekop de gelijknamige gemeente Oudewater, *Figuur 2*. Naast deze kernen kent de gemeente diverse buurten en linten, *Tabel 1* en *Figuur 3*.

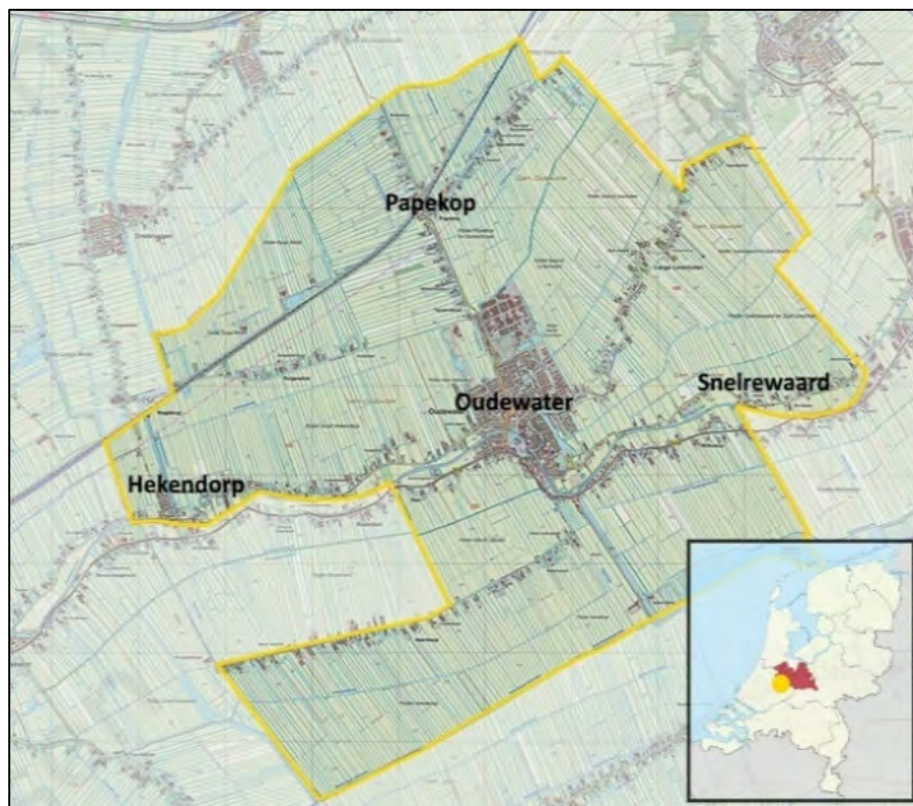
Met ongeveer tienduizend inwoners is het een kleine gemeente met een rijke historie in het veenweidegebied van het Groene Hart, in 1265 verkreeg de kern Oudewater bijvoorbeeld al zijn stadsrechten. Groen en water zijn in het veenweide sterk met elkaar verbonden, samen vormen zij de belangrijkste structuren en zijn ze beeldbepalend. De historische laanstructuren in oude kernen vormen een tegenstelling met landschappelijke beplanting die het open landschap vormgeven. De riviervolgende kronkelwegen volgen de verkavelingsstructuren die zijn ontstaan door het ontginnen van veen terwijl rechte ontsluitingswegen uit latere perioden deze structuur doorkruisen. Ook het water heeft in de geschiedenis verschillende vormen gekregen, de stadsgracht in Oudewater staat in schril contrast met de vele kleine boerenslootjes in het buitengebied. De groene en blauwe structuren maken de gemeente aantrekkelijk en maken het tot wat zij is: een natuurlijke en historische gemeente.

De coalitie van de gemeente Oudewater wil de gemeente klaar maken voor de toekomst (Gemeente Oudewater, 2018) en bewoners ondervinden de gevolgen van de klimaatsverandering, bijvoorbeeld in de vorm van wateroverlast tijdens hevige regenbuien (RTV Utrecht, 2018). Daarnaast heeft de gemeenteraad wensen uitgesproken ten aanzien van de ecologie in de gemeente (CDA-Oudewater, 2018) om ook voor dit thema de gemeente waardevol te maken in de toekomst. De gemeente Oudewater heeft op dit moment echter geen beleid die hieraan invulling geeft. Het thema klimaatbestendigheid is daarmee niet volledig beleidsmatig vastgelegd waarmee de gemeente nog niet voldoet aan de verplichting om dit thema te borgen in het beleid en het handelen van de gemeente (Stichting Climate Adaptation Services, z.d.). Beleid op de inrichting en het beheer van groen en water is hiervoor noodzakelijk.

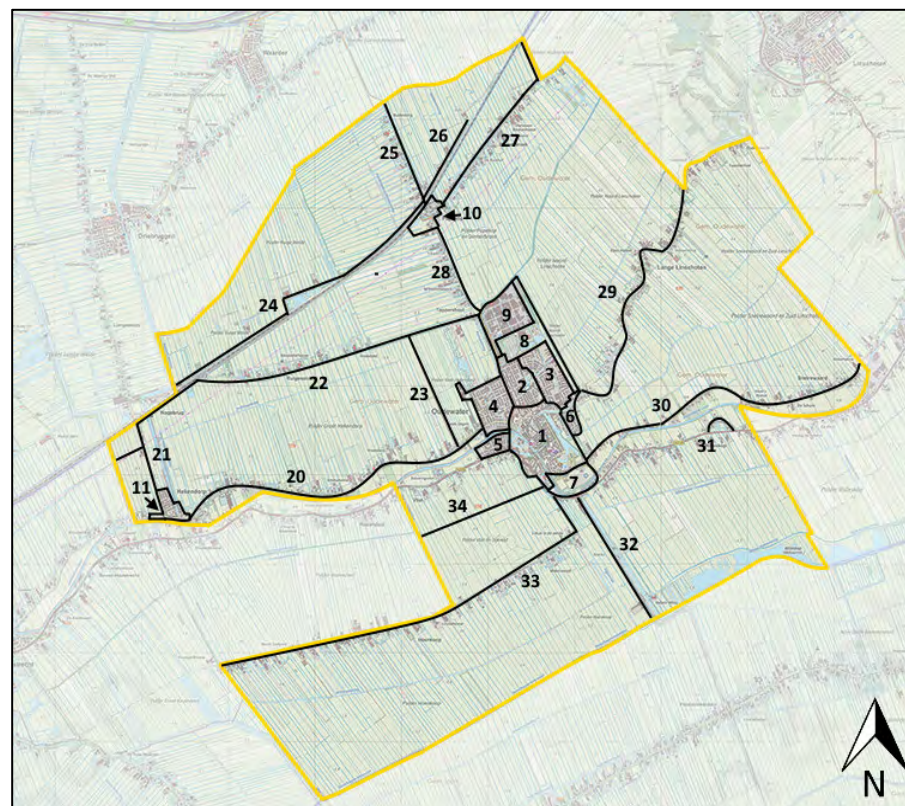
Tabel 1: buurten en linten van Oudewater met nummerv verwijzing

Nr.	Buurt	Type
1.	Kern Oudewater	historisch centrum
2.	Brede dijk	centraal gelegen woonwijk
3.	de Noort syde	woonwijk grenzend aan buitengebied
4.	Klein Hekendorp	woonwijk grenzend aan buitengebied
5.	Kern Hoenkoop	woonwijk grenzend aan buitengebied
6.	Snelrewaard	aangrenzende kern
7.	Marktveld	parkzone
8.	Groenbuffer noord	parkzone
9.	Tappersheul	bedrijventerrein
10.	Kern Papekop	vrij gelegen kern
11.	Kern Hekendorp	historische vrij gelegen kern

Nr.	Lint	Type
20.	Hekendorpse buurt	historische en recreatief lint
21.	Opweg	ontsluitingsweg en recreatief lint
22.	Ruige weide	historische en recreatief lint
23.	Zuringkade	recreatief lint
24.	Hogebrug	ontsluitingsweg en recreatief lint
25.	Joh. J. Vierbergenweg - noord	ontsluitingsweg en recreatief lint
26.	Papekoperdijk	ontsluitingsweg en recreatief lint
27.	Diemerbroek	ontsluitingsweg en recreatief lint
28.	Joh. J. Vierbergenweg – midden	ontsluitingsweg en recreatief lint
29.	Linschoterzandweg	historische en recreatief lint
30.	Waardsedijk	historische en recreatief lint
31.	Oudeweg	historische en recreatief lint
32.	Damweg	ontsluitingsweg en recreatief lint
33.	Hoenkoopse Buurtweg	historische en recreatief lint
34.	Tiendweg	historische en recreatief lint
35.	Joh. J. Vierbergenweg - zuid	entree van de stad

Figuur 2: kernen van de gemeente Oudewater

Figuur 3: Buurten en linten in de gemeente Oudewater

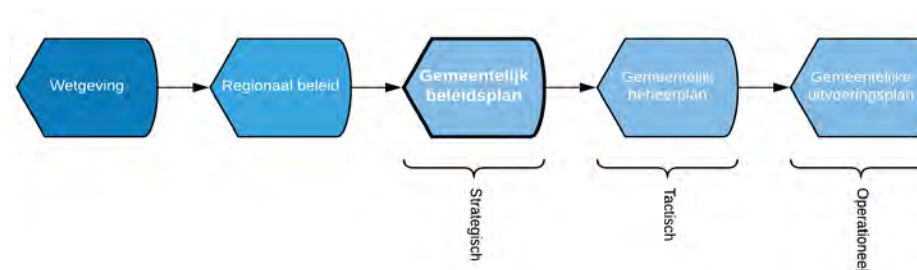
Voor de gemeente Oudewater zijn de thema's cultuurhistorie, ecologie, klimaatbestendigheid en recreatie bepalend voor de inrichting en het beheer van groen en water. Hoe het groen en water duurzaam kan bijdragen aan doelen die horen bij deze thema's is nu echter onduidelijk. Duurzaamheid is als thema overkoepelend ten opzichte van de andere thema's. Dit thema is ook opgenomen in het coalitieakkoord (Gemeente Oudewater, 2018) en wordt in dit onderzoek uitgelegd als het handelen zonder negatieve gevolgen voor volgende generaties. Ingrepen dienen daarmee niet alleen waarde verhogend te zijn op de korte termijn maar deze meerwaarde juist voor de lange termijn te waarborgen.

Doelen die passen bij de genoemde thema's en een integrale visie waarin deze samen komen ontbreken nog. Het groen en water bepalen de uitstraling van de gemeente maar een vastgelegde waardering voor bijvoorbeeld de meest essentiële structuur ontbreekt. Al het groen en water is nu in theorie gelijkwaardig aan elkaar terwijl de waarde van een structuur of element per thema sterk kan verschillen. Door het ontbreken van doelen is ook het toetsen van een ruimtelijke ontwikkeling moeilijk omdat het toetsingskader ontbreekt. Bij nieuwe ontwikkelingen zoals de bouw van een nieuwe woonwijk, kan door het vaststellen van een visie gestuurd worden op een gewenst resultaat. Nu is onduidelijk wat het gewenste resultaat is. Een visie is daarnaast essentieel om het dagelijks beheer en onderhoud effectief uit te voeren. Het huidige beheer is niet gestuurd op gewenste ontwikkelingen maar op behoud van het huidige, dit terwijl onduidelijk is of de huidige situatie ook de gewenste situatie is. De maatschappelijke wens voor meer duidelijkheid ten aanzien van de inrichting en het beheer groeit waardoor goede communicatie van groot belang is (Hooff, 2017). Met een vastgestelde visie krijgen de inrichting en het beheer van groen en water een kader en kan het draagvlak hiervoor worden vergroot door goede communicatie.

Een visie is daarmee de basis voor het gericht inrichten en beheren. Het zet een stip aan de horizon, is strategisch en richt zich daarmee op de lange termijn. Na een visie volgt op tactisch niveau een beheerplan waarin uitgewerkt wordt waar de gemeente nu staat en hoe de stip aan

de horizon moet worden bereikt, zowel qua inrichting als beheer. Een beheerplan richt zich op de middellange termijn. Het zomaar aanpassen van het onderhoud heeft naast financiële gevolgen ook vaak gevolgen voor de uitstraling. Zonder goede communicatie hierover ontstaat vaak onbegrip bij bewoners en politiek en daarom wordt in een beheerplan dan ook vaak geschreven over de communicatie ten aanzien van de veranderingen. De laatste stap in het proces om de uitvoering te sturen is de ontwikkeling van een uitvoeringsplan. Op operationeel niveau wordt de concrete uitvoering beschreven: wat wordt waar, wanneer en hoe uitgevoerd. Om de samenhang van deze documenten duidelijk te maken is dit hieronder schematisch weergegeven in *Figuur 4*.

Met een coalitie die de gemeente klaar wil maken voor de toekomst en met een actuele problematiek voor inwoners is nu de tijd aangebroken om een visie te ontwikkelen die sturing geeft aan de inrichting en het beheer van het groen en water van de gemeente Oudewater. Daarmee moet een gezond leefklimaat voor mens, dier en plant ontstaan.

Figuur 4: Samenhang van plannen met een gemeentelijk beleidsplan als eerste gemeentelijke stap

2 Werkwijze

Dit onderzoek moet leiden tot een visie die sturing geeft aan de inrichting en het beheer van openbaar groen en water in de gemeente Oudewater. Om deze visie te ontwikkelen dient eerst een gedegen analyse uitgevoerd te worden om tot doelen te komen die aansluiten bij de wetgeving, andere beleidsdocumenten en lokale wensen. Dit hoofdstuk beschrijft de stappen die worden gezet in zowel de analysefase, de fase waarin de visie wordt beschreven als de fase waarin deze uitgewerkt wordt tot op buurtniveau. De weergegeven tabellen en kaarten in dit rapport zijn voornamelijk ontwikkeld door de onderzoekers. Wanneer deze echter zijn overgenomen uit rapporten of van websites dan wordt de bijbehorende bron genoemd.

2.1 Randvoorwaarden

Voor dit onderzoek zijn enkele voorwaarden meegeven die van invloed zijn op de uitvoering hiervan:

1. **Geen participatie:** de verantwoordelijk wethouder heeft uitgesproken dat dit onderzoek uitgevoerd dient te worden zonder participatietraject. Deze keuze is ontstaan aan de hand van een besluit van de gemeenteraad, in de begrotingsonderhandelingen van 2018 zijn geen financiële middelen vrij gemaakt voor een visieontwikkeling met participatietraject. Deze ambtelijke wens is toen niet ingewilligd waardoor het nu uitvoeren van een participatietraject, zonder financiële middelen, ongewenst is;
2. **Methodiek gemeente Woerden:** Sinds januari 2015 zijn de gemeente Oudewater en de gemeente Woerden een ambtelijke samenwerking aangegaan, dit betekent twee politieke besturen en één gezamenlijke ambtelijke organisatie. Door de opzet van deze visie / dit beleidsdocument gelijk te houden aan het vigerende beleid van de gemeente Woerden is de toepasbaarheid van deze visie te verhogen, dit voorkomt onduidelijkheid en een minder goede uitvoering van de visie. Specifiek gaat het hierbij om het waarderen van groenblauwe structuren en het toepassen van leefomgevingen voor de gemeente.

3. **Gebruik van vier thema's:** Uit gesprekken met de verantwoordelijk wethouder is gebleken dat vier thema's belangrijk zijn voor de gemeente Oudewater en daarom moeten die onderdeel zijn van dit onderzoek:

- Het thema **cultuurhistorie** is voor de gemeente Oudewater van belang gezien de lange geschiedenis van onder meer de stad Oudewater welke teruggaat naar de 8^e eeuw;
- **Ecologie** is op landelijk, provinciaal en ook gemeentelijk niveau een belangrijk thema. Binnen de gemeenteraad worden in toenemende mate vragen gesteld over hoe de ecologische potentie van de gemeente kan worden versterkt;
- **Klimaatbestendigheid** is een belangrijk thema geworden in de gemeente Oudewater. Inwoners van de gemeente merken jaarlijks de gevolgen van de klimaatverandering, onder andere in de vorm van wateroverlast, bodemdaling en hittestress;
- **Recreatie** is een belangrijk thema van de provincie Utrecht. Zij presenteert zichzelf als een aantrekkelijke provincie met veel ruimte voor recreatie. De Gemeente Oudewater wil hier een bijdrage aan leveren.

2.1.1 Methodiek gemeente Woerden

De methodiek van het beleidsplan van de gemeente Woerden is een randvoorwaarde voor dit onderzoek daarom wordt deze eerst verder toegelicht.

Voor de visie op het groen en water in de gemeente Woerden heeft zij het Groenblauw Omgevingsplan ontwikkeld. Het vormt daarmee het beleid voor de inrichting en het beheer van de groenblauwe omgeving. Het beleid is in twee documenten uitgewerkt. In het eerste deel (Gemeente Woerden, 2013) wordt de visie geconcretiseerd op basis van vier kernwaarden:

1. Veilig;
2. Duurzaamheid;
3. Innovatief;
4. Ecologisch.

Op basis van de inbreng van bewoners zijn drie streefbeelden, ook wel 'leefomgevingen' genoemd, ontwikkeld waarin deze kernwaarden samen komen. De leefomgevingen beschrijven niet de waardering van het groen en water maar prioriteren de doelen uit de visie. Het is namelijk niet altijd mogelijk om op elke locatie alle doelen van de verschillende thema's na te streven. De drie typen leefomgevingen zijn de:

- **Hoogwaardige leefomgeving** waarin het groen en water wordt ingezet om de directe omgeving een speciale en bijzondere uitstraling te geven;
- **Gezonde leefomgeving** waarin het groen en water bij moet dragen aan de volksgezondheid;
- **Natuurlijke leefomgeving** waarin het groen en water moet zorgen voor een optimale ecologische ondersteuning.

In elke leefomgeving komen alle vier de kernwaarden voor maar de prioritering tussen de kernwaarden verschilt per leefomgeving. Kernwaarden worden daarmee niet uitgesloten. Zo zal een bomenlaan, welke behoort tot de gezonde leefomgeving, moeten beschermen tegen hittestress maar kan het daarnaast ook een ecologische en esthetische functie vervullen. Een leefomgeving bepaalt daarmee welke sfeer en functies gewenst zijn (Gemeente Woerden, 2013).

In het eerste deel van het omgevingsplan wordt het groen en water ook gewaardeerd en daarmee gecategoriseerd. Dit gebeurt aan de hand van drie categorieën:

- **Hoofdgroen**, de basis voor de groenblauwe structuur en essentieel voor het behalen van de visie;
- **Buurtgroen**, groen en water van kleinere omvang en ondersteunend aan het Hoofdgroen;
- **Snippergroen**, het overige groen dat geen significante bijdrage levert of kan leveren aan het behalen van de visie.

De leefomgevingen en categorisering staan los van elkaar. Het één bepaalt het sfeerbeeld, het ander geeft de waardering.

De leefomgevingen worden in het tweede deel (Gemeente Woerden, 2016) toegewezen aan gebieden, zoals een woonwijk, het centrum van een stad of dorp of bijvoorbeeld een natuurgebied. In het algemeen zijn

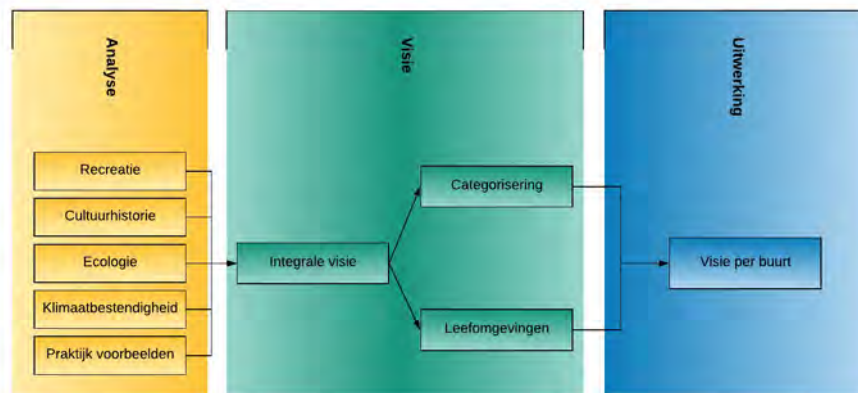
de drie leefomgevingen verdeeld over de gemeentelijke gebieden zoals weergegeven in *Tabel 2*.

Tabel 2: Toepassen leefomgevingen

Leefomgeving Gebieden	Hoogwaardig	Gezond	Natuurlijk
Stads- en dorpscentra	X		
Entrees	X		
Woonwijken		X	X
Bedrijventerreinen	X	X	
Buitengebieden			X

2.2 Stappenplan

Met de beschreven randvoorwaarden is een stappenplan ontwikkeld om dit beleidsplan vorm te geven, de samenhang is schematisch weergegeven in *Figuur 5*.

Figuur 5: Fasen en stappen van het onderzoek

De analysefase begint met een literatuurstudie om inzicht te krijgen in de vier thema's. Deze studie begint met het inzichtelijk maken van de huidige situatie om daarmee het vertrekpunt te bepalen. De belangrijkste wetgeving en het meest relevante beleid worden daarna samen met de lokale wensen uitgezocht. De visie moet aansluiten bij de vigerende wetgeving en doelen van hogere overheden. Daarnaast

moeten lokale doelen van zowel binnen als buiten de gemeentelijke organisatie worden onderzocht om de visie specifiek voor deze gemeente te maken. Lokaal vastgestelde doelen en wensen voor het groen en water kunnen daarmee in de visie terugkomen. Door zowel intern als extern op zoek te gaan naar doelen en wensen wordt het draagvlak voor de visie vergroot. Duidelijk moet worden welke eisen gesteld worden aan het groen en water. De belangrijkste informatie wordt per thema verwerkt in kaarten, zogenoemde themakaarten. Met de informatie uit de huidige situatie, de wetgeving, het beleid, de wensen en de themakaarten worden ambities en gewenste inrichtingen ontwikkeld. De ambities zijn daarmee de eerste onderdelen die voortvloeien uit de analyses en zijn inbreng voor de visie. Na de analyse van de vier thema's wordt een tweetal praktijkvoorbeelden geanalyseerd. Deze voorbeelden zijn beleidsvisies van andere gemeenten en geven mogelijk leerpunten voor de ontwikkeling van de visie van de gemeente Oudewater. Beide plannen worden geanalyseerd om een duidelijk beeld te krijgen hoe een dergelijke visie er uit ziet. Ook wordt specifiek gekeken naar hoe deze gemeenten omgaan met verschillende omgevingen zoals binnensteden, woonwijken, bedrijventerreinen en buitengebieden ten opzichte van de beschreven visie. Dit omdat een visie vaak niet in zijn geheel toepasbaar is voor elk van deze gebieden.

Eén van de praktijkvoorbeelden is het beleid van de gemeente Woerden, welke als randvoorwaarde is meegegeven voor dit onderzoek. Het is waardevol om te bekijken welke zaken, naast de methodiek, van dat plan toepasbaar zijn voor de visie van de gemeente Oudewater, leerpunten worden gezocht om deze visie te kunnen verbeteren. Het andere beleidsplan is van de gemeente Amersfoort. Voor dit laatste voorbeeld is gekozen omdat in dit plan ook gewerkt wordt met thema's om tot een integrale visie te komen en omdat daarmee niet volledig gefocust wordt op de ambtelijke samenwerking van Oudewater en Woerden. De visie van de gemeente Amersfoort zorgt daarmee voor een verbreding van de blik.

Na de afronding van de analysefase wordt gestart met de beschrijving van de visie. Met de ambities en gewenste inrichtingen per thema wordt een integrale visie voor al het groen en water beschreven. Deze visie wordt daarna verder geconcretiseerd aan de hand van de methodiek van

de Gemeente Woerden. De eerste stap daarin is het waarderen van het groen en water. Per categorie worden eerst richtlijnen gegeven waarmee de categorisering kan worden uitgevoerd. Op basis van de richtlijnen en de ontwikkelde themakaarten wordt de belangrijkste structuur, het Hoofdgroen, bepaald. Binnen dit onderzoek is alleen het Hoofdgroen uitgewerkt omdat voor de categorisering van het Buurt- en Snippergroen niet alle informatie beschikbaar is. Daarnaast heeft dit geen toegevoegde waarde voor de visie. In *Figuur 6* is schematisch weergegeven hoe de verdeling in de drie categorieën werkt.

Figuur 6: Stappen voor het bepalen van de waardering van het groen en water

De tweede stap van de methodiek is het toekennen van de leefomgevingen aan specifieke gebieden. Deze leefomgevingen staan, zoals beschreven, los van de hoofdgroenstructuur. Per buurt en lint, zoals weergegeven in *Figuur 3*, wordt aangegeven welke leefomgeving daar gewenst is. Deze toewijzing is nog niet buurt/lint specifiek daarom wordt dit daarna verder uitgewerkt om te bepalen welke ontwikkelingen daar moeten plaatsvinden om de visie te realiseren. Bekeken wordt in welke mate de huidige situatie van de buurt of het lint al voldoet aan de visie om daarmee de huidige kwaliteit te bepalen. Wanneer de huidige situatie niet volledig aansluit bij de visie worden ontwikkelpunten benoemd. De laatste stap van het onderzoek is de reflectie op de uitgevoerde stappen en het doen van aanbevelingen voor het vervolg. Met een kritische blik wordt gekeken naar het uitgevoerde onderzoek, de gevolgde methodiek en het resultaat dat dit heeft opgeleverd. Deze reflectie levert aandachtspunten op die in sommige gevallen leiden tot gewenste vervolgstappen. Deze aanbevelingen zijn daarbij gericht op

het verifiëren, concretiseren en implementeren van de visie. Na vaststelling van deze visie dient, zoals eerder aangegeven, een beheerplan te worden ontwikkelt om het beheer verder te sturen en de financiële gevolgen inzichtelijk te maken.

3 Cultuurhistorie

De geschiedenis van de stad Oudewater gaat terug tot de 8^e eeuw. De lange historie heeft de stad en het omliggende gebied gevormd tot wat het nu is. Monumentale bouwwerken en landschappelijke structuren zijn een verwijzing naar een specifieke historische periode. Dit hoofdstuk maakt de huidige kwaliteiten van het landschap inzichtelijk welke de basis vormen voor de visie. Daarna wordt de belangrijkste wetgeving, het regionale beleid en de lokale wensen behandeld om een kader te scheppen waarbinnen de visie geschreven moet worden. De verzamelde informatie wordt daarna samengevat weergegeven op een themakaart waarmee de belangrijkste structuur voor dit thema zichtbaar wordt. Als laatste wordt de ambitie voor dit thema beschreven en omgezet in een gewenste inrichting. De ambitie dient voor de ontwikkeling van de visie en met de gewenste inrichting kan de huidige situatie voor dit thema worden beoordeeld.

3.1 Huidige situatie

De stad Oudewater kent een lange geschiedenis die teruggaat tot de achtste eeuw. In die periode ontstond een kleine nederzetting op het schiereilandje tussen de Hollandsche IJssel en de oude loop van de rivier de Lange Linschoten. Oudewater viel toen onder het Sticht, het gebied van de bisschop van Utrecht. In 1265 verkreeg Oudewater stadsrechten van deze bisschop (Beleef Oudewater, z.d.) waarna het in 1296 een Hollandse stad werd. Pas sinds 1970 maakte de gemeente Oudewater weer onderdeel uit van de provincie Utrecht (RHC, z.d.).

De touwindustrie kenmerkt de geschiedenis van Oudewater en was de belangrijkste bedrijfstak die zorgde voor werk en inkomen in de regio. Door de inklinking van de bodem gingen de boeren in de omgeving zich toeleggen op de hennepeteelt, naast de gebruikelijke veehouderij. Aan deze bloeitijd kwam in de 18^e eeuw een eind (RHC, z.d.). De stedelijke ontwikkeling van Oudewater is gedeeltelijk bepaald doordat de stad onderdeel uitmaakte van de oude Hollandse waterlinie. Buiten de stadspoorten werd niet gebouwd zolang de stad deze functie had. Toen deze functie werd opgeheven stond niets meer in de weg de stadspoorten en wallen te slopen en bebouwing buiten de grachten toe te staan. In de 19^e eeuw verrees nog heel bescheiden enige bebouwing buiten de

grachten maar in de 20^e eeuw is de stad serieus gegroeid door de nieuwbouwwijken ten noorden en westen van de stad (RHC, z.d.). De gemeente Oudewater is ontstaan na een samenvoeging met de gemeente Hoenkoop in 1970 en delen van Willeskop van Snelrewaard in 1989. Tevens vallen sinds 1989 de kernen Hekendorp en Papekop onder Oudewater (RHC, z.d.).

De huidige cultuurhistorische kwaliteit bestaat in het landelijk gebied uit historische structuren zoals de linten met monumentale panden en in sommige gevallen bijbehorende cultuurhistorische beplanting. Het contrast tussen het open en half-open landschap is daarnaast een unieke kwaliteit van het landelijk gebied. Het water vormt juist een verbinding tussen het landelijk en stedelijk gebied en de huidige structuur hiervan is een afspiegeling van de ontwikkeling die het gebied heeft doorgemaakt. De combinatie tussen groen en water vormt daarbij één van de kwaliteiten, zoals de bomenrijen op de kaden die de stadsgracht in uitstraling ondersteunt.

3.2 Wetgeving, beleid en wensen

Uit de wetgeving, het regionaal beleid en de lokale wensen, zoals samengevat in *Bijlage 2: Wetgeving en beleid cultuurhistorie*, zijn voor dit thema de belangrijkste structuren en doelen op te maken. Belangrijk is om uit de wetgeving, het beleid en de wensen een cultuurhistorische structuur en bijbehorende doelen te halen als basis voor de gemeentelijke visie. Middels de aangewezen monumenten en landschappen wordt deze structuur zichtbaar. Abstracte doelen zijn daarbij afkomstig van hogere overheden en de meer concrete doelen zijn lokaal vastgelegd.

De belangrijkste cultuurhistorische structuren bestaan voornamelijk uit de binnenstad van Oudewater en de historische linten hier om heen. Vele boerderijen aan deze linten zijn aangewezen als monument en ondersteunen daarmee de structuur. Het doel dat terug komt in alle lagen van de overheid is het behouden en verbeteren van een aantrekkelijk landschap en historisch karakter. De hogere overheden blijven voor dit thema veelal abstract door alleen te wijzen op de

cultuurhistorische kwaliteiten van het gebied zonder daar een wijze van behoud en/of verbetering aan toe te voegen. Het gemeentelijke LOP concretiseert dit wel voor de landschappelijke beplanting in het buitengebied.

De cultuurhistorie van een gebied komt zowel terug in bouwwerken als in landschappelijke structuren en elementen die een verwijzing kunnen zijn naar een specifieke historische periode. Door het inzichtelijk maken van de beschermde en beschreven monumenten en landschappen worden cultuurhistorische structuren zichtbaar. Door de inrichting van groen en water af te stemmen op deze structuren levert de gemeente een bijdrage aan de uitstraling, instandhouding of het behoud hiervan. Om de structuren inzichtelijk te maken wordt gekeken naar de vier vormen van bescherming van monumenten of historische structuren die er in Nederland zijn, met deze vier vormen moeten de structuren voldoende zichtbaar worden (Monumenten.nl, z.d.):

- Rijksmonumenten: gebouwen en objecten met nationale cultuurhistorische waarde;
- Provinciale monumenten: panden, dijken, grenspalen en gemeente-overschrijdende objecten met regionale cultuurhistorische waarde;
- Gemeentelijke monumenten: pand zonder nationale betekenis maar met plaatselijke of regionale cultuurhistorische waarde;
- Beschermde stads- en dorpsgezichten: gebieden met een bijzonder cultuurhistorisch karakter.

Wetgeving

Rijksmonumenten worden op landelijke niveau aangewezen middels de **Erfgoedwet** (De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, z.d.). Deze monumenten zijn van landelijk belang en dienen daarom behouden te blijven. Verspreid over de gemeente liggen in totaal 161 rijksmonumenten (Monumenten.nl, z.d.). Het overgrote deel van deze monumenten is woonhuis, 95 stuks, of boerderij, 33 stuks. De gebouwen liggen verspreid over de gemeente, in zowel het buitengebied als in de oude delen van de stads- en dorpskernen. De binnenstad van Oudewater is daarnaast een op rijksniveau beschermd stadsgezicht (Rijksdienst van het Cultureel Erfgoed, 1977) waardoor deze beschermd is tegen verandering van het karakter en de structuur zodat de cultuurhistorische waarde is gewaarborgd (Monumenten.nl, z.d.).

Regionaal beleid

De Provincie Utrecht heeft geen monumenten aangewezen maar gaat in de **Provinciale ruimtelijke structuurvisie 2013-2028** wel in op het

thema cultuurhistorie. Deze visie is het ruimtelijk beleid wat moet zorgen voor een aantrekkelijke provincie. Zij beschrijft dat het gebied rondom de stad Oudewater wordt gekenmerkt door herkenbare structuren die de verschillende fasen van de veenontginning zichtbaar maken (Provincie Utrecht, 2016). Het contrast tussen de open ruimten en het stedelijk gebied zijn herkenbaar waarbij de verkavelingspatronen, openheid, smalle wegen, kades, weteringen en lintbebouwingen cultuurhistorisch waardevol zijn. De openheid, het (veen)weidekarakter, de landschappelijke diversiteit en de rust en stilte wil de provincie behouden. Naast de ruimtelijke structuurvisie gaat de Provincie Utrecht middels de **Kwaliteitsgids voor de Utrechtse Landschappen** dieper in op de kenmerkende landschappen en worden daarbij ook richtlijnen gegeven voor het toepassen van de kernkwaliteiten. Voor gemeenten dient deze gids als hulpmiddel wanneer ruimtelijke plannen gemaakt en uitgevoerd worden, daarmee is het vergelijkbaar met provinciaal beleid. Voor de beschreven landschapstypen binnen de gemeente Oudewater worden de volgende beschrijvingen en ontwikkelprincipes gegeven (oKra landschapsarchitecten, 2011):

- *de rivierlinten meanderen als meer besloten zones tussen open weidelandschappen. De rivier ligt hoger dan de omliggende weidelandschappen en wordt begeleid door slingerende dijkjes met bebouwing en opgaande (erf) beplanting. de kleinschalige dijklinten geven wisselende zichten op de verstilde open weidelandschappen buiten de zone, terwijl het rivierlint zelf weer een oase van rust vormt ten opzichte van de steden en dorpen;*
- *Het open weidelandschap van de waard heeft een uitgesproken lengterichting door lange bebouwingslinten en parallel lopende, beplante achterkaden. De strokenverkaveling staat haaks op de linten. De linten kennen onderling een aanzienlijke diversiteit, van open tot zeer besloten, met zowel lange rechtstanden als slingerende stukken en een grote variatie tussen de profielen. De overall aanwezige weilanden verlenen rust en stilte aan het landschap.*

Lokale wensen

Het samenwerkingsverband Gebiedscommissie Utrecht-West houdt zich bezig met landbouw, natuur, landschap, recreatie en het

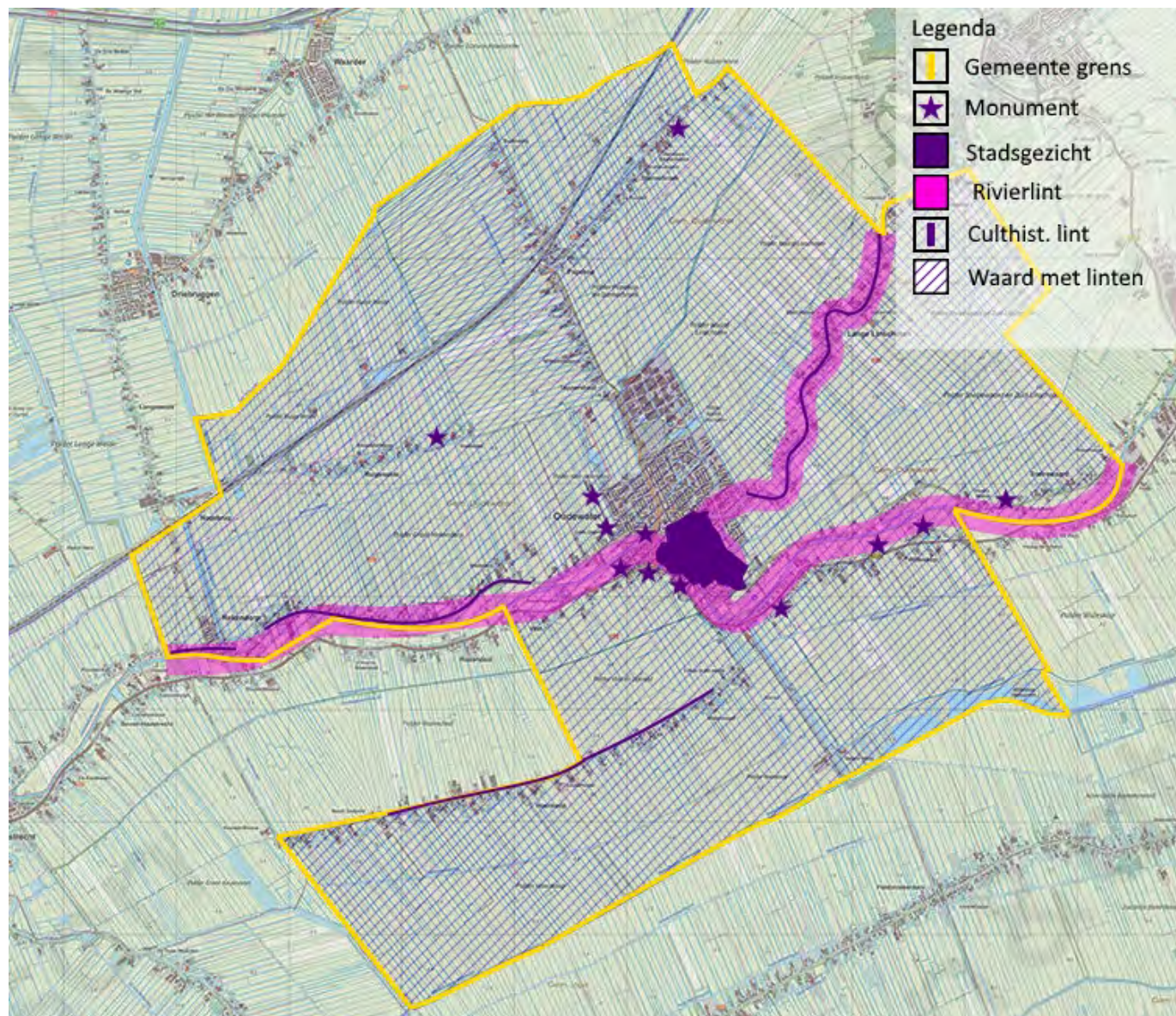
bedrijfsleven (Gebiedscommissie Utrecht-West, 2016). De veertien leden van de commissie zijn afkomstig van gemeenten (waaronder Oudewater), waterschappen en lokale maatschappelijke organisaties. De commissie voert opdrachten uit voor de provincie en andere lokale opdrachtgevers. In het **Gebiedsprogramma Utrecht-West** van de commissie wordt als doel beschreven het behouden, versterken en ontwikkelen van cultureel erfgoed en landschappelijke kwaliteit. Ook voor het **Landschapsontwikkelingsplan** (LOP) heeft Oudewater samengewerkt met andere gemeenten, namelijk de gemeenten Montfoort en Lopik. In dit plan wordt als doel gesteld dat de identiteit van het open en groene landschap behouden moet blijven (brons + partners landschapsarchitecten, 2005). Het open landschap is ontstaan door de ontginning met een vaste maat en opbouw, de cope-ontginning. Dit herkenbare patroon heeft gezorgd voor kenmerkende bebouwingslinten, kaden, tiendwegen, en weteringen. Naast dit open weidegebied zorgt de stroomrug van de rivier de Lange Linschoten voor een halfopen landschap waarbij divers grondgebruik van fruitteelt, weiland en akkerbouw kenmerkend is. Behoud van het contrast tussen het open- en halfopen landschap is een belangrijke basis voor de visie van het plan. Middels streefbeelden is daarbij richting gegeven voor het behalen van de visie, *Bijlage 3: Streefbeelden Landschapsontwikkelingsplan*. Voor de binnenstad van de stad Oudewater is een **Masterplan Binnenstad** ontwikkeld. De gemeente wil middels dit plan de groenstructuren benutten voor de groene uitstraling en het verhogen van de verblijfskwaliteit van de binnenstad. Daarnaast wil zij het groen passend maken bij de (historische)omgeving. Het plan richt zich met name op het behouden en uitbreiden van solitaire bomen en bomenrijen en daarnaast het toevoegen van geveltuintjes. (Buro Topia, 2017). De gemeente Oudewater heeft daarnaast 145 monumenten aangewezen als gemeentelijk monument, voornamelijk bestaande uit (128) woningen in de stad Oudewater (Gemeente Oudewater, z.d.).

Het gemeentelijk Masterplan biedt dit ook voor het groen in de binnenstad van Oudewater. Daarmee is echter geen dekkende visie voor dit thema voor de gehele gemeente uitgewerkt, de woonwijken van Oudewater en de overige kernen blijven namelijk buiten beschouwing. Het ontbreken van de overige kernen is ook een gemis omdat bijvoorbeeld ook Hekendorp een kern heeft met monumenten en binnen een historisch lint valt. Het Masterplan biedt voor deze kern wel voldoende handvatten om ook hiervoor een gewenste inrichting te beschrijven.

3.3 Cultuurhistorische structuur

De monumenten, historische linten, landschappen en stadsgezichten zijn opgenomen in de themakaart Cultuurhistorie, *Figuur 7*. Gezamenlijk vormen zij de belangrijkste bestaande cultuurhistorische structuur voor het gebied.

De gehele gemeente valt onder de landschappelijke structuur waard met linten, een landschap wat onder invloed van een rivier is gevormd. Rivierlinten, watergangen met lintbebouwing, doorkruisen dan ook de gemeente. Monumentale bouwwerken zijn veelal langs deze cultuurhistorische linten te vinden. De binnenstad van Oudewater is het middelpunt van de gemeente, ook binnen dit thema. Als beschermd stadsgezicht bevat het vele monumenten en is het een kruispunt tussen verschillende linten. De belangrijkste cultuurhistorische structuur is daarmee samen te vatten tot de binnenstad van de stad Oudewater met vier historische linten hier omheen.

Figuur 7: Themakaart Cultuurhistorie

3.4 Ambitie en gewenste inrichting

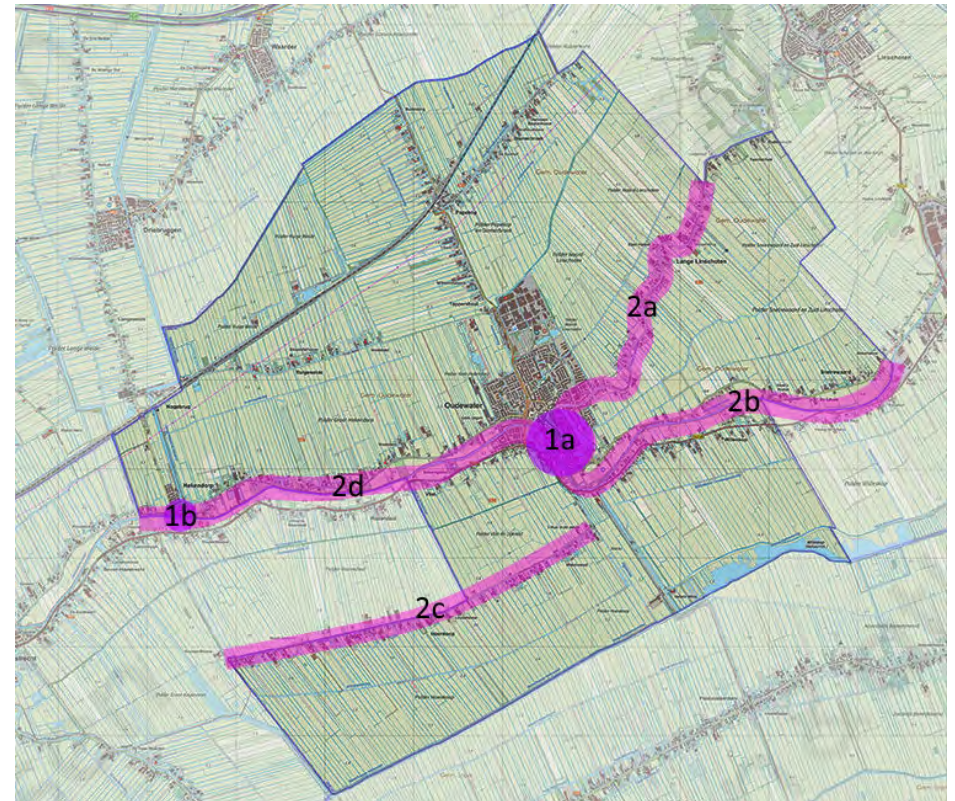
3.4.1 Ambitie:

De stedelijke en landschappelijke beplanting versterken de uitstraling van de vele monumenten en historische linten.

Cultuurhistorie is een volwaardig onderdeel bij de inrichting van het landschap, “verrommelde” beplantingen zijn hersteld tot heldere structuren die aansluiten bij de kwaliteiten van het landschap. Het watersysteem blijft zich verder ontwikkelen maar laat het verleden niet achter zich. In de stedelijke omgeving is er door slimme oplossingen ruimte gevonden voor meer bomen en geveltuintjes om daarmee het historische stadsgezicht en de grachten te complimenteren. Duurzame structuren van bomen gaan een eigen plek in de geschiedenis van de stad innemen.

3.4.2 Gewenste inrichting

De cultuurhistorische structuur van de gemeente uit *Figuur 7* is opgedeeld in deelgebieden, zowel stedelijke als landschappelijke gebieden zijn in *Figuur 8* weergegeven. De gewenste inrichting voor het groen en water verschilt per deelgebied en is daarom per gebied uitgewerkt in *Tabel 3*. In deze gewenste inrichting komen de geanalyseerde onderwerpen uit de voorgaande paragrafen samen en vormt het de inrichtingseisen voor de toekomst.

Figuur 8: Locaties gewenste cultuurhistorische inrichting

Tabel 3: Gewenste cultuurhistorische inrichting

Gebied	Locatie	Gewenste inrichting
1. Stedelijk	a. Binnenstad Oudewater	Het Masterplan Binnenstad geeft voor dit gebied specifieke ontwerprichtlijnen die de gewenste inrichting moeten realiseren. Ten aanzien van het groen moeten bestaande bomen, zowel solitaire als rijen, behouden blijven. Daarnaast moeten solitaire bomen en geveltuintjes in straten en stegen worden toegevoegd om de uitstraling te verhogen. Over het water in de binnenstad worden geen ontwerprichtlijnen gegeven maar behoud van de grachten is essentieel voor de cultuurhistorische uitstraling van de binnenstad. Sfeerbeelden van de huidige en daarmee ook gewenste situatie zijn weergegeven in <i>Bijlage 4: Huidige situatie binnenstad Oudewater</i> .
	b. Kern Hekendorp	Ten aanzien van de gewenste inrichting voor de kern van Hekendorp wordt, deels, aangesloten bij de ontwerprichtlijnen van de binnenstad van Oudewater. In de huidige situatie wordt de kern, qua groen, vormgegeven door een bomenrij, <i>Bijlage 5: Huidige situatie cultuurhistorische gebieden</i> . Gemeentelijk water ontbreekt hier. In het Masterplan binnenstad staat het behouden van bomenrijen als een gewenste inrichting waardoor dit als uitgangspunt gehanteerd wordt voor de kern van Hekendorp.
2. Landschappelijk	a. Linschoterzandweg	De opbouw van dit lint komt het beste overeen met het dubbelzijdige lint zoals die staat beschreven in het LOP. De gewenste inrichting sluit daarom aan bij de beschrijving daarvan: een dubbelzijdige wegbeplanting welke aansluit bij het bodemtype en het representatieve karakter. De huidige beplanting bestaat uit rijen knotbomen aan beide zijden van het water, <i>Bijlage 5: Huidige situatie cultuurhistorische gebieden</i> . Gesteld wordt dat dit het representatieve karakter weergeeft en daarmee is de huidige opbouw de gewenste inrichting voor zowel water als groen.
	b. Waardsedijk	De huidige inrichting van de Waardsedijk is zeer gevarieerd, een duidelijke structuur ontbreekt, <i>Bijlage 5: Huidige situatie cultuurhistorische gebieden</i> . Houtsingels, bomenrijen, knotbomen en open stukken komen allen voor langs deze weg. Deels zal dit het gevolg zijn van de vele particuliere gronden die direct op de weg aansluiten. Dit beeld volledig veranderen is daarom onwaarschijnlijk en behoud van het bestaande wordt daarmee als het hoogst haalbare ingeschat. De gewenste inrichting is daarmee een variatie aan beplantingsstructuren.
	c. Hoenkoopse buurtweg	De beplanting van dit lint is een combinatie van bomenrijen en rijen knotbomen, <i>Bijlage 5: Huidige situatie cultuurhistorische gebieden</i> . Het LOP beschrijft dit lint als Tiendweg en de gewenste inrichting is daarom een combinatie van knotwilgen en -essen en elzenhakhout.
	d. Hekendorpse buurt	Het groen op dit lint bestaat uit een diversiteit van landschappelijke beplanting, <i>Bijlage 5: Huidige situatie cultuurhistorische gebieden</i> . Het LOP beschrijft dit lint als Tiendweg en de gewenste inrichting is daarom een combinatie van knotwilgen en -essen en elzenhakhout.

4 Ecologie

Het groen en water van de gemeente vormen het leefgebied van vele diersoorten. Deze gebruiken de gemeente bijvoorbeeld als rustgebied, paargebied, foerageergebied of corridor. Een gemeente is daarin een schakel in een groter ecologisch netwerk. De huidige situatie en kwaliteiten worden in dit hoofdstuk zichtbaar gemaakt om een basis te vormen voor de visie. Het kader van de visie wordt verder gevormd door de belangrijkste wetgeving, het regionale beleid en de lokale wensen. De verzamelde informatie wordt daarna samengevat in de belangrijkste structuur en weergegeven op een themakaart. Het in beeld brengen van dit netwerk is essentieel om te voorkomen dat de gemeente een barrière vormt voor gewenste plant- en diersoorten. Als laatste wordt de ambitie voor dit thema beschreven en omgezet in een gewenste inrichting. De gewenste inrichting wordt voor deze structuur bepaald aan de hand van doelsoort(groep)en, planten en dieren welke gewenst zijn in gebied. Deze ambitie dient voor de ontwikkeling van de visie en met de doelsoort(groep)en is het mogelijk om de kwaliteit van het netwerk te beoordelen.

4.1 Huidige situatie

Binnen de gemeentegrenzen is een beperkte hoeveelheid water en groen in beheer bij de gemeente, het overgrote deel van het groen en water is eigendom van agrariërs. De gemeente kan daarmee maar een beperkte bijdrage leveren voor de natuur terwijl andere grondbezitters van grotere invloed kunnen zijn op de ecologische waarde. Vele plant- en diersoorten gebruiken de gemeente echter wel als corridor of verblijfplaats, blijkt uit de gegevens van de Nationale Database Flora en Fauna (NDDFF) van de afgelopen vijf jaar, *Bijlage 6*: NDDFF-gegevens. De gegevens in deze bijlage zijn een uitsnede genomen over de gehele gemeente, deze gegevens opdelen in gebieden is door het gebruik van kilometerhokken niet mogelijk. Ook is het risico daarmee dat soorten worden uitgesloten van een gebied omdat die daar niet is gezien terwijl die daar wel voorkomt. Door de gegevens van de gehele gemeente te gebruiken wordt een globaler en realistischer beeld beschreven. Het blijkt dat verschillende insectengroepen zoals dagvlinders, libellen, sprinkhanen, wespen en bijen in zowel soorten als aantal regelmatig

worden waargenomen, meer dan honderd verschillende soorten in totaal. Hierbij vallen de dagvlinders op door het hoge waargenomen aantal en wespen en bijen door het lage aantal. Binnen de groep van amfibieën en reptielen zijn in totaal 16 soorten in dezelfde periode waargenomen waarbij de exotische schildpadden, die waarschijnlijk afkomstig zijn van particulieren, opvallen. Binnen de vissengroep is de Kleine modderkruiper als doelsoort voor de Nieuwkoopse plassen in de gemeente sterk vertegenwoordigd. Ook vleermuizen zijn in aantallen en soorten redelijk goed aanwezig. Voor de overige zoogdieren is de muskusrat een opvallende uitschieter, maar ook kleine marterachtigen en verschillende muissoorten zijn waargenomen. Meer dan vijf miljoen vogels zijn de afgelopen vijf jaar toegevoegd aan de database. Hieronder zijn vijf verschillende soorten uilen en verschillende weidevogels zoals de grutto en de Kievit. De ecologische kwaliteit en potentie van het gebied is daarmee redelijk doordat blijkt dat in de huidige situatie al vele verschillende soorten in een redelijk aantal voorkomen.

4.2 Wetgeving, beleid en wensen

Uit de wetgeving, het regionaal beleid en de lokale wensen, zoals samengevat in *Bijlage 7*: Wetgeving en beleid ecologie, zijn voor dit thema de belangrijkste structuren en doelen op te maken. Belangrijk is om uit de wetgeving, het beleid en de wensen een ecologische structuur en bijbehorende doelen te halen als basis voor de gemeentelijke visie. De omliggende beschermde natuurgebieden en het gemeentelijke groen en water maken deze structuur zichtbaar. Abstracte doelen zijn daarbij afkomstig van hogere overheden en de meer concrete doelen zijn lokaal vastgelegd.

In alle lagen van de overheid groeit de aandacht voor behoud en verbetering van de ecologische kwaliteit door duurzame bescherming, herstel en aanleg van natuur. Daarbij zijn specifieke gebieden aangewezen die middels een beschermde status een geschikt habitat voor dieren en planten moeten bieden. Op lokaal niveau wordt aangegeven dat een goede afstemming moet plaatsvinden tussen het recreatieve gebruik en de ecologische waarden. Het natuurgebied aan de Ruige Weide wordt lokaal als waardevol beschouwd. Daarnaast

worden bijen en andere bestuivers genoemd als soorten die beschermd dienen te worden.

4.3 Ecologische structuur

De, van Europees tot lokaal niveau, beschermde natuurgebieden zijn opgenomen in de themakaart Ecologie, zie *Figuur 9*. Gezamenlijk vormen zij de belangrijkste bestaande ecologische structuur voor het gebied.

Rondom en binnen de gemeente liggen diverse natuurgebieden die gezamenlijk nog geen gesloten ecologisch netwerk vormen. Ten westen van de gemeente ligt een Natura-2000 gebied en ten oosten en zuiden liggen grotere gebieden die vallen binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Binnen de gemeentegrenzen zijn verschillende weidevogelgebieden gesitueerd die gezamenlijk een groot deel van gebied beslaan. Kleinere gebieden uit de NNN en lokale parken vullen de structuur verder aan.

De spoorlijn in het noorden en de Hollandsche IJssel lijken een barrière te vormen tussen de natuurgebieden. Uit deze structuur is een ecologisch netwerk te ontwikkelen die de verschillende gebieden wel met elkaar verbindt. De lokale en regionale natuurgebieden ondersteunen daarin de landelijke en Europese gebieden.

4.4 Ambitie en gewenste inrichting

4.4.1 Ambitie

Een bijdrage leveren aan een duurzame instandhouding en het bieden van een veilig habitat voor diverse doelsoorten van beschermde natuurgebieden.

Met de beperkte omvang van gemeentelijke groen en water moet het doel van gemeente zijn om aan te sluiten bij de doelen van de Europese, landelijke en regionale natuurgebieden in de omgeving. Door de ontwikkeling van een duurzaam ecologisch netwerk, wat bestaat uit de nu nog losse natuurgebieden binnen de gemeente, moeten bijzondere dier- en plantsoorten zich eenvoudig en veilig kunnen bewegen door de gemeente en vinden dieren daar voedsel, rust en nestmogelijkheden. De bestaande, ecologisch waardevolle gebieden moeten beschermd worden en door goed beheer in kwaliteit verbeteren. Nieuwe natuur wordt ontwikkeld waarmee een stabiel netwerk voor planten en dieren wordt

gevormd. Dit ecologisch netwerk dient zorgvuldig te worden afgestemd met andere netwerken die door de gemeente lopen en mogelijk een afbreuk doen aan de ecologische kwaliteit. Deze doelen met daarbij de potentie van de gemeente bepalen voor welke soort(groep)en de gemeente een geschikt habitat kan realiseren. Alleen voor deze doelsoorten is het zinvol om een gewenste inrichting te bepalen.

4.4.2 Gewenste inrichting

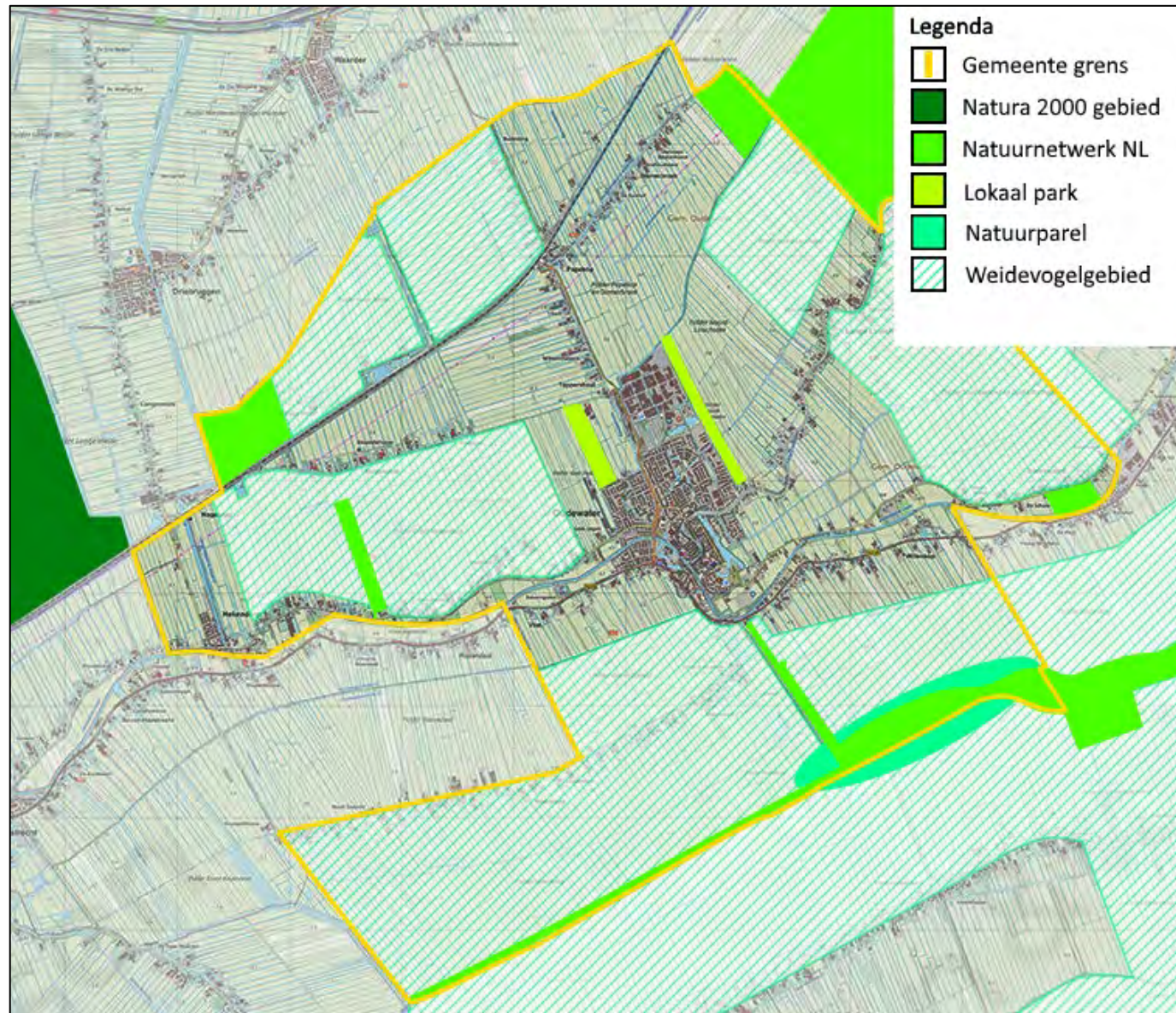
Aan de hand van doelsoort(groep)en kan een gewenste inrichting voor de ecologie worden bepaald. Voor de Natura-2000 gebieden zijn doelsoorten aangewezen en deze soorten vormen samen met de doelsoorten van de gemeente Woerden de basis voor de doelsoort(groep)en van de gemeente Oudewater, *Bijlage 8: Doelsoorten omliggende gebieden*. Dit omdat het aansluiten bij regionale doelen de haalbaarheid van lokale doelen vergroot. Met de NDFF-gegevens is gekeken naar de potentie van het gebied om tot doelsoort(groep)en voor de gemeente Oudewater te komen,

Tabel 4. De gewenste ecologische inrichting sluit aan bij het habitat van deze soort(groep)en maar dit kan sterk verschillen per gebied. Als algemeen uitgangspunt wordt daarom gehanteerd dat de gewenste inrichting natuurlijk, divers en gebiedseigen is. Een ecologisch netwerk zonder onoverkoombare hindernissen moet ontstaan zodat dieren en planten zich door de gemeente kunnen verplaatsen en een gewenst habitat vinden.

Tabel 4: Doelsoort(groep)en

Type	Doelsoort(groep)en
Flora	Karakteristieke berm-, oever- en drijfplanten, rietorchis, muurvarens
Insecten	Wilde bijen, graslandvlinders, libellen, moerassprinkhaan
Vogels	Urbane vogels, weidevogels, kerkuil, steenuil, ransuil, bosuil, riet- en moerasvogels
Amfibieën en reptielen	Heikikker, ringslang, rugstreeppad

Zoogdieren	Otter, noordse woelmuis, waterspitsmuis, vleermuizen, kleine marterachtigen
Vissen	Rivierdonderpad, bittervoorn en kleine modderkruiper

Figuur 9: Themakaart Ecologie

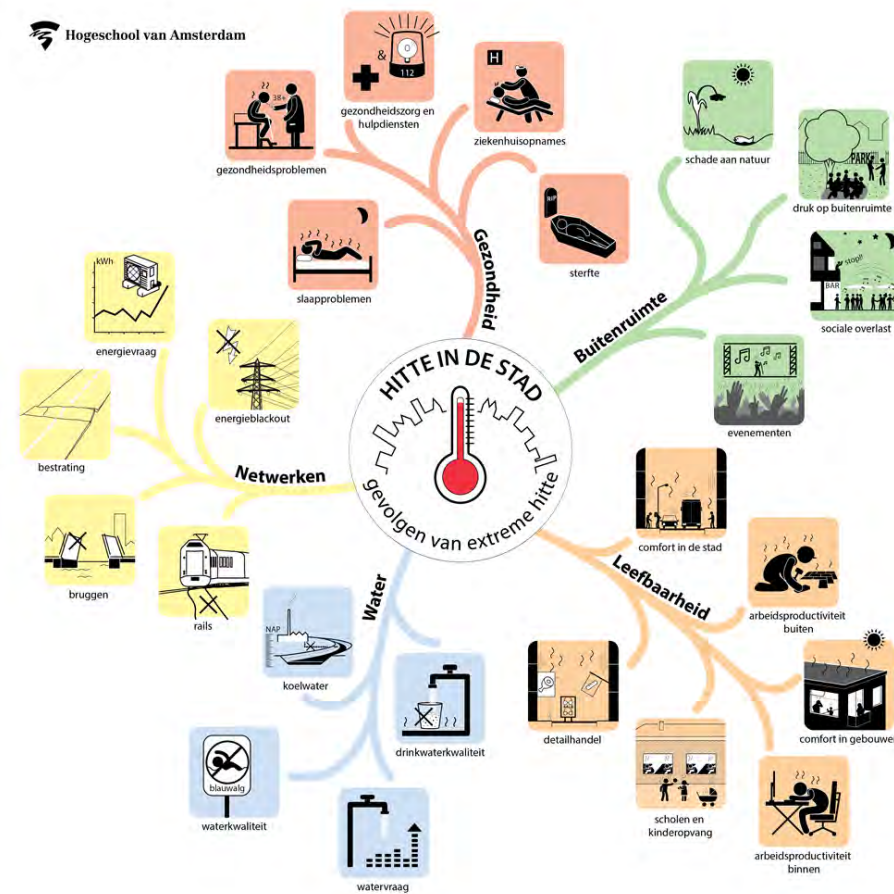
5 Klimaatbestendigheid

Het thema klimaatbestendigheid krijgt steeds meer aandacht doordat het klimaat verandert en dit negatieve gevolgen heeft op de leefomgeving van mens en dier. Extreme weersituaties, zoals de droge en hete zomer van 2018 (Huiskamp, 2019), gaan vaker voorkomen en daarmee neemt de kans op hittestress toe. Ook hevige buien gaan naar verwachting in aantal toenemen en kunnen voor flinke overlast zorgen als dit water zich op ongewenste plekken ophoopt. In dit hoofdstuk wordt de huidige situatie beschreven zodat aandachtsgebieden voor hittestress en wateroverlast inzichtelijk zijn. Het kader van de visie wordt aangevuld met de belangrijkste wetgeving, het regionale beleid en de lokale wensen. De verzamelde informatie wordt samengevat tot aandachtsgebieden en weergegeven op een themakaart. Als laatste wordt de ambitie voor dit thema beschreven en omgezet in een gewenste inrichting. Met de gewenste inrichting moeten de gevolgen van hitte en regen worden beperkt.

5.1 Huidige situatie

Een stedelijk gebied kan bij warme dagen soms tot 5 graden warmer kan zijn dan het omliggende landelijk gebied (Gemeente Woerden, 2017). Deze oplopende temperatuur kan grote gevolgen hebben voor de mens en de natuur, *Figuur 10*. Hevige en extreme regenbuien komen in de regio op dit moment al meerdere keren per jaar voor (Gemeente Woerden, 2017). Dat dit overlast geeft in Oudewater ondervinden bewoners al met enige regelmaat (RTV Utrecht, 2018).

De gemeente Oudewater is een gemeente met veel groen en water waar van oudsher gezocht wordt naar manieren om het water te bergen en af te voeren. De gemeente Oudewater bestaat voor het grootste gedeelte uit landelijk gebied waardoor zowel hittestress als wateroverlast maar in een beperkt gebied een aandachtspunt is. Door de aanwezigheid van grote bomen en watergangen in de woonwijken worden de gevolgen van de verandering van het klimaat daar beperkt en zijn vooral het bedrijventerrein en de binnenstad van Oudewater aandachtsgebieden. Het watersysteem en netwerk van grote bomen moet daar verbeterd worden.

Figuur 10: Gevolgen van hitte (Kennisportaal Ruimtelijke adaptatie, 2019)

5.2 Wetgeving, beleid en wensen

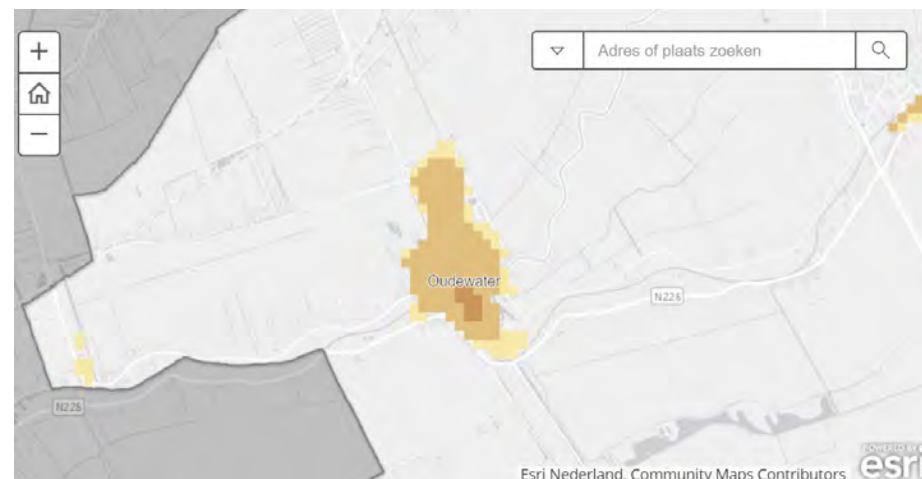
Uit de wetgeving, het regionaal beleid en de lokale wensen, zoals samengevat in *Bijlage 9: Wetgeving en beleid klimaatbestendigheid*, blijkt dat wateroverlast en hittestress de grootste risico's zijn voor het gebied. Dit wordt onderbouwd door de kaarten die ten aanzien van deze risico's zijn gemaakt door het de Provincie Utrecht, deze kaarten zijn digitaal in te zien via het Klimaatportaal van de provincie (Klimaat en adaptatie in de provincie Utrecht, sd).

Maar klimaatbestendigheid is een relatief nieuw thema en daarom is het niet bijzonder dat concrete doelen voor hittestress op lokaal niveau ontbreken. Met de informatie van het kennisportaal worden deze echter aangevuld en is het duidelijk dat meer groen, voornamelijk bomen, en water gewenst zijn. Ten aanzien van wateroverlast zijn doelen en maatregelen opgenomen in het gemeentelijk waterbeleidsplan, daarmee is wel een goede basis gevormd voor de visie. De gemeente moet in 2024 ingericht zijn op buien tot 60mm/uur. Met vergroening van de leefomgeving en een goede en duurzame inrichting van het watersysteem moet voldoende afvoer- en bergingscapaciteit ontstaan om dit doel te behalen. In de versteende omgeving van bijvoorbeeld de binnenstad van Oudewater zal dit doel zeker een uitdaging zijn.

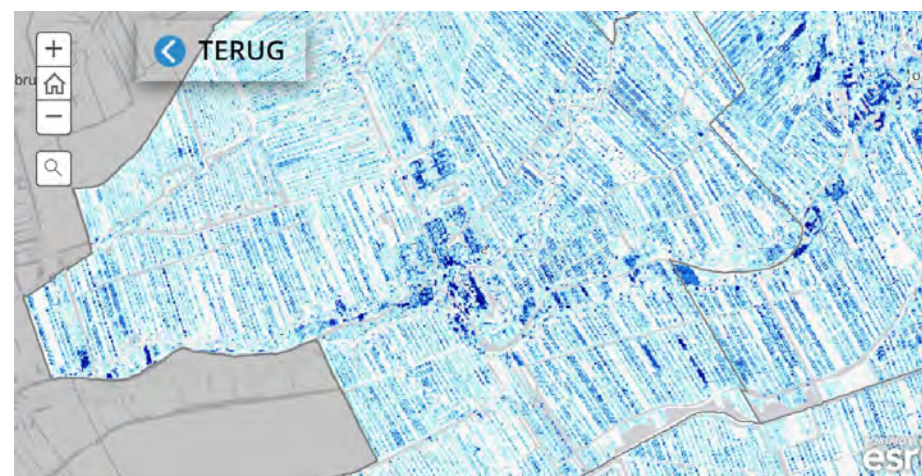
5.3 Klimaatbestendige structuur

De gebieden waar de gevolgen van wateroverlast en hittestress het hoogst zijn volgens de kaarten, *Figuur 11* en *Figuur 12* uit het Klimaatportaal van de provincie Utrecht zijn opgenomen in de themakaart klimaatbestendig, *Figuur 13*. Deze aandachtsgebieden hebben een aangepaste inrichting nodig om de leefomgeving acceptabel te houden.

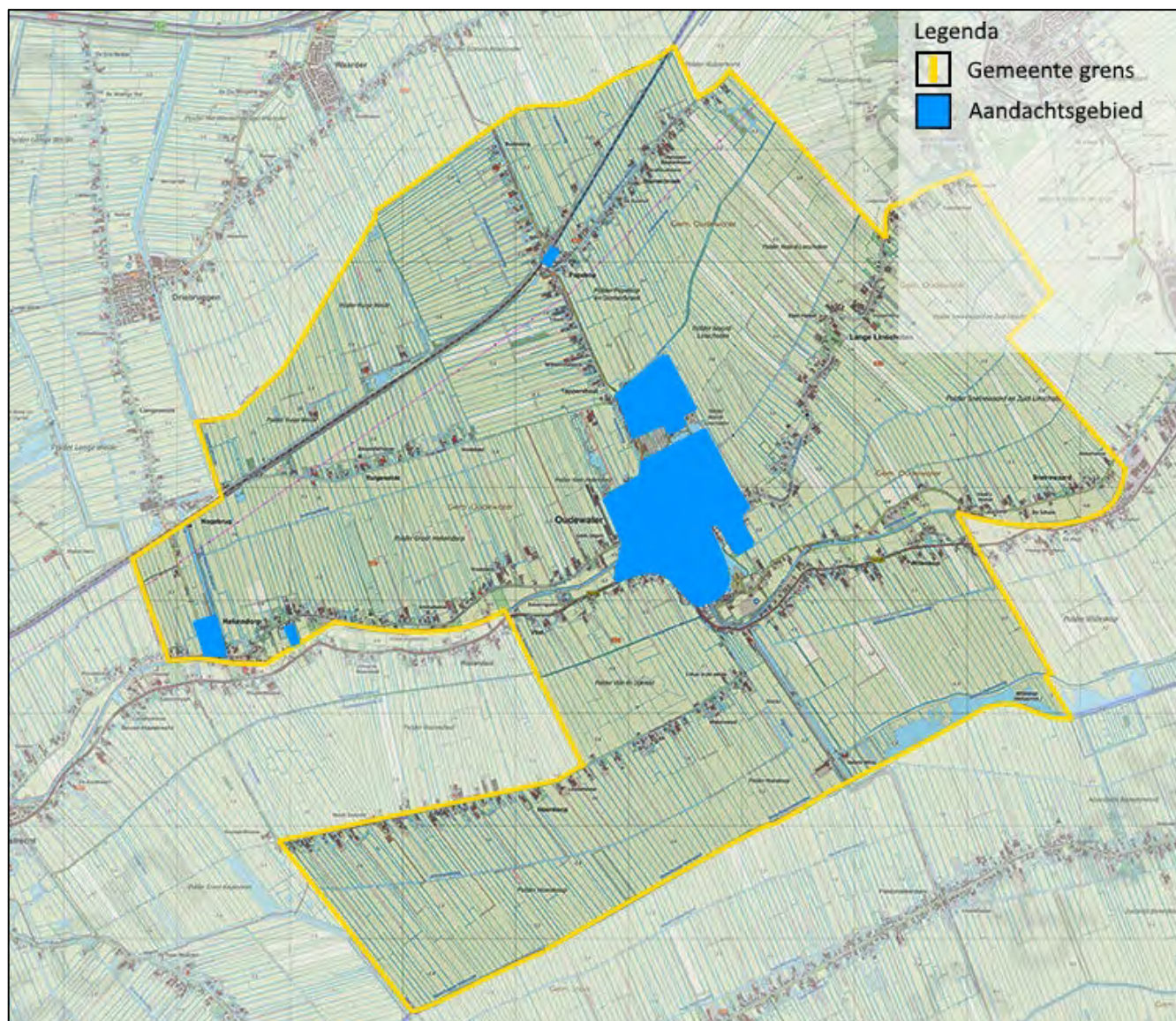
De themakaart laat zien dat het gehele bebouwde gebied extra aandacht verdient voor dit thema. Voornamelijk de stad Oudewater is gevoelig voor zowel wateroverlast als hittestress. In de visie moet rekening worden gehouden met het klimaatbestendig maken en inrichten van het groen en water.

Figuur 11: Uitsnede Klimaatportaal m.b.t. hittestress door warme nachten (Klimaat en adaptatie in de provincie Utrecht, sd)

Figuur 12: Uitsnede Klimaatportaal m.b.t. wateroverlast a.g.v. een 140 mm bui in 2 uur (Klimaat en adaptatie in de provincie Utrecht, sd)

Figuur 13: Themakaart Klimaatbestendig

5.4 Ambitie en gewenste inrichting

5.4.1 Ambitie

De gemeente Oudewater moet met een goed gekozen inrichting bestand zijn tegen de gevolgen van wateroverlast en hittestress.

Door dit thema bij elke (her)inrichting de noodzakelijke aandacht te geven ontstaat een gezond leefklimaat voor bewoners en bezoekers van de gemeente. Met strategisch geplaatste bomen wordt schaduw en verdamping gecreëerd zodat ook op de warme dagen het dagelijks leven in hittegevoelige gebieden, zoals de binnenstad en het bedrijventerrein van Oudewater, doorgaat. Met minder verharding en meer groen en water moet het water van steeds vaker voorkomende hevige regenbuien opgevangen zodat wateroverlast wordt voorkomen en ook dan het dagelijks leven gewoon doorgaat. De gemeente gaat het “Groen, tenzij...” beleid hanteren waarbij alleen nog verharding worden aangebracht of vernieuwd wanneer dit strikt noodzakelijk is.

5.4.2 Gewenste inrichting

Met een kritische blik op de huidige en nieuw aan te brengen verharding moet het aandeel hiervan zo beperkt mogelijk gemaakt worden. In de openbare ruimte is een hoog aandeel groen en water gewenst. Dit groen en water moet daarbij zoveel mogelijk direct het water van de verharding kunnen ontvangen om het water op straat zoveel mogelijk te beperken. Met nieuwe en bredere watergangen en het aanleggen van wadi's in het groen kan meer water worden geborgen (Waterberging in de stad, 2004). In de hittegevoelige gebieden worden bomen aangeplant die, door de ontwikkeling van een zo groot mogelijke kroon, veel schaduw creëren en water verdampen. Het groen en water is onderling verbonden en beschikbaar voor bewoners zodat een gezondere leefomgeving ontstaat (Klemm , Lenzholzer, & Van den Brink, 2017).

6 Recreatie

Net als het ecologisch netwerk overstijgt ook een recreatief netwerk de gemeentegrenzen en moet daarom regionaal worden ingepast. Het aantrekkelijk maken en houden van de gemeente zorgt voor tevreden bewoners en een groei in het aantal bezoekers. Het groen en water van een gemeente kan bijdragen aan deze aantrekkelijkheid. Belangrijk is daarom om te weten welke netwerken de gemeente op welke wijze doorkruisen en welke recreatieve kwaliteiten bezoekers hier zoeken. Dit hoofdstuk begint daarom met het inzichtelijk maken van de huidige situatie. De belangrijkste wetgeving, het regionale beleid en de lokale wensen worden daar aan toegevoegd om te komen tot de belangrijkste recreatieve structuur en om een kader te scheppen voor de visie. De recreatieve structuur wordt weergegeven op een themakaart. De gemeente kan met een passende inrichting voor groen en water bijdragen aan de recreatieve beleving van deze structuur. Als laatste wordt de ambitie, die volgt uit de wetgeving, beleid en wensen, voor dit thema beschreven en omgezet in een gewenste inrichting. De ambitie dient voor de ontwikkeling van de visie en met de gewenste inrichting kan de huidige situatie voor dit thema worden beoordeeld.

6.1 Huidige situatie

Vele recreatieve routes doorkruisen de gemeente Oudewater waardoor zij jaarlijks vele bezoekers naar het gebied trekt. In het gebied vinden zij de rust van het landschap en de dynamiek van de stad. Op diverse plekken sluiten het groen en water goed aan bij de cultuurhistorische, ecologische en klimaatbestendige doelen waardoor het gebied aantrekkelijk is om te fietsen, wandelen en varen.

6.2 Wetgeving, beleid en wensen

Uit de wetgeving, het regionaal beleid en de lokale wensen, zoals samengevat in *Bijlage 10: Wetgeving en beleid recreatie*, zijn voor dit thema de belangrijkste structuren en doelen op te maken. Wetten met een directe invloed op de recreatie ontbreken maar door de Nationale Raad voor toerisme, recreatie, horeca en vrije tijd stelt wel doelen die een lokale invloed hebben (Gastvrij Nederland, z.d.). Doelen hebben betrekking op gezondheid, toegankelijkheid, aantrekkelijkheid,

veiligheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid. De provincie Utrecht streeft daarnaast op dit gebied naar het beleven van dynamiek, naast rust en ruimte, wil de provincie aantrekkelijk maken voor bezoekers (Provincie Utrecht, 2016) en zorgen voor een passen aanbod (Staat van Utrecht, 2018). Regionale recreatieve routes zijn daarnaast vastgelegd door Recreatie Midden-Nederland, Routebureau Utrecht en het Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden.

De Gebiedscommissie Utrecht-West beschrijft dat het gemeentelijk gebied veel recreatieve potentie heeft en de rust, ruimte en kleinschalige infrastructuur als waardevol worden beschouwd door de recreant (Gebiedscommissie Utrecht-West, 2016). Het landschapsontwikkelingsplan beschrijft diverse wijzen van de recreatie en wijst erop dat de bestaande en nog te realiseren routes moeten worden afgestemd met ecologische verbindingzones, landschapselementen en historische patronen. Verrommeling van het landschap moet voorkomen worden door een goede landschappelijke inpassing van nieuwe en bestaande structuren.

6.3 Recreatieve structuur

Door de gehele gemeente lopen water-, fiets- en wandelroutes die zijn bepaald door verschillende externe partijen. Verblijfsrecreatiegebieden vullen dit recreatieve netwerk aan. Alle routes en gebieden zijn opgenomen in de themakaart recreatie, *Figuur 14*. Opvallend is dat alle wegen in het landschappelijk gebied als recreatieve route worden gebruikt, een duidelijke focus is niet zichtbaar. Vanuit de provincie Utrecht is deze duidelijke focus wel gewenst. De gemeente Oudewater heeft met haar landschap en de oude binnenstad van Oudewater namelijk veel recreatieve waarde. Deze waarde wordt echter niet goed benut. In de visie moet recreatie een belangrijke rol spelen. Door het groen en water cultuurhistorisch, dan wel ecologisch te verbeteren, wordt daarmee de recreatieve waarde van dit groen en water verbeterd. Cultuurhistorie en ecologie gaan daarmee hand in hand met recreatie.

6.4 Ambitie en gewenste inrichting

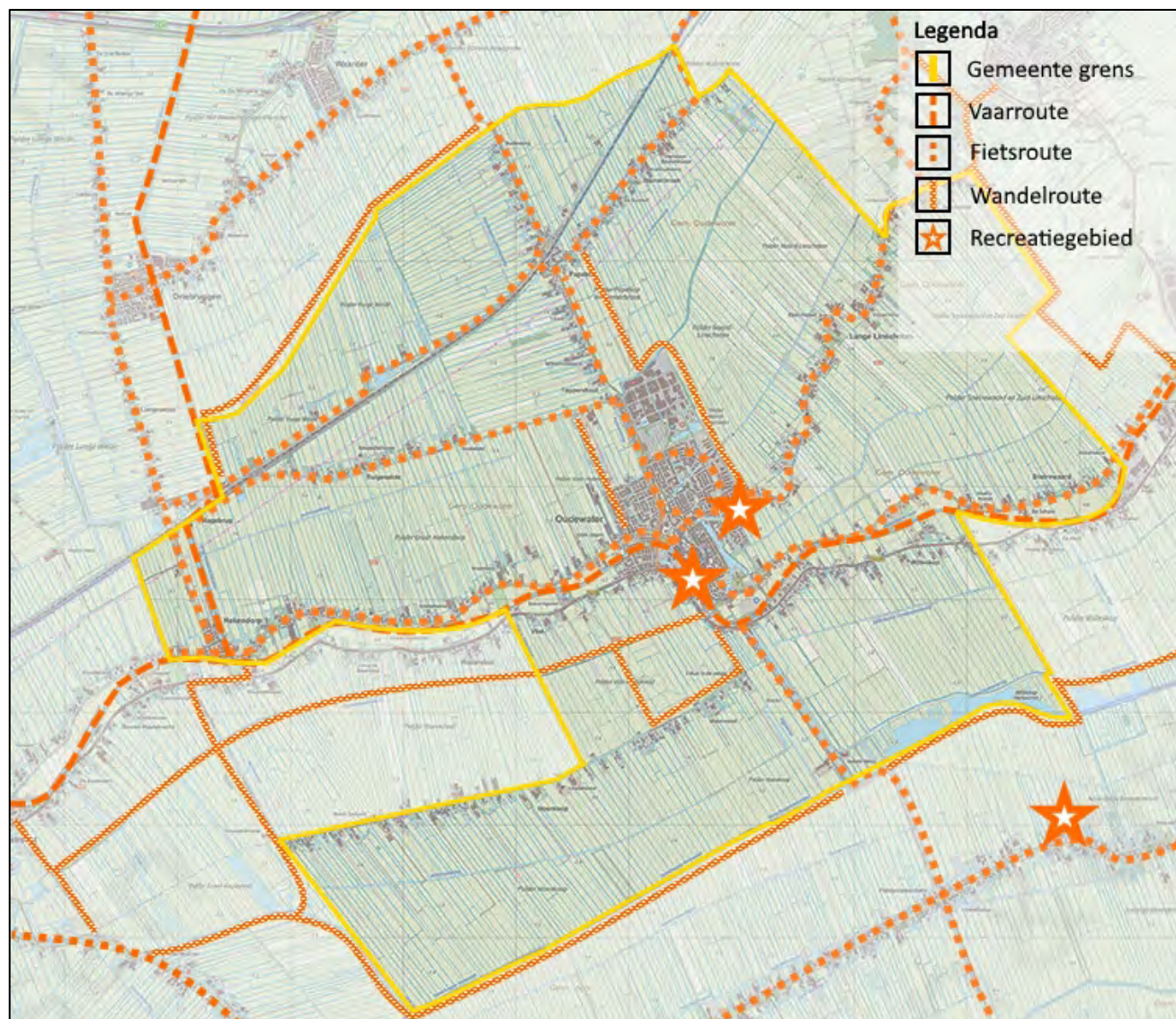
6.4.1 Ambitie

Een aantrekkelijke gebied met kleinschalige infrastructuur, beleefbare landschapselementen en historische patronen.

Verrommeling moet voorkomen worden zodat bewoners en bezoekers optimaal kunnen genieten van de kwaliteiten van het gebied, namelijk de rust en ruimte. De recreatieve routes moeten op een veilige wijze voor de fietsende, wandelende en varende recreant te gebruiken zijn waarbij het cultuurhistorisch landschap beleefbaar is. De ecologische doelen moeten echter niet geschaad worden door de recreatieve activiteiten maar de aanwezige dieren en planten moeten bijdragen aan de aantrekkelijkheid van het gebied. Het ecologisch en recreatief netwerk worden op elkaar afgestemd zodat beiden zorgen voor een gezonde, aantrekkelijke en veilige leefomgeving voor mens en dier. De verrommeling van het landschap wordt voorkomen doordat per gebied duidelijk wordt wat de doelen zijn.

6.4.2 Gewenste inrichting

De gewenste inrichting van het recreatieve netwerk sluit aan bij de inrichting van de thema's cultuurhistorie en klimaatbestendig. Met deze inrichtingen wordt het gebied aantrekkelijk en beleefbaar, wat ten goede komt aan de bezoeker. Daarboven op komt dat de inrichting verkeersveilig moet zijn waardoor het groen en water ook met deze gedachte ingericht en beheerd moet worden. Als laatste moet het recreatieve netwerk afgestemd worden op het ecologische netwerk.

Figuur 14: Themakaart Recreatie

7 Praktijkvoorbeelden

Gezien het feit dat er door de gemeente Oudewater geen visie is beschreven voor het groen en water in de gemeente, is er gekeken naar een aantal praktijkvoorbeelden in de omgeving van de gemeente. Dit om een duidelijk beeld te krijgen hoe zo'n visie er uit moet komen te zien en om te kijken hoe deze gemeenten omgaan met verschillende omgevingen binnen hun gemeente, zoals binnenstad, woonwijken, industrieterreinen, buitengebied, enz. ten opzichte van de beschreven visie. Dit omdat de visie vaak niet in zijn geheel toepasbaar is voor elk van deze gebieden.

Eén van deze praktijkvoorbeelden is het groenblauw omgevingsplan van de gemeente Woerden. Zoals eerder al is beschreven is de gemeente Oudewater een ambtelijke samenwerking aangegaan met de gemeente Woerden. De gemeente Woerden heeft haar visie voor het groen en water vastgelegd in het groenblauw omgevingsplan. Van belang is om te kijken wat hiervan ook van toepassing is voor de gemeente Oudewater en wat de gemeente hier verder van kan leren. Wat zijn sterke punten en welke punten kunnen beter anders worden ingevuld voor de gemeente Oudewater.

Tevens is gekeken naar een andere grotere gemeente, de gemeente Amersfoort. Dit om niet volledig gefocust te raken op de ambtelijke samenwerking en derhalve een compleet groenblauw omgevingsplan te schrijven conform de aanpak van de gemeente Woerden. De visie van de gemeente Amersfoort zorgt voor een andere kijk en sterke punten uit deze groenvisie kunnen worden meegenomen voor het schrijven van de visie voor de gemeente Oudewater.

7.1 Groenblauw omgevingsplan - Woerden

Het Groenblauw Omgevingsplan van de gemeente Woerden is een uitwerking van de ruimtelijke structuurvisie en sluit aan bij het Gemeentelijk Waterbeleidsplan, het LandschapsOntwikkelingsPlan en het Integraal Beheer Openbare Ruimte.

De methodiek van de gemeente Woerden geeft een goede basis voor de visie van Oudewater. Door het waarderen van het groen en water wordt inzichtelijk welk groen een essentiële bijdrage kan leveren aan het behalen van de visie. Het toewijzen van leefomgevingen zorgt er daarnaast voor dat elk stuk groen of water een duidelijke functie en specifiek doel krijgt, het maakt aan alle betrokkenen duidelijke welke functie het groen en water op die specifieke plek hebben. Hierdoor kan daar ook naar gehandeld worden.

Om inzichtelijk te krijgen wat de effectiviteit en haalbaarheid van dit beleid is zijn enkele vragen gesteld aan een medewerker van de gemeente Woerden die dagelijks uitvoering geeft aan dit beleid, *Bijlage 1: Vragen beleid gemeente Woerden*. Uit de beantwoording blijkt dat de visie en de methodiek goed bruikbaar is. Belangrijke aandachtspunten zijn wel de vervolgstappen, het beleid moet verder worden uitgewerkt en moet worden uitgedragen zodat iedereen bekend is wat de visie is.

Uit het beleidsplan van de gemeente Woerden wordt de methodiek, benoemd als randvoorwaarden, overgenomen. Ook de toekenning van de leefomgevingen aan gebieden en de specifieke uitwerking per gebied wordt als kwaliteit en van meerwaarde beschouwd en daarom toegepast in deze visie ontwikkeling.

7.2 Groenvisie Amersfoort

De gemeente Amersfoort heeft ook een visie geschreven voor haar groen en blauw. De visie van de gemeente Amersfoort is opgebouwd middels themahoofdstukken, deze hoofdstukken gaan in op beheer en participatie, biodiversiteit, recreatie, eetbaar groen, water en klimaatadaptatie en bomen (Gemeente Amersfoort, z.d.). De belangrijkste hoofdstukken voor de visie van Oudewater zijn biodiversiteit, recreatie en water en klimaatbestendig. De overige hoofdstukken worden al middels andere documenten of projecten behandeld in de gemeente Oudewater.

In de groenvisie van Amersfoort wordt aangegeven dat uitvoerbaarheid van de visie van groot belang is. Daarbij wordt aangegeven dat duidelijke spelregels, heldere toetsing, praktische en inzichtelijke processen belangrijk zijn. Ten aanzien van biodiversiteit stelt Amersfoort enkele heldere doelen. De gemeente wil bijvoorbeeld de groene gebieden vergroten en de groenblauwe verbindingen uitbreiden om zo de biodiversiteit te verhogen en de natuur robuuster te maken. Naast deze nieuwe aanleg wil zij ook zorgen voor een betere inrichting en beheer van bestaande groengebieden en zorgen dat gebouwen dermate beheerd en gerenoveerd worden zodat deze bijdragen aan lokale natuurwaarden. Voor het thema recreatie kijkt Amersfoort naar de recreatieve functies die groen kan vervullen. Hierbij kan gedacht worden aan speelplekken, trapvelden, volkstuinen, parken, beweeggrondjes, viswater, bos en polder. Op verschillende schaalniveaus kunnen deze gebieden bijdragen aan recreatieve mogelijkheden. Het doel is, waar gewenst, aantrekkelijk recreatief groen en meer beweeggrondjes aan te leggen. Ook waterrecreatie moet worden gestimuleerd door te bepalen wat waar mag en waarom. Samen met Waterschap Vallei en Veluwe is de gemeente Amersfoort bezig om bij de ruimtelijke inrichting samenhang te krijgen tussen bodem, groen en water. Het doel daarbij is het creëren van een leefbare stad tijdens weersextremen. Dit willen zij bijvoorbeeld bereiken door meer schaduw en meer stromend water in de stad en meer daken en gevels te bedekken met groen. Wateroverlast bij intensieve regenbuien wil de gemeente voorkomen door minder verstening en meer waterberging te creëren. Het water moet geborgen worden zonder overstorten vanuit het riool op

het oppervlaktewater. Natuurlijke oevers langs watergangen kunnen de capaciteit van de waterberging vergroten. Om dit beleid te realiseren vindt de gemeente Amersfoort een groenstructuurkaart van groot belang, daarmee moeten functies en prioritering aangegeven worden in de groenstructuur. Hiervoor gebruiken zij het onderscheid tussen natuurgroen, kijkgroen en gebruiksgroen. Met een duidelijke zonering wil de gemeente daarnaast per gebied verschillende accenten leggen.

De groenvisie van de gemeente Amersfoort is veelal gericht op inrichting en beheer en stelt minder specifieke doelen. Het is minder een visie dan het omgevingsplan van Woerden maar brengt wel een heldere blik op zaken die niet zijn beschreven in het omgevingsplan. Dat is de uitbreiding van bestaande groenstructuren zoals het uitbreiden van een natuurlijke leefomgeving, in de gemeente Woerden is dit opgenomen in het Ruimtelijke structuurvisie waardoor een beschrijving hiervan in het omgevingsplan niet noodzakelijk is. Het bestaande groen kan worden ingericht naar de natuurlijke leefomgeving maar kan daarbij ook worden uitgebreid. Hiermee wordt deze leefomgeving robuuster.

Voor de visie van de gemeente Oudewater wordt de concretisering van de ontwikkelpunten ten aanzien van inrichting meegenomen. Dit levert meerwaarde op voor de realisatie van de visie. Ook de aanpak in de categorisering en zonering van het groen is helder en sluit aan bij de methodiek van de gemeente Woerden. Daarom dient ook deze aanpak als inbreng voor de visie van de gemeente Oudewater.

8 Visie

Met de inbreng van de voorgaande hoofdstukken per thema wordt in dit hoofdstuk een integrale visie ontwikkeld. De ambities die in de visie terugkomen zijn:

- De stedelijke en landschappelijke beplanting versterken de uitstraling van de vele monumenten en historische linten.
- Een bijdrage leveren aan een duurzame instandhouding en het bieden van een veilig habitat voor diverse doelsoorten van beschermde natuurgebieden.
- De gemeente Oudewater moet met een goed gekozen inrichting bestand zijn tegen de gevolgen van wateroverlast en hittestress.
- Een aantrekkelijke gebied met kleinschalige infrastructuur, beleefbare landschapselementen en historische patronen.

Deze tekstuele beschrijving wordt in de daarop volgende paragrafen verder uitgewerkt tot de belangrijkste structuur en tot gewenste leefomgevingen.

8.1 Visie

De gemeente Oudewater is een gemeente met een rijke historie die zowel in het landschap als in de stad te beleven is. De vele monumenten en het historische structuren hebben het gebied gevormd tot wat het nu is. Deze zichtbare geschiedenis is een bijzondere kwaliteit die nu en in de toekomst beleefd moet kunnen worden.

Monumentale panden en een stadsgracht kenmerken het stedelijk gebied en de bijbehorende bomen complimenteren de uitstraling. Met de vergroening van de versteende straten moet de aantrekkelijkheid en leefbaarheid van de stad verder worden vergroot.

Het Oudewaterse landschap wordt getekend door verschillende structuren van groen en water. Historische linten met een landelijke beplanting zijn een waardevolle kwaliteit en een kenmerk van de gemeente. Deze moeten in stand worden gehouden en wanneer verrommeling is ontstaan dient de cultuurhistorische inrichting hersteld te worden om de geschiedenis weer beleefbaar te maken.

In dit landschap horen ook broedende weidevogels en vliegende bijen boven kruidenrijke grasbermen. Om de karakteristieke dieren en planten aan te trekken en duurzaam te behouden zet de gemeente zich in voor de ontwikkeling en het behoud van een geschikt habitat. Met eigen doelsoorten ondersteunt de gemeente ook de doelen van nabijgelegen natuurgebieden. Door de wereldwijde kritieke toestand van insecten verdienen zij bovenal extra aandacht en de hoogste prioriteit. In de toekomst moeten niet alleen zij maar alle doelsoorten een geschikt habitat in het ecologisch netwerk van de gemeente.

Dit ecologisch netwerk beperkt daarnaast ook de gevolgen van de klimaatsverandering, die een grote invloed op het leefklimaat voor mens, dier en plant gaat hebben. Extreme hitte en wateroverlast zijn de huidige en toekomstige klimaatproblemen. Door groen en water functioneel in te zetten moet een openbare ruimte ontstaan waarmee de gevolgen van de klimaatverandering beperkt zijn. De gemeente hanteert hierbij het uitgangspunt dat de verharding moet worden geminimaliseerd en het groen en water gemaximaliseerd. Ondanks de verandering naar een gezondere en klimaatbestendige leefomgeving voor bewoners en bezoekers blijft het karakteristieke landschap behouden.

Deze ambities worden bereikt door middel van het optimaliseren van de belangrijkste groenblauwe structuur. Bovenop deze structuur wordt per gebied daarnaast een sfeerbeeld meegegeven als concretisering van de visie voor dat gebied.

Door het groen en water efficiënt en met een specifieke functie in te richten wordt de historie van de gemeente zichtbaar, vinden bijzondere dieren en planten een geschikt habitat, blijft de leefomgeving voor de bewoners gezond en blijven recreanten naar de gemeente komen. Het groen en water zorgen in 2030 dat de leefomgeving aantrekkelijk, gezond en veilig zijn voor mens, dier en plant op het land en in het water.

8.2 Groenblauwe hoofdstructuur

Binnen de gemeente Oudewater zijn vele verschillende vormen en structuren van groen en water. De gemeente kent bijvoorbeeld knotwilgenrijen, heestersvakken, brede stadsgrachten en smalle boerenslootjes. Al deze vormen en structuren hebben een verschillende functie en worden door de gemeente, bewoners en bezoekers anders gewaardeerd. Knotwilgenrijen hebben bijvoorbeeld vaak een cultuurhistorische functie als verwijzing naar een specifiek verleden en een boerensloot is in de ogen van bewoners vaak minder waardevol dan de stadsgracht. Met de structuren die zijn weergegeven in de themakaarten wordt één integrale hoofdstructuur bepaald, een structuur die aansluit bij de verschillende ambities en essentieel is voor het behalen daarvan. Het groen en water wordt ingedeeld in drie categorieën van belangrijkheid: Hoofdgroen, Buurtgroen en Snippergroen. Per categorie worden eerst richtlijnen gegeven waarmee de belangrijkste structuur bepaald kan worden.

8.2.1 Hoofdgroen

Het groen en water wat essentieel is voor het realiseren van de visie wordt aangewezen als Hoofdgroen, bijvoorbeeld wanneer het essentieel is als een ecologische verbinding of wanneer het een cultuurhistorische functie heeft waardoor ook een recreatieve route aantrekkelijk is. Dit groen vormt een netwerk en bestaat voornamelijk uit:

- Grote vlakken: parken, grote grasvelden en de natuurgebieden die de gemeente beheert. Deze gebieden zijn altijd onderling verbonden door de lijnstructuren om zo uitwisseling tussen de verschillende gebieden mogelijk te maken;
- Lijnstructuren: Deze kunnen bestaan uit rivieren, grotere plassen en sloten, laanstructuren, bermen en plantvakken langs wegen. Alle sluiten aan op de grote vlakken dan wel op andere lijnstructuren.

Het Hoofdgroen is op kaart uitgewerkt in *Figuur 16* en *Figuur 17* op basis van het bestaande groen en water. Het weergegeven netwerk bevat en/of sluit aan op:

- de cultuurhistorische- en rivierlinten, *Figuur 7*;
- de beschermde natuurgebied en parken, *Figuur 9*;
- de aandachtsgebieden voor klimaatbestendigheid, *Figuur 13*;

- de recreatieve routes, *Figuur 14*;

Het netwerk dient als belangrijkste structuur te worden vastgelegd en daarmee een beschermde status te krijgen en doordat het netwerk aansluit bij de belangrijkste structuren van de verschillende thema's is het mogelijk om met dit netwerk de ambities van de thema's te realiseren. Binnen de stad Oudewater is voor het Hoofdgroen in sommige gevallen echter nog geen gesloten netwerk te realiseren, watergangen lopen bijvoorbeeld dood en groenstructuren worden geblokkeerd door bebouwing. Deze aandachtsgebieden zijn weergegeven in *Figuur 15*. Vervolgonderzoek is noodzakelijk om dit netwerk sluitend te krijgen, zodat het Hoofdgroen nog meer waarde krijgt.

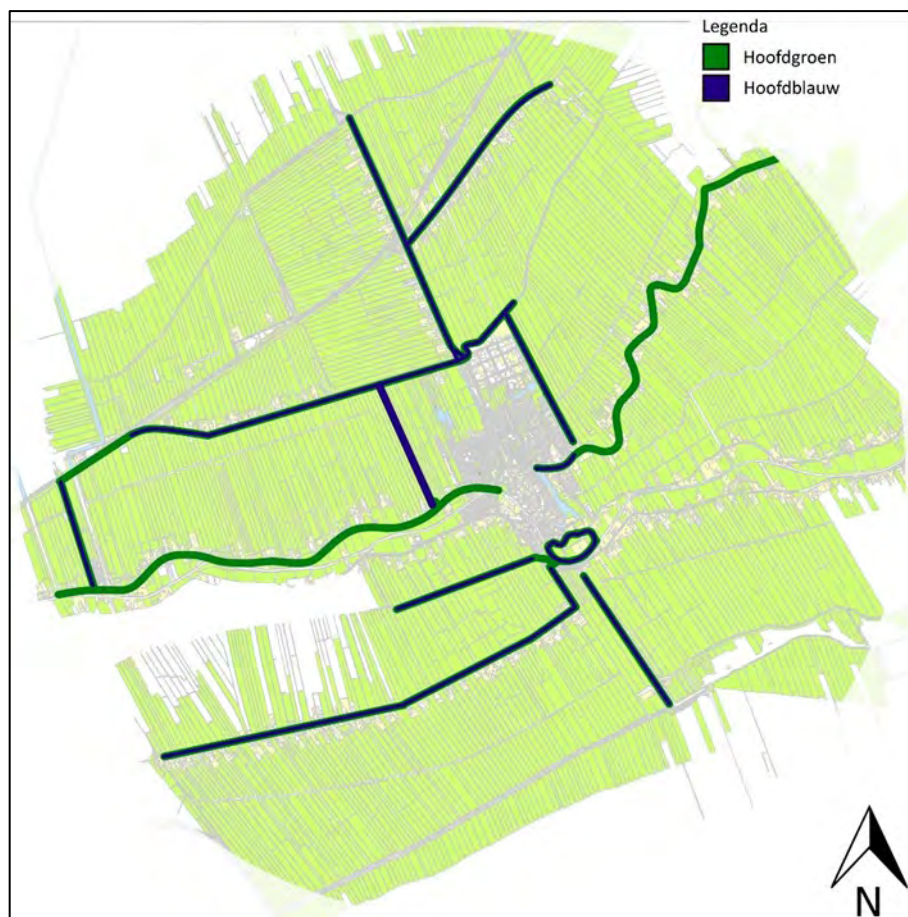
Figuur 15: Hoofdgroenstructuur stad Oudewater met aandachtsgebieden

8.2.2 Buurtgroen en Snippergroen

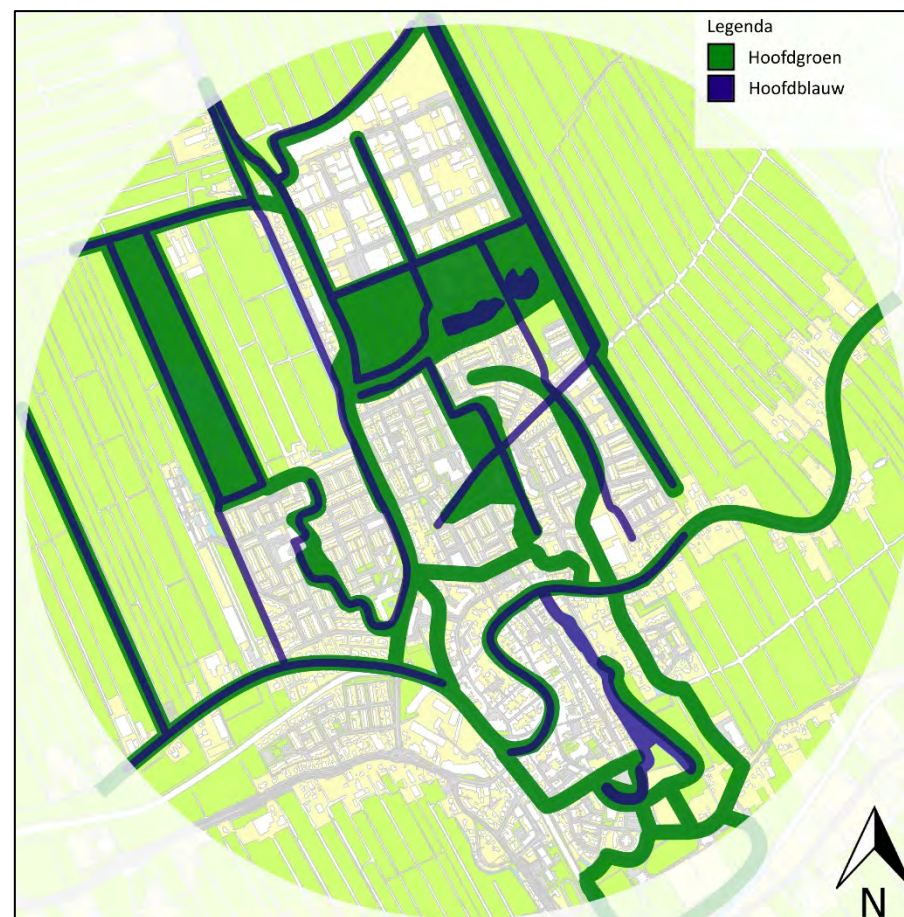
Naast het essentiële groen en water zijn er ook structuren die waardevol zijn maar niet essentieel, Buurtgroen, en structuren die niet waardevol zijn, Snippergroen. Het Buurtgroen is waardevol voor de gemeente omdat het de leefbaarheid verhoogt, een beperkte ecologische waarde heeft, beperkt bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit en/of enige bijdrage levert ten aanzien van de klimaatbestendigheidsoelstellingen. Het Buurtgroen is met uitzondering van het Snippergroen al het groen wat buiten het Hoofdgroen valt. Het zijn niet de grote vlakken en lijnstructuren van het Hoofdgroen en is daarmee vooral terug te vinden in de woonstraten, op bedrijventerreinen, sportparken en rond speelplaatsen. Dit groen ligt daarbij vaak geïsoleerd en is van een redelijk formaat. Het Snippergroen onderscheidt zich van Buurtgroen doordat het geen meerwaarde heeft voor de gemeente. Het beleid voor het Snippergroen is op 22 mei 2018 vastgesteld door de Gemeente Oudewater, (Gemeente Oudewater, 2018). Verkoop is daarom gewenst en hiervoor zijn diverse voorwaarden opgenomen:

- het grenst aan particuliere percelen;
- er liggen geen belangrijke kabels of leidingen onder;
- het is niet van belang voor de leefbaarheid van de buurt;
- het is niet beeldbepalend;
- het is niet van belang in toekomstige ontwikkelingen;
- het heeft geen ander gemeentelijk belang.

Naderonderzoek is noodzakelijk om te bepalen welke vlakken aan deze eisen voldoen.

Figuur 16: Hoofdgroen buitengebied gemeente Oudewater

Figuur 17: Hoofdgroen stad Oudewater

8.3 Sfeerbeelden

De visie geeft in algemene zin de gewenste inrichting voor de gemeente Oudewater. Echter zijn niet alle ambities uit de visie voor elk gebied toepasbaar. In deze paragraaf wordt de visie gebiedsspecifiek gemaakt door middel van een beschrijving van verschillende gewenste 'leefomgevingen'. Zoals beschreven in de Werkwijze staan de leefomgevingen en het Hoofdgroen los van elkaar. Het Hoofdgroen geeft de waardering aan voor dat specifieke stuk groen of water, de leefomgevingen bepalen het sfeerbeeld.

8.3.1 Leefomgevingen

Voor de gemeente zijn drie typen leefomgevingen beschreven: de Gezonde, Natuurlijke en Hoogwaardige leefomgeving. De drie typen leefomgevingen zijn afkomstig uit de visie van de gemeente Woerden maar worden hier gekoppeld aan de vier thema's van dit onderzoek, Tabel 5, om een globaal beeld te geven van de gewenste inrichting. Per leefomgeving wordt dit daaronder verder toegelicht.

Tabel 5: Van ambities naar leefomgevingen

Leefomgeving Ambitie	Hoogwaardig	Gezond	Natuurlijk
Cultuurhistorie	+	+	-
Ecologie	-	±	+
Klimaatbestendig	±	+	±
Recreatie	±	+	-

Met de toekenning van een leefomgeving aan een gebied wordt concreter gemaakt wat de beoogde doelen zijn. Dit is echter niet zwart of wit, het één sluit het ander niet uit. Een hoogwaardig ingerichte leefomgeving kan nog steeds voldoende schaduw bieden, wat aansluit bij de Gezonde leefomgeving, en kan daarnaast ook ecologisch waarde hebben, wat aansluit bij de Natuurlijke leefomgeving. De toegekende leefomgeving beschrijft het hoofddoel.

8.3.2 Hoogwaardige leefomgeving

De Hoogwaardige leefomgeving is gericht op de esthetische waarde, het groen en water worden specifiek ingericht om de uitstraling te verhogen. De ambities met betrekking tot cultuurhistorie, omtrent het behouden en verbeteren van het historische karakter, komen in deze leefomgeving het beste tot zijn recht. Dit type leefomgeving past daarom bij de historische stads- en dorpskernen. Het groen en het water moeten aansluiten bij het cultuurhistorische karakter en de uitstraling hiervan verhogen. Naast de kernen is het ook wenselijk om de toegangswegen en bijzondere locaties, zoals begraafplaatsen, hoogwaardig in te richten zodat de algehele uitstraling van de stad verbetert. Cultuurhistorisch gezien bestaat de beplanting in de binnenstad uit solitaire bomen dan wel laanstructuren waarbij oude, grote bomen meer esthetische waarde hebben. Dit draagt daardoor tevens bij aan een deel van de ambities omtrent klimaatbestendigheid. Deze bomen zorgen voor meer schaduw en voorkomen daarmee hittestress. Daarnaast zorgt het voor een mooi aanzicht waardoor tevens een deel van de ambities omtrent recreatie worden behaald.

8.3.3 Gezonde leefomgeving

In de Gezonde leefomgeving zijn het groen en water ingericht met als doel een bijdrage te leveren aan de volksgezondheid. De leefomgeving moet uitnodigen om naar buiten te gaan en te gaan sporten, spelen, recreëren of tuinieren. De historische linten en het open veenweidelandschap zijn binnen deze leefomgeving belangrijke gebieden. Cultuurhistorisch gezien zijn de linten onlosmakelijk verbonden met het landschap van de gemeente Oudewater, daarmee maken zij het gebied aantrekkelijk voor recreanten om te fietsen en te wandelen. Daarnaast zorgt het groen in deze leefomgeving bijvoorbeeld voor schaduw waardoor sporten en spelen aangenaam blijft tijdens hete dagen, zo sluit ook de ambitie omtrent klimaatbestendigheid aan bij deze leefomgeving. Alle vier de ambities sluiten in meer of mindere mate aan bij deze leefomgeving. Dit type leefomgeving past in de gemeente Oudewater dan ook bij woonwijken, bedrijventerreinen, parken en recreatieve routes.

8.3.4 Natuurlijke leefomgeving

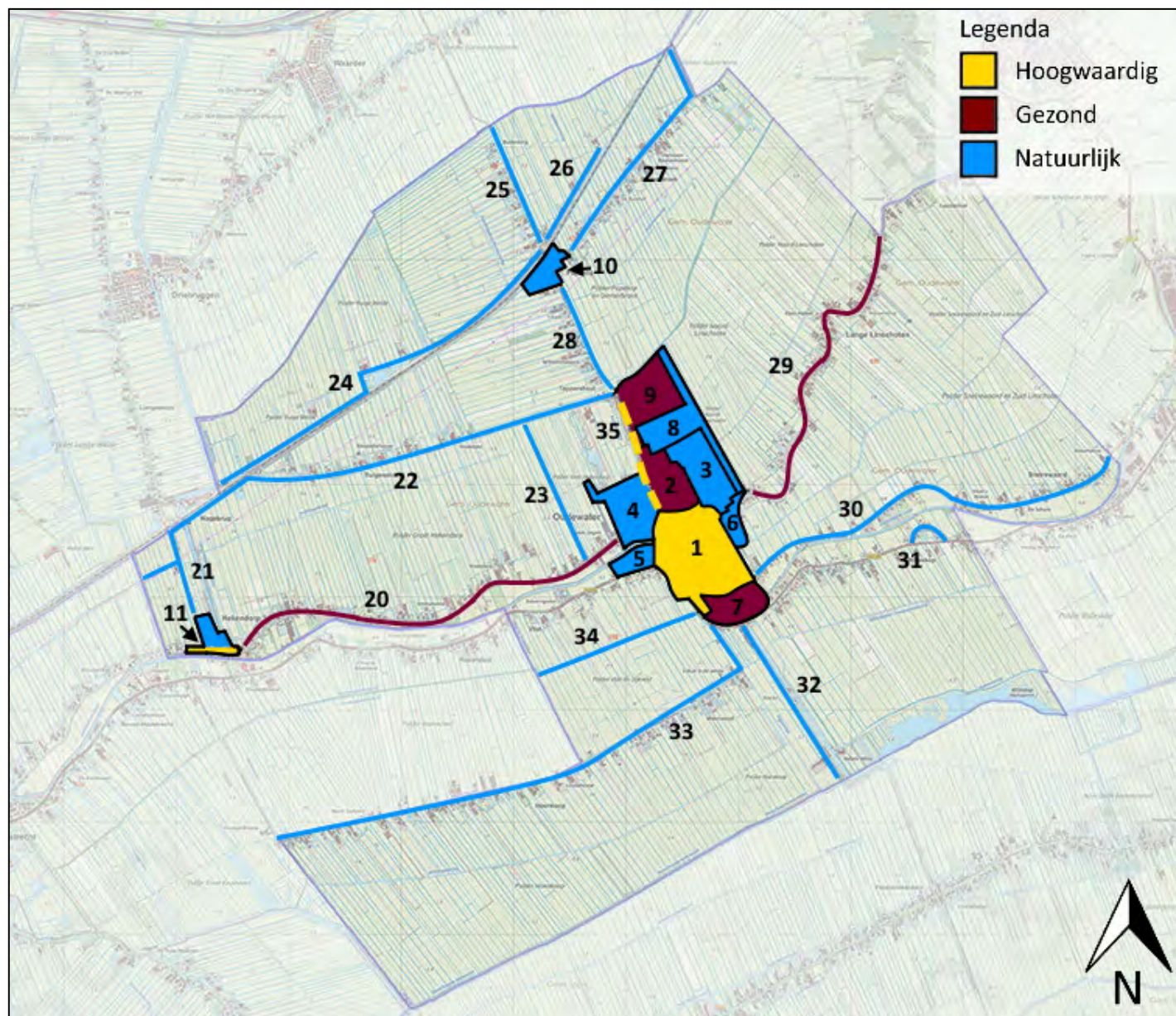
Dit type leefomgeving is gericht op het optimaal benutten van de ecologische potentie ten behoeve van het bereiken van een optimaal habitat voor de doelsoort(groep)en. Hiervoor moeten de natuurwaarden van het gebied worden versterkt en vergroot. Een verhoging van de biodiversiteit in een stad verhoogt ook het welzijn van de bewoners doordat het groen en water minder kwetsbaar zijn voor ziekten en plagen en voor de effecten van klimaatveranderingen (Gemeente Den Haag, z.d.). Om dit richting te geven moet per structuur worden bepaald welke doelsoort(groep)en daar haalbaar zijn. Dit moet omdat elke doelsoort(groep) zijn eigen habitateisen heeft en deze eisen kunnen conflicteren. Het buitengebied en parken en woonwijken die hieraan grenzen passen bij deze leefomgeving.

8.3.5 Leefomgeving per buurt en lint

Met de omschrijving van de leefomgevingen en de opgedane kennis uit dit onderzoek worden de leefomgevingen toegewezen aan buurten en linten. De in de Werkwijze weergegeven buurtindeling van de gemeente Oudewater wordt hierbij aangehouden, *Tabel 1* en *Figuur 3*. De leefomgevingen worden daarmee als volgt toegewezen, *Tabel 6* en *Figuur 18*. In het volgende hoofdstuk wordt dit verder toegelicht.

Tabel 6: Leefomgevingen per buurt of lint

Nr.	Buurt	Leefomgeving
1.	Kern Oudewater	Hoogwaardige leefomgeving
2.	Brede dijk	Gezonde leefomgeving
3.	de Noort syde	Natuurlijke leefomgeving
4.	Klein Hekendorp	Natuurlijke leefomgeving
5.	Kern Hoenkoop	Natuurlijke leefomgeving
6.	Snelrewaard	Natuurlijke leefomgeving
7.	Marktveld	Gezonde leefomgeving
8.	Groenbuffer noord	Natuurlijke leefomgeving
9.	Tappersheul	Gezonde leefomgeving
10.	Kern Papekop	Natuurlijke leefomgeving
11.	Kern Hekendorp	Hoogwaardige en Gezonde leefomgeving
20.	Hekendorpse buurt	Gezonde leefomgeving
21.	Opweg	Natuurlijke leefomgeving
22.	Ruige weide	Natuurlijke leefomgeving
23.	Zuringkade	Natuurlijke leefomgeving
24.	Hogebrug	Natuurlijke leefomgeving
25.	Joh. J. Vierbergenweg - noord	Natuurlijke leefomgeving
26.	Papekoperdijk	Natuurlijke leefomgeving
27.	Diemerbroek	Natuurlijke leefomgeving
28.	Joh. J. Vierbergenweg – midden	Natuurlijke leefomgeving
29.	Linschoterzandweg	Gezonde leefomgeving
30.	Waardsedijk	Natuurlijke leefomgeving
31.	Oudeweg	Natuurlijke leefomgeving
32.	Damweg	Natuurlijke leefomgeving
33.	Hoenkoopse Buurtweg	Natuurlijke leefomgeving
34.	Tiendweg	Natuurlijke leefomgeving
35.	Joh. J. Vierbergenweg – zuid	Hoogwaardige leefomgeving

Figuur 18: Leefomgevingen gemeente Oudewater

9 Uitwerking visie per buurt

De visie wordt per buurt of lint verder geconcretiseerd en de gewenste inrichting wordt beschreven. De huidige kwaliteit wordt bepaald door te bekijken in welke mate de huidige situatie al voldoet aan de visie. Wanneer de huidige situatie niet volledig aansluit bij de visie worden ontwikkelpunten benoemd. Buurten en linten met een vergelijkbare ligging en een zelfde leefomgeving worden samengevoegd om herhaling te voorkomen.

9.1 Kern Oudewater

9.1.1 Visie en gewenste inrichting

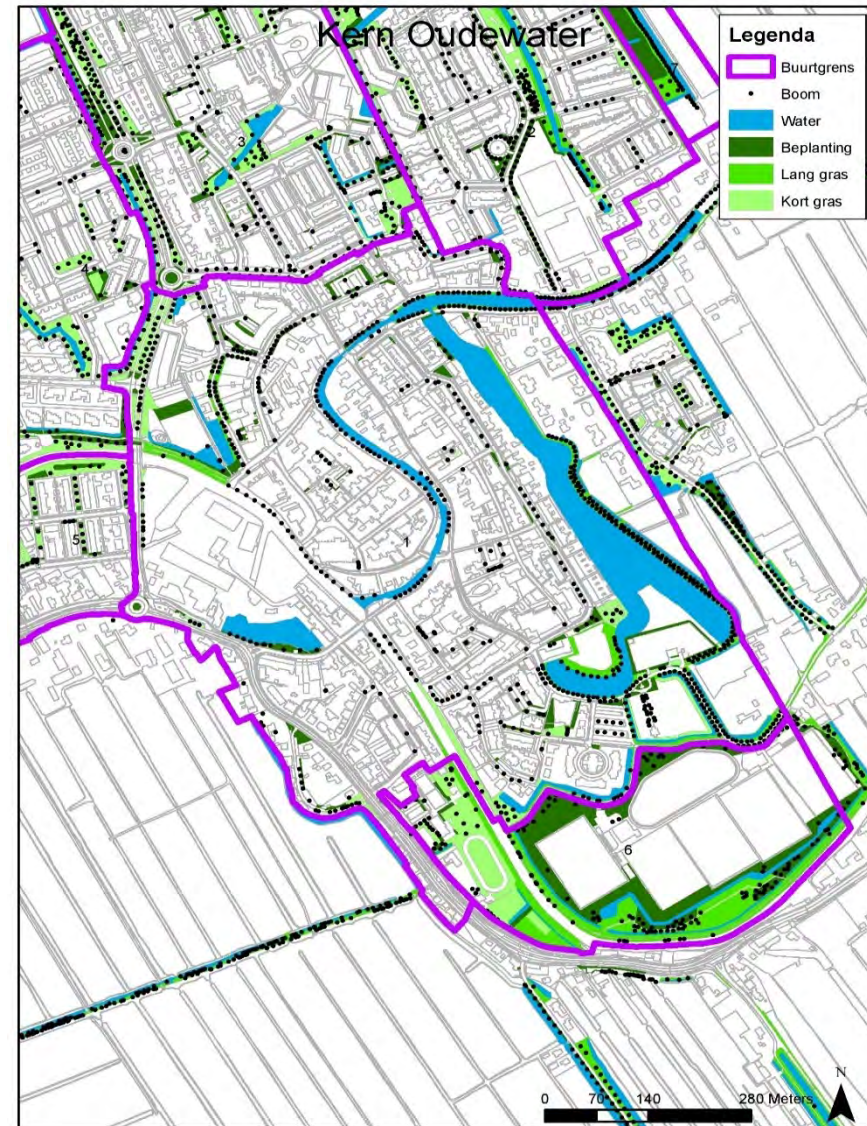
Deze buurt omvat de historische binnenstad van Oudewater, *Figuur 19*, en heeft daarom de Hoogwaardige leefomgeving toegewezen gekregen. De monumentale panden en stadsgracht vertegenwoordigen een kwaliteit en het groen en water moeten deze elementen ondersteunen in uitstraling. In paragraaf 3.4 staat: het behouden van zowel solitaire als rijen bomen; het toevoegen van solitaire bomen en geveltuintjes in straten en stegen en het behouden van de grachten.

9.1.2 Huidige kwaliteit

Het beoordelen van de huidige kwaliteit voor het behouden van solitaire bomen of de stadsgracht is niet mogelijk omdat niet inzichtelijk is waar solitaire bomen in het verleden zijn weggehaald en de stadsgracht is in de huidige situatie aanwezig; deze eis is voornamelijk toekomstgericht. Het behoud van de rijen bomen zijn wel te beoordelen, gesteld wordt dat de kwaliteit afneemt wanneer gaten ontstaan in de rij doordat verwijderde bomen niet worden vervangen. Gaten zijn op dit moment niet waarneembaar waardoor op dit punt de huidige kwaliteit als goed beoordeeld word. Geveltuintjes zijn niet zichtbaar en dit verzwakt daarmee de huidige kwaliteit. Ook lijkt er nog meer ruimte te zijn om solitaire bomen toe te voegen aan dit gebied waardoor op dit punt nog ruimte is om de kwaliteit te verbeteren. Samengevat wordt gesteld dat de huidige kwaliteit voor dit gebied redelijk is.

9.1.3 Ontwikkelpunten

De ontwikkelpunten voor dit gebied omvatten voornamelijk het toevoegen van geveltuintjes en solitaire bomen om zo de aantrekkelijkheid en leefbaarheid te verhogen. Om de huidige kwaliteit ondertussen niet te laten afnemen moeten de huidige bomen behouden blijven of worden vervangen wanneer deze verwijderd dienen te worden.

Figuur 19: Groen en water Kern Oudewater

9.2 Brede dijk

9.2.1 Visie en gewenste inrichting

De buurt Brede dijk is een woonwijk, *Figuur 20*, welke wordt omsloten door andere buurten. De Gezonde leefomgeving past bij deze buurt al zijn hitte en wateroverlast voor dit gebied geen uitdagingen, (Klimaat en adaptatie in de provincie Utrecht, sd). De inrichting moet vooral uitnodigen om te sporten, spelen, recreëren en tuinieren. De gewenste inrichting bestaat daarbij uit groen en water waarin dit kan plaatsvinden, hierbij kan gedacht worden aan: grasvelden voor sporten en spelen; water wat toegankelijk is voor varen; beplanting en kruiden om te eten en fietsroutes begeleid door groen en/of water. Bij de westelijke rand van deze buurt, Joh. J. Vierbergenweg – zuid, past een Hoogwaardige leefomgeving als de entree van de stad. Het moet een visitekaartje zijn wanneer men de stad binnenkomt of verlaat. Het groen en water in dit gebied moet esthetisch waardevol zijn.

9.2.2 Huidige kwaliteit

Het groen en water in deze buurt liggen voornamelijk bijeen in het midden in een parkzone welke aansluit op de groen en waterstructuur in de Noort Syde en aan de westelijke rand welke aansluit op Klein Hekendorp. De parkzone biedt in deze buurt beperkte ruimte om te sporten, te spelen en te bewegen en het water is toegankelijk. De beperkte ruimte komt omdat de grasvlakken langs het water liggen en voornamelijk een oeverzone betreffen. De Joh. J. Vierbergenweg – zuid is een mooie groenblauwe structuur met zowel gras, beplanting, bomen als water. Deze belangrijke (recreatieve) route wordt daarmee goed begeleid door groen en water. Het overige groen, waaronder de bomen, liggen verspreid in de buurt zonder heldere structuur. Ook het eetbaar groen is niet aanwezig. De huidige kwaliteit van deze wijk is daarmee redelijk te noemen.

9.2.3 Ontwikkelpunten

Voor de Hoogwaardige leefomgeving in deze buurt zijn geen ontwikkelpunten te benoemen. Op basis van de inrichting voldoet deze structuur al aan de leefomgeving. Het groen en water in de Gezonde leefomgeving blijft daar echter bij achter. Het versnipperde groen kan meer bieden, bijvoorbeeld door hier soorten aan te planten die eetbaar

zijn of eetbare vruchten krijgen. Het groen en water in de parkzone dient meer ruimte te bieden voor sporten, spelen en recreëren. Dit wordt bereikt door de beperkte ruimte opnieuw in te richten waarbij bijvoorbeeld een wandelroute door het groen en langs het water meer kwaliteit kan bieden.

Figuur 20: Groen en water Brede dijk

9.3 De Noort Syde, Klein Hekendorp, Kern Hoenkoop, Snelrewaard

9.3.1 Visie en gewenste inrichting

Deze buurten zijn allen woonwijken gelegen aan de rand van de stad, *Figuur 21, Figuur 22, Figuur 23 en Figuur 24*, en grenzend aan het buitengebied, om die reden zijn ze vergelijkbaar en hebben ze allen de Natuurlijke leefomgeving toegewezen gekregen. Deze buurten moeten een zachte overgang vormen tussen het buitengebied en de stedelijke omgeving. Met gebiedseigen beplanting moet het habitat van de doelsoort(groepen) worden gecreëerd, nader ecologisch onderzoek is nodig om per gebied vast stellen welke soorten daar potentie hebben. De gewenste inrichting is een maximalisatie van groen en water waarin gebiedseigen plantensoorten voorkomen die zorgen voor biodiversiteit. Verschillende typen groen en water verhogen de biodiversiteit nog verder.

9.3.2 Huidige kwaliteit

De buurten hebben allen een goede hoeveelheid groen en water, een aaneengesloten structuur aan de randen of door het midden. Daarbij is ook enige diversiteit aanwezig tussen de verschillende typen groen, zowel grassen, beplanting als bomen zijn aanwezig. Al overheerst het areaal gras ten opzichte van het areaal beplanting. Ook is het areaal gras voornamelijk kort gras, voor de biodiversiteit niet de meest waardevolle beheervorm. De beplantingssoorten zijn niet in beeld waardoor hierover geen oordeel kan worden gegeven. Het water komt in combinatie met het groen voor wat waardevol is voor zowel dier- als plantsoorten. De huidige kwaliteit is redelijk maar verbeteringen zijn zeker nog mogelijk.

9.3.3 Ontwikkelpunten

De ontwikkelpunten voor deze wijken bestaan uit een betere verhouding tussen de verschillende typen groen en het toepassen van gebiedseigen en/of waardevolle plantensoorten voor de doelsoort(groep)en. De verhouding tussen het gras en beplanting moet meer in evenwicht komen waarbij ook een diversiteit in beplantingstypen wenselijk is. Ook is het waardevol om het grasareaal gedeeltelijk anders te beheren, meer lang gras, om de biodiversiteit te verhogen.

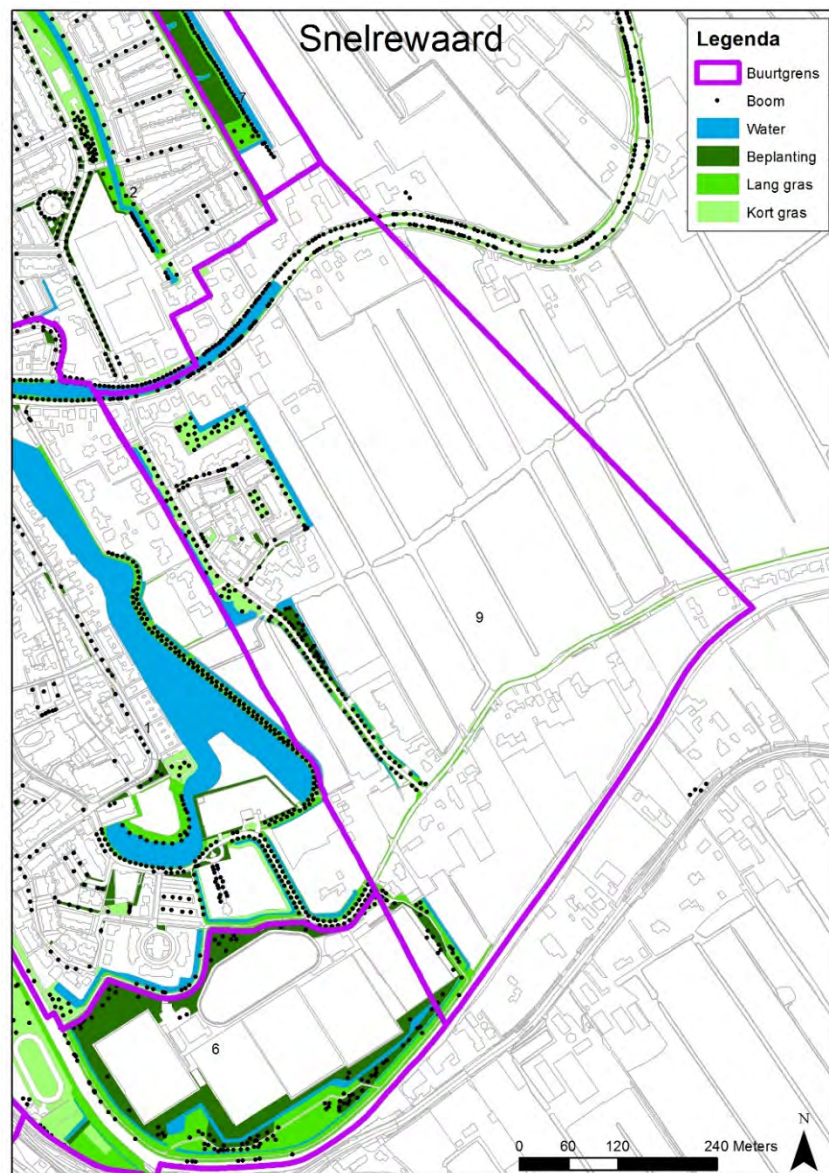
Figuur 21: Groen en water de Noort syde

Figuur 22: Groen en water Klein Hekendorp

Figuur 23: Groen en water Kern Hoenkoop

Figuur 24: Groen en water Snelrewaard

9.4 Markveld

9.4.1 Visie en gewenste inrichting

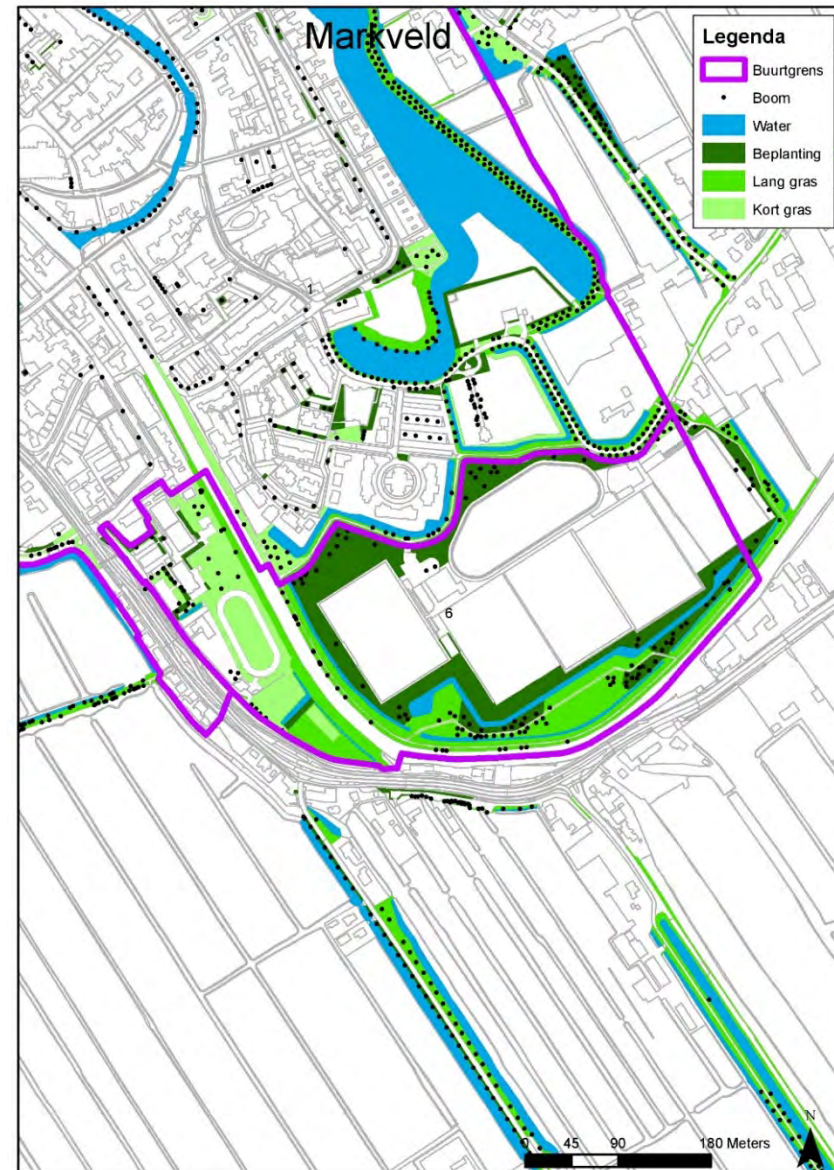
Deze buurt wordt gevormd door een parkzone rondom een sportveldencomplex, *Figuur 25*. Om die reden heeft deze buurt een Gezonde leefomgeving gekregen. Sporten, spelen en bewegen staan in dit gebied centraal. Sporten zal vooral plaatsvinden op het sportcomplex waardoor de parkzone ingericht moet worden voor de recreatieve gebruiker om een rondje te wandelen of hard te lopen. Het groen en water moeten dit rondje aantrekkelijk maken. Daarnaast moet het gras, de beplanting en het water geschikt zijn om in te spelen.

9.4.2 Huidige kwaliteit

De parkzone bestaat uit zowel gras, beplanting als bomen. Het gras wordt als kort gras beheerd waardoor ruim voldoende speelruimte beschikbaar is. Ook de aanwezigheid van beplanting en bomen nodigt uit om te spelen. Wandelen is mogelijk door de parkzone langs de verschillende typen groen wat het tot een aantrekkelijk rondje maakt. De huidige kwaliteit van dit gebied is daarmee goed te noemen.

9.4.3 Ontwikkelpunten

De goede kwaliteiten moeten behouden blijven door de huidige situatie in stand te houden. Verbetering is nog mogelijk door het rondje interessanter te maken door een hogere biodiversiteit te realiseren zodat hier meer dier- en plantsoorten te zien zijn.

Figuur 25: Groen en water Markveld

9.5 Groenbuffer Noord

9.5.1 Visie en gewenste inrichting

De Groenbuffer Noord is een grote groene zone die van grote invloed kan zijn op de ecologische kwaliteit van Oudewater als stad, *Figuur 26*. Deze buurt verbindt de stad met het landschap eromheen en is een belangrijke schakel in de ontwikkeling van een duurzaam ecologisch netwerk. Een geschikt habitat moet hier gecreëerd worden voor de karakteristieke doelsoort(groep)en. Binnen deze Natuurlijke leefomgeving moeten natuurwaarden worden vergroot en de gewenste inrichting sluit daarbij aan op de habitateisen van de doelsoort(groep)en. Waarbij uit kan worden gegaan van diversiteit en natuurlijkheid als uitgangspunt hiervoor.

9.5.2 Huidige kwaliteit

Dit gebied is op te delen in twee gebieden. Het eerste gebied is dat as die in de noord-zuid richting loopt. Deze as vormt een letterlijke grens tussen het stedelijk gebied en de omliggende agrarische percelen. In deze as komen zowel water als groen voor. Het water is divers in de vorm van sloten en poelen en ook het groen komt in verschillende vormen voor. Bomen in groepen en solitair, beplanting aaneengesloten en los en omsloten door grasstroken. De diversiteit en natuurlijkheid is daarmee hoog. Het tweede gebied is het gebied wat ingesloten ligt in de stedelijke omgeving. De diversiteit is hier lager, beplanting is bijvoorbeeld beperkt aanwezig en dit wordt opgevuld door grasvlakken die als kort gras worden onderhouden. Ook het aantal bomen is hoog waardoor open gebieden zoals die voorkomen in de naastgelegen as bijna ontbreken. De huidige kwaliteit is daarmee redelijk tot goed te benoemen.

9.5.3 Ontwikkelpunten

De ecologische waarde van dit gebied dient te worden verhoogd door het gebied wat ligt ingesloten meer divers en natuurlijker te maken. Het kort gras dient ruiger te worden beheerd en het aandeel beplanting dient te worden te verhoogd.

Figuur 26: Groen en water Groenbuffer Noord

9.6 Tappersheul

9.6.1 Visie en gewenste inrichting

Tappersheul is het bedrijventerrein van Oudewater gelegen aan de rand van de stad, *Figuur 27*. Een Gezonde leefomgeving moet in dit gebied zorgen voor een prettige werkomgeving. Hittestress moet worden voorkomen en het moet aantrekkelijk zijn om in pauzes een wandeling te maken door de buurt. De gewenste inrichting bevat daarmee voldoende bomen die schaduw en verkoeling geven. Ook moet de groenblauw structuur een rondwandeling begeleiden

9.6.2 Huidige kwaliteit

Door deze buurt lopen twee groenblauw assen, dit wordt aangevuld met enkele kleine minder structurele groenvlakken. De westelijke as behoort tot de buurt maar gevoelsmatig valt deze buiten het bedrijventerrein, het heeft een afschermde functie ten opzichte van de entree van de stad. Het is wel een groenblauw as die verbonden is met de buurt Groenbuffer Noord waardoor dit een aantrekkende kracht kan zijn om een rondwandeling te maken door ook die buurt. De centrale as verdeelt het bedrijventerrein in twee gebieden en lijkt in eerste instantie ook verbonden te zijn met Groenbuffer Noord. Een sloot tussen deze gebieden beperkt echter de mogelijkheden om deze as te gebruiken voor een rondwandeling. Buiten deze assen zijn weinig bomen aanwezig die kunnen zorgen voor schaduw en verkoeling. Hittestress is met de huidige inrichting namelijk een probleem, (Klimaat en adaptatie in de provincie Utrecht, sd). Daarmee is de huidige kwaliteit redelijk.

9.6.3 Ontwikkelpunten

Op het bedrijventerrein moet meer ruimte worden gemaakt voor bomen die kunnen zorgen voor schaduw en verkoeling. Hiermee wordt hittestress voorkomen. Daarnaast dient de rondwandeling waarbij ook gebruik wordt gemaakt van Groenbuffer Noord compleet te worden gemaakt. Een horizontaal lopende groene as door de buurt moet ontwikkeld worden om dit te realiseren.

Figuur 27: Groen en water Tappersheul

9.7 Kern Papekop

9.7.1 Visie en gewenste inrichting

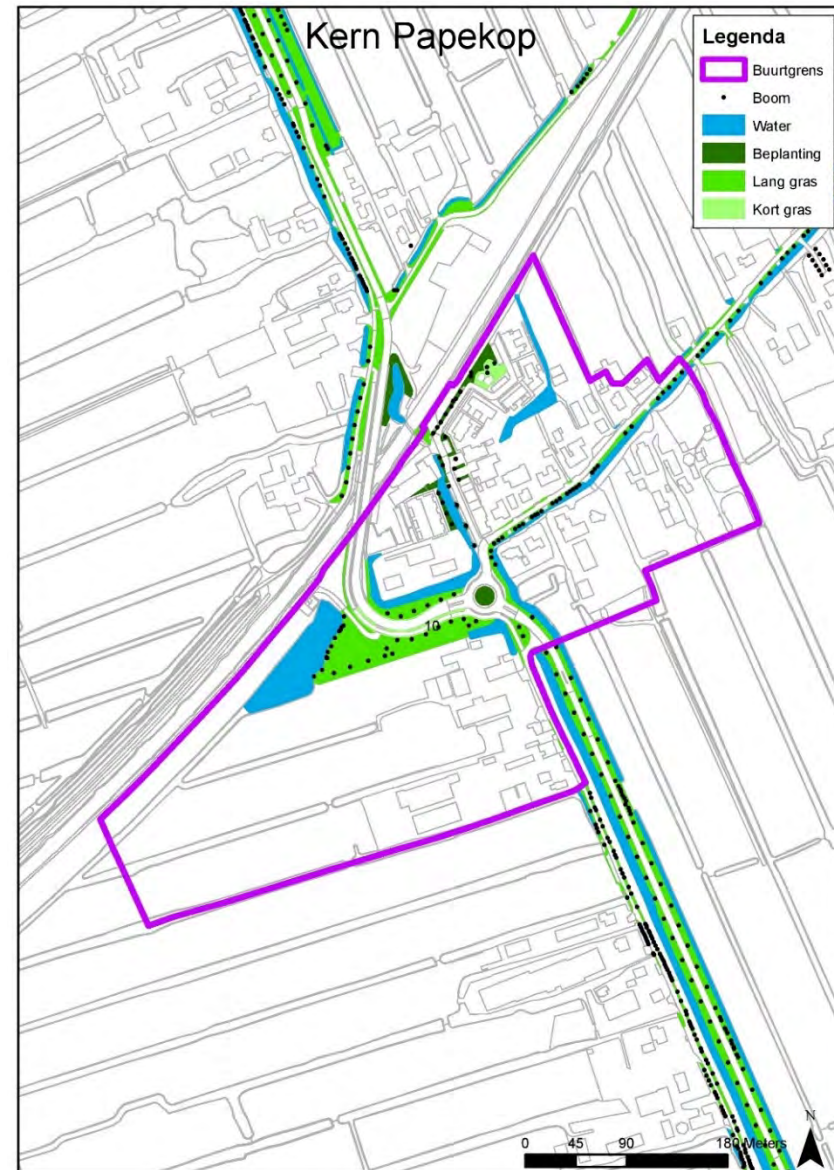
Kern Papekop is een vrij gelegen dorp in het agrarisch gebied, *Figuur 28*, om die reden heeft het de Natuurlijke leefomgeving toegewezen gekregen. Deze kern mag geen barrière en met gebiedseigen beplanting en een natuurlijke inrichting moet het habitat van de potentiële doelsoort(groep)en worden gecreëerd. De gewenste inrichting is gebaseerd op diversiteit en gebiedseigen. Verschillende typen groen en water en gebiedseigen plantsoorten moeten de biodiversiteit verhogen.

9.7.2 Huidige kwaliteit

Het groen en water is beperkt maar de verschillende soorten groen en water komen voor en vormen gezamenlijk een netwerk. Een barrière wordt niet gevormd en diversiteit is aanwezig, daarmee is de huidige kwaliteit op basis van de inrichting goed te noemen.

9.7.3 Ontwikkelpunten

Binnen de beperkte ruimte lijkt de inrichting van groen en water gemaximaliseerd te zijn. Ontwikkelpunten lijken voornamelijk gezocht te moeten worden in het beheer van het groen en water.

Figuur 28: Groen en water Kern Papekop

9.8 Kern Hekendorp

9.8.1 Visie en gewenste inrichting

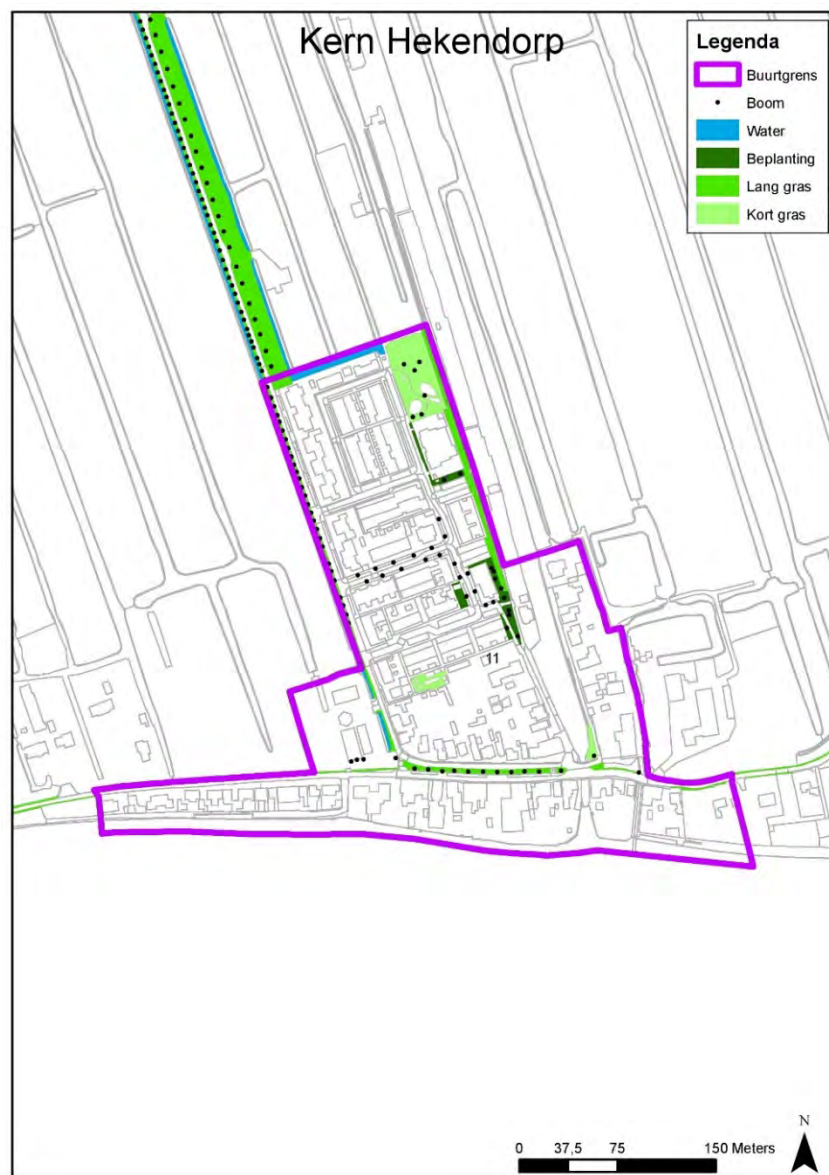
Kern Hekendorp is een vrij liggend dorp in het agrarisch gebied, *Figuur 29* en heeft daarom, gedeeltelijk, de Natuurlijke leefomgeving meegekregen. Maar omdat deze buurt ook een historische kern heeft met monumentale panden past deze leefomgeving niet op de gehele buurt. De Hoogwaardige leefomgeving is daarom hieraan toegevoegd, specifiek voor het historische gebied. De aanwezige monumentale panden worden door het aanwezige groen in uitstraling gecompliceerd. Het enige groen in dit gebied aanwezig is een vanuit historie aanwezige bomenrij, deze moet behouden blijven. De bij deze kern horende woonwijk wordt natuurlijk ingericht. Deze kern mag geen barrière vormen met een gebiedseigen beplanting en een natuurlijke inrichting moet het habitat van de potentiële doelsoort(groep)en worden gecreëerd. De gewenste inrichting is gebaseerd op diversiteit en gebiedseigen. Verschillende typen groen en water en gebiedseigen plantsoorten moet de biodiversiteit verhogen.

9.8.2 Huidige kwaliteit

In deze kern is een beperkte hoeveelheid groen aanwezig. De historische bomenrij in de Hoogwaardige leefomgeving vertoont geen gaten, deze kwaliteit wordt daarom als goed beoordeeld. Het overige groen is enigszins versnipperd of gesitueerd in de oostelijke zijde van het dorp. In combinatie komt het groen maar beperkt voor. In de ene straat staan alle bomen, aan de noordoostzijde is voornamelijk kort gras aanwezig zonder beplanting terwijl de beplanting in het midden van het dorp samenkomt. De diversiteit is daarmee beperkt. De kwaliteit van de Natuurlijke leefomgeving is daarmee matig.

9.8.3 Ontwikkelpunten

Voor het gebied met de Hoogwaardige leefomgeving zijn geen ontwikkelpunten gewenst, behoud van deze structuur blijft het uitgangspunt. Het overige gebied dient meer diversiteit te krijgen waarbij gras, beplanting en bomen in een natuurlijke en gebiedseigen vorm samen komen.

Figuur 29: Groen en water Kern Hekendorp

9.9 Linten - Natuurlijke leefomgeving

9.9.1 Visie en gewenste inrichting

De linten in het buitengebied van de gemeente die een Natuurlijke leefomgeving toegewezen hebben gekregen moeten worden ingericht om de ecologische potentie maximaal te benutten. Langs deze linten is echter een beperkte hoeveelheid groen en blauwe ruimte van de gemeente aanwezig, vaak niet meer dan een smalle gras berm met bomen en daarnaast een boerensloot. Om de verder inrichting richting te geven wordt daarom ook gekeken naar de cultuurhistorische waarde van de linten. De gewenste inrichting moet daarom aansluiten bij de in *Bijlage 3: Streefbeelden Landschapsontwikkelingsplan* benoemde streefbeelden uit het LOP. Deze streefbeelden geven globaal de inrichting weer, deze inrichting dient daarnaast op een zo natuurlijk mogelijke wijze te worden vormgegeven, bijvoorbeeld met gebiedseigen soorten.

9.9.2 Huidige kwaliteit

De huidige situatie van deze linten wijkt enigszins tot soms sterk af van de streefbeelden, dit verschilt per lint. In *Figuur 30* en *Figuur 31* zijn hiervan twee impressies gegeven, duidelijk is dat er vaak geen duidelijke lijn herkenbaar is in de groene inrichting. De huidige kwaliteit is daarmee gemiddeld slecht tot redelijk te noemen.

9.9.3 Ontwikkelpunten

De potentie van de groene inrichting verschilt per lint. Bij diverse linten lijkt de groene ruimte langs de weg te worden ingericht door aanwonenden. Het verbeteren van de inrichting wordt daarmee ingewikkeld om als gemeente te realiseren. Algemeen moet onderzocht welke potentie er per lint is en deze potentie benutten om het streefbeeld voor dat lint te realiseren.

Figuur 30: Groene inrichting Waardsedijk

Figuur 31: Groene inrichting Hoenkoopse buurtweg

9.10 Linten - Gezonde leefomgeving

9.10.1 Visie en gewenste inrichting

De linten in het buitengebied die de Gezonde leefomgeving toegewezen hebben gekregen moeten worden ingericht om de recreatieve waarde te vergroten. Langs deze linten is echter een beperkte hoeveelheid groen en blauwe ruimte van de gemeente aanwezig, vaak niet meer dan een smalle gras berm met bomen en daarnaast een boerensloot. Belangrijke voor de recreatie zijn de cultuurhistorische waarden van de linten. De gewenste inrichting moet daarom aansluiten bij de in *Bijlage 3: Streefbeelden Landschapsonwikkelingsplan* benoemde streefbeelden uit het LOP.

9.10.2 Huidige kwaliteit

Ook bij de linten met de Gezonde leefomgeving wijkt de groene inrichting soms af van het streefbeeld. Op de Hekendorpse buurt, *Figuur 32*, is bijvoorbeeld geen duidelijke structuur te herken. Zowel knotbomen als laanbomen komen in onduidelijke structuren voor. De groene inrichting van de Linschoterzandweg, *Figuur 33*, sluit echter wel goed aan bij het streefbeeld. De huidige kwaliteit is daarom redelijk tot goed te noemen voor deze groep linten.

9.10.3 Ontwikkelpunten

De potentie van de groene inrichting verschilt per lint. Bij de Hekendorpse buurt lijkt de groene ruimte langs de weg voor een deel te worden ingericht door aanwonenden. Het verbeteren van de inrichting wordt daarmee ingewikkeld om als gemeente te realiseren. Algemeen moet onderzocht welke potentie voor dit lint aanwezig is en deze potentie benutten om het streefbeeld voor dat lint te realiseren. Voor de Linschoterzandweg dient de huidige structuur behouden te blijven.

Figuur 32: Groene inrichting Hekendorpse buurt

Figuur 33: Groene inrichting Linschoterzandweg

10 Discussie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk wordt kritisch terugkeken op de gevolgde methode in het onderzoek en de uitkomst hiervan. Ook worden aanbevelingen gedaan voor het vervolgtraject voor de gemeente om de visie tot uitvoering te brengen.

10.1 Methode

Overheden hebben de taak om beleid te ontwikkelen voor diverse thema's die de inrichting en het beheer van hun groen en water beïnvloeden. De coalitie van de gemeente Oudewater wil daarnaast de gemeente klaar maken voor de toekomst. Een visie waarmee zij zich ook klaar maakt voor de toekomst en dus met gerichte doelen voor de voorliggende periode ontbrak echter nog. Het doel was om een visie te ontwikkelen die een gezond leefklimaat voor mens, dier en plant oplevert.

Door vanuit de vier thema's los naar het groen en water te kijken zijn verschillende invalshoeken ontwikkeld om tot één integrale visie te komen. Dit levert een bruikbaar resultaat op dan wanneer er zonder duidelijke invalshoeken een visie wordt ontwikkeld. Het is dan namelijk goed mogelijk dat een tunnelvisie ontstaat op één thema. De gekozen thema's zijn passend voor de gemeente Oudewater maar niet uitputtend, andere thema's zouden hieraan kunnen worden toegevoegd. Hiervoor is niet gekozen omdat de gekozen thema's goed aansluiten bij de gemeente en voldoende basis bieden voor een goede visie. Ook de factor tijd speelde hierbij een rol, binnen de gestelde afstudeerperiode moest het onderzoek worden afgerond.

De in dit rapport beschreven visie en de uitwerking daarvan is goed bruikbaar voor de gemeente om de inrichting en het beheer te sturen. Het zet een duidelijke stip aan de horizon, is strategisch en richt zich op de toekomst. Hiermee kan gericht worden ingericht en beheerd. Niet effectieve ingrepen en overbodige inzet van budget en materieel kan daarmee worden beperkt. Een duurzaamheidsslag wordt daarmee met deze visie behaald. Daarnaast bouwt de gemeente aan netwerken die voor een langere periode behouden moeten blijven, daarmee worden

deze netwerken stabiel en dus duurzaam. Doordat de gemeente zich met deze visie voorbereid op de toekomstige uitdagingen, verder verandering van het klimaat, zijn in de toekomst minder ingrepen nodig om de gevolgen op te vangen. Met deze visie zet de gemeente het groen en water in om een gezond leefklimaat te creëren voor mens en dier, een duurzame aanpak van toekomstige problemen.

Door naast de visie de belangrijkste structuur aan te wijzen is de gemeente in staat deze behouden en te optimaliseren zodat de doelen haalbaar blijven. Duidelijk is geworden waar de essentiële structuur ligt en waar dus de aandacht op moet worden gevestigd. Ook kan daarmee gericht vrijheid worden gegeven aan bewonersinitiatieven zonder dat die het behalen van de ambities tegenhouden. De leefomgevingen geven daarnaast een duidelijke richting per gebied zodat ook binnen een gebied gericht kan worden gestuurd op het gewenste resultaat.

Het ontbreken van een participatietraject heeft echter de inbreng van de bewoners uitgesloten, een randvoorwaarde was om geen dergelijk traject binnen het onderzoek uit te voeren. Dit heeft de inbreng voor de ambities en de visie beperkt. Met de inbreng van bewoners zal de visie uiteindelijk beter aan sluiten bij hun wensen. Doordat er geen participatietraject mogelijk was is er bij de visievorming vanuit gegaan dat de regionale en lokale beleidsdocumenten de wensen van de bewoners en bezoekers vertegenwoordigen. Een aannname die mogelijk afwijkt van de werkelijkheid. Naast bewoners is de visie ook niet afgestemd met andere actoren. In de ontwikkeling van de visie zijn wel de beschikbare beleidsdocumenten van belangrijke actoren meegenomen om de visie vorm te geven maar de visie is niet daarna afgestemd met deze actoren. Deze afstemming zou kunnen resulteren in een kleine aanpassingen in de visie.

Dit onderzoek heeft geleid tot een strategische visie gebaseerd op de beschikbare gegevens. Het is echter mogelijk dat deze gegevens verouderd zijn dan wel een verkeerd beeld geven van de werkelijkheid. Zo is bijvoorbeeld het LOP al in 2005 geschreven. De conclusies die daarin staan beschreven kunnen wellicht niet meer relevant zijn. Het verifiëren van deze inbreng op relevantie kan leiden tot nieuwe inzichten wat de, in dit rapport beschreven, visie kan beïnvloeden. Ook het nader

onderzoeken van de ecologisch aspecten in dit onderzoek kan leiden tot nieuwe inzichten. In dit onderzoek is uitgegaan van de beschikbare gegevens, zoals de gegevens in de NDFF en is gebruik gemaakt van de beschikbare kennis van de onderzoekers. Veldonderzoek en onderzoek door gecertificeerde ecologen kunnen leiden tot nieuwe gegevens en inzichten wat de ecologische potentie van het gebied, zoals die in dit onderzoek is beoordeeld, kan aanpassen.

10.2 Aanbevelingen

10.2.1 Participatie

Echter is het aan te raden om wel een participatietraject uit de voeren voor de verdere uitwerking van de visie. Geïnteresseerden worden daarmee betrokken bij de visie en dit zorgt voor betrokkenheid en draagvlak. Ook na vaststellen van de visie is communicatie van belang. Dit kan beginnen door dit rapport aan te passen naar een publieksvriendelijke versie die gericht is op de essentie, de visie. Deze stappen zorgen voor een goede implementatie van de visie in de organisatie en bij de bewoners.

10.2.2 Meerwaarde door samenwerking met actoren

Binnen de gemeentegrens is maar een beperkt deel van het gebied ook in eigendom en beheer bij de gemeente. Het overgrote deel is in eigendom bij agrariërs, bedrijven, particulieren en andere organisaties zoals het waterschap. Om de gestelde visie te behalen is een goede samenwerking wenselijk en misschien zelfs wel noodzakelijk. Afstemming en gezamenlijk optrekken is dan ook aan te bevelen. Voornamelijk ten aanzien van klimaatbestendigheid en ecologie valt in samenwerking met de actoren nog een grote winst te behalen.

De eerste actoren die ook een direct belang hebben bij het realiseren van de visie zijn de bewoners die binnen de kernen wonen. Voor deze bewoners is thema klimaatbestendigheid vooral van directe invloed op hun leefomgeving. Door meer groen in de tuinen aan te leggen in plaats van tegels is wateroverlast te beperken (Milieu Centraal, z.d.). Daarnaast zorgt dit extra groen voor een beter habitat voor insecten en vogels. Als gemeente is het stimuleren van deze veranderingen mogelijk door informatie te verstrekken over klimaatadaptieve maatregelen,

natuurvriendelijk tuinieren en bijvoorbeeld de aanleg van groene daken. Daarnaast kan de gemeente bewonersinitiatieven ondersteunen en de gewenste richting geven.

Het buitengebied van de gemeente kent vele agrariërs. Gezamenlijk bezitten zij een groot deel van het gebied binnen de gemeentegrens. Agrariërs ondervinden steeds meer maatschappelijke druk doordat er steeds meer wensen maar ook eisen zijn gesteld op het gebied van ecologie, milieu en klimaat (Vermaas, 2018). Om de ambities uit de visie te bereiken is het wenselijk dat zij natuurvriendelijk het land inrichten en beheren. De gemeente kan dit ondersteunen door gezamenlijk met de agrariërs te kijken naar deze aanpassingen en bijvoorbeeld hun te helpen met het verkrijgen van SNL-subsidie zodat er geen inkomsten verloren gaan. Ook kan de gemeente het voortouw nemen door cursussen te organiseren en contacten te leggen met agrariërs die de stap al hebben gemaakt. Om deze actoren mee te krijgen en te laten aansluiten bij de visie is een grote inzet nodig maar het resultaat hiervan kan een enorm positieve werking hebben.

Samen met het waterschap en de agrariërs kan daarnaast gekeken worden naar natuurvriendelijk waterbeheer. Water heeft in dit gebied grote invloed op de natuur. Met een verandering in de inrichting en het beheer van het water kan daarom ook een grote bijdrage worden geleverd aan het behalen van de visie. Samen met beide partijen moet worden gekeken naar verschillende onderwerpen zoals, het peilbeheer, de inrichting, de waterkwaliteit en het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden als baggeren en sloten. Door ander, natuurlijker, peilbeheer ontstaat een ander habitat en kan bijvoorbeeld riet zich goed ontwikkelen. Wat ten goede komt aan diverse rietvogels. Daarnaast moet de waterkwaliteit worden verbeterd, dit kan bijvoorbeeld door minder gebiedsvreemd water in te laten in droge perioden en minder bemesting op de agrarische percelen. Ook kan door de inrichting van natuurvriendelijke oevers het leven in en rondom de watergangen verbeteren.

Als laatste groep kunnen bedrijven worden benaderd om te onderzoeken welke mogelijkheden zij hebben in verduurzaming van hun gebouw en/of terrein. De aanleg van zonnepanelen en/of groene daken en het

opvangen van water door een andere inrichting van het terrein zijn voorbeelden van aanpassingen die door bedrijven kunnen worden uitgevoerd om bij te dragen aan het behalen van de visie. De gemeenten kan dit stimuleren door het verstrekken van subsidie of door hierover met hun in gesprek te gaan en een gezamenlijk aanpak te organiseren.

10.2.3 Naderonderzoek

Met de ontwikkeling van de omgevingsvisie worden waarschijnlijk nieuwe inzichten gecreëerd. Door de visie na vaststelling van die omgevingsvisie op nieuw tegen het licht te houden sluiten deze aan bij de meest actuele inzichten. Ook het NDFF-gegevens geven een niet volledig beeld van de huidige situatie. Door specifiek ecologisch onderzoek te laten uitvoeren kunnen de doelen en de potentie van het gebied scherper en mogelijk realistischer worden neergezet in de visie.

10.2.4 Hoofdgroen

Ten aanzien van het Hoofdgroen dient de gemeente zijn eigen richting te kiezen, deze structuur is essentieel voor de visie die gaat over het algemeen belang, de wensen van bewoners kunnen daarmee conflicteren doordat deze vaak gericht zijn op een individueel belang. Het Hoofdgroen vormt in sommige gevallen nog niet een gesloten netwerk, vervolgonderzoek is gewenst om dit netwerk sluitend te krijgen. Daarmee krijgt het Hoofdgroen nog meer waarde. In dat onderzoek moet worden bepaald of het mogelijk is om met Buurtgroen het netwerk sluitend te krijgen of dat grotere ingrepen noodzakelijk zijn. Ook dient in dit onderzoek het Buurtgroen en Snippergroen volledig te worden uitgewerkt.

10.2.5 Vaststellen en uitrollen van de visie

De belangrijkste stap is het laten vaststellen van de visie door de gemeenteraad. Door deze te laten vaststellen ontstaat de politieke ondersteuning die het doorvoeren van een verandering nodig heeft. Zonder vaststelling is er voor de ambtelijke organisatie geen fundament en kan elke keuze ter discussie worden gesteld.

Zoals beschreven is de visie strategisch en richt het zich op de lange termijn, *Figuur 4*. In navolging op de vaststelling van de visie moet een beheerplan worden uitgewerkt wat op tactisch niveau beschrijft hoe de doelen moeten worden bereikt en welke financiële gevolgen dit heeft. De

ambities uit dit onderzoek worden daarin omgezet in concretere doelen voor de middellange termijn en beschrijft welke concrete aanpassingen nodig zijn om die te behalen. Met het beheerplan wordt een grote stap gezet om het beheer aan te passen zodat de ambities kunnen worden bereikt. Het daarop volgende uitvoeringsplan zet de laatste stap.

Bijlagen

Bijlage 1: Vragen beleid gemeente Woerden

Vraag	Antwoord
Het eerste deel van het Groenblauw Omgevingsplan is uit 2013, is de implementatie daarna goed verlopen en wordt het beleid nu dan ook gebruikt?	In de eerste periode na het vaststellen van het beleid werden de eerste veranderingen in het beheer direct doorgevoerd. Daarna is het even stil komen te liggen omdat de visie verder uitgewerkt moest worden. Zo zijn een beplantingsmodel en een bomenlijst ontwikkeld die aansluiten bij de verschillende leefomgevingen. Deze worden nu gebruikt bij renovaties of nieuwe ontwikkelingen.
Wat vindt u van het Groenblauw Omgevingsplan, is het werkbaar in de praktijk?	De visie is goed en zorgt voor een duidelijke richting in het beheer, het is iets waar je op terug kan vallen en wat houvast biedt wanneer er discussies ontstaan. Maar voor mijn dagelijks werk is alleen een visie niet voldoende, daarvoor is het te abstract. Om er in de praktijk mee te werken moet een visie verder worden uitgewerkt.
Is de visie voldoende helder voor zowel de ambtelijke organisatie, politiek als voor bewoners?	Voor de ambtelijke organisatie is het helder welke doelen we nastreven. Voor de bewoners geeft het ook een goed beeld wat wij als gemeente willen bereiken en doordat de visie en de leefomgevingen vrij abstract zijn is er vaak voldoende ruimte om mee te werken aan wensen van bewoners. De politiek is echter soms wispelturig waardoor zij soms van doel wil veranderen of een nieuw doel wil toevoegen terwijl dit het vastgestelde beleid is. Maar ook dat is vaak wel in te passen.
De toepassing van leefomgevingen is bedoeld om de visie concreter te maken voor specifieke gebieden, is dit voldoende voor de dagelijkse werkzaamheden?	Door de leefomgevingen is meteen duidelijk in welke richting moet worden gedacht wanneer aan het groen wordt gewerkt. Daarmee zijn ze zeer goed toepasbaar. Echter lijkt het op kaart dat de grenzen van de leefomgevingen heel hard zijn maar dit is buiten soms moeilijk te uit te leggen. Daarom hebben wij afgesproken dat in sommige gevallen, met een goede onderbouwing, flexibel kan worden omgegaan met de leefomgevingen.
De toepassing van het Hoofd-, Buurt, en Snippergroen moet zorgen voor een bescherming van de belangrijkste structuur, hoe werkt dit in praktijk?	Door de toewijzing van het Hoofdgroen en de bescherming die daar bij hoort hebben wij veelvuldig het groen kunnen beschermen tegen ontwikkelingen. Ook het Buurt- en Snippergroen geeft duidelijkheid richting bewoners. Meewerken aan bewonersinitiatieven maakt deze categorisering eenvoudiger.
De eerste versie is uit 2013, hoe actueel is het beleid en de verschillende onderdelen binnen dit beleid nog?	Het beleid is voor ons nog zeker actueel.
Het thema klimaatbestendigheid ontbreekt in het beleid, zou dit thema de visie en de leefomgevingen veranderen?	Dit thema is later uitgewerkt in een los beleidsplan. Ik denk niet dat dit de visie volledig zou veranderen maar is nu zeker een belangrijk thema binnen het groen. Daarmee zou de visie misschien wel wat anders worden en vooral de leefomgevingen Hoogwaardig en Gezond iets worden aangepast.

Bijlage 2: Wetgeving en beleid cultuurhistorie

De cultuurhistorie van een gebied komt zowel terug in bouwwerken als in landschappelijke structuren en elementen die een verwijzing kunnen zijn naar een specifieke historische periode. Door het inzichtelijk maken van de beschermde en beschreven monumenten en landschappen worden cultuurhistorische structuren zichtbaar. Door de inrichting van groen en water af te stemmen op deze structuren levert de gemeente een bijdrage aan de uitstraling, instandhouding of het behoud hiervan. Om de structuren inzichtelijk te maken wordt gekeken naar de vier vormen van bescherming van monumenten of historische structuren die er in Nederland zijn, met deze vier vormen moet de structuren voldoende zichtbaar worden (Monumenten.nl, z.d.):

1. Rijksmonumenten: gebouwen en objecten met nationale cultuurhistorische waarde;
2. Provinciale monumenten: panden, dijken, grenspalen en gemeente-overschrijdende objecten met regionale cultuurhistorische waarde;
3. Gemeentelijke monumenten: pand zonder nationale betekenis maar met plaatselijke of regionale cultuurhistorische waarde;
4. Beschermde stads- en dorpsgezichten: gebieden met een bijzonder cultuurhistorisch karakter.

Wetgeving

Rijksmonumenten worden op landelijke niveau aangewezen middels de **Erfgoedwet** (De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, z.d.). Deze monumenten zijn van landelijk belang en dienen daarom behouden te blijven. Verspreid over de gemeente liggen in totaal 161 rijksmonumenten (Monumenten.nl, z.d.). Het overgrote deel van deze monumenten is woonhuis, 95 stuks, of boerderij, 33 stuks. De gebouwen liggen verspreid over de gemeente, in zowel het buitengebied als in de oude delen van de stads- en dorpskernen. De binnenstad van Oudewater is daarnaast een op rijksniveau beschermd stadsgezicht (Rijksdienst van het Cultureel Erfgoed, 1977) waardoor deze beschermd is tegen verandering van het karakter en de structuur zodat de cultuurhistorische waarde is gewaarborgd (Monumenten.nl, z.d.).

Regionaal beleid

De Provincie Utrecht heeft geen monumenten aangewezen maar gaat in de **Provinciale ruimtelijke structuurvisie 2013-2028** wel in op het thema cultuurhistorie. Deze visie is het ruimtelijk beleid wat moet zorgen voor een aantrekkelijke provincie. Zij beschrijft dat het gebied rondom de stad Oudewater wordt gekenmerkt door herkenbare structuren die de verschillende fasen van de veenontginning zichtbaar maken (Provincie Utrecht, 2016). Het contrast tussen de open ruimten en het stedelijk gebied zijn herkenbaar waarbij de verkavelingspatronen, openheid, smalle wegen, kades, weteringen en lintbebouwingen cultuurhistorisch waardevol zijn. De openheid, het (veen)weidekarakter, de landschappelijke diversiteit en de rust en stilte wil de provincie behouden. Naast de ruimtelijke structuurvisie gaat de Provincie Utrecht middels de **Kwaliteitsgids voor de Utrechtse Landschappen** dieper in op de kenmerkende landschappen en worden daarbij ook richtlijnen gegeven voor het toepassen van de kernkwaliteiten. Voor gemeenten dient deze gids als hulpmiddel wanneer ruimtelijke plannen gemaakt en uitgevoerd worden, daarmee is het vergelijkbaar met provinciaal beleid. Voor de beschreven landschapstypen binnen de gemeente Oudewater worden de volgende beschrijvingen en ontwikkelprincipes gegeven (oKra landschapsarchitecten, 2011):

- *de rivierlinten meanderen als meer besloten zones tussen open weidelandschappen. de rivier ligt hoger dan de omliggende weidelandschappen en wordt begeleid door slingerende dijkjes met bebouwing en opgaande (erf) beplanting. de kleinschalige dijklinten geven wisselende zichten op de verstilde open weidelandschappen buiten de zone, terwijl het rivierlint zelf weer een oase van rust vormt ten opzichte van de steden en dorpen;*
- *Het open weidelandschap van de waard heeft een uitgesproken lengterichting door lange bebouwingslinten en parallel lopende, beplante achterkaden. de strokenverkaveling staat haaks op de linten. De linten kennen onderling een aanzienlijke diversiteit, van open tot zeer besloten, met zowel lange rechtstanden als slingerende stukken en een grote variatie tussen de profielen. De*

*overall aanwezige weilanden verlenen rust en stilte aan het
landschap.*

Lokale wensen

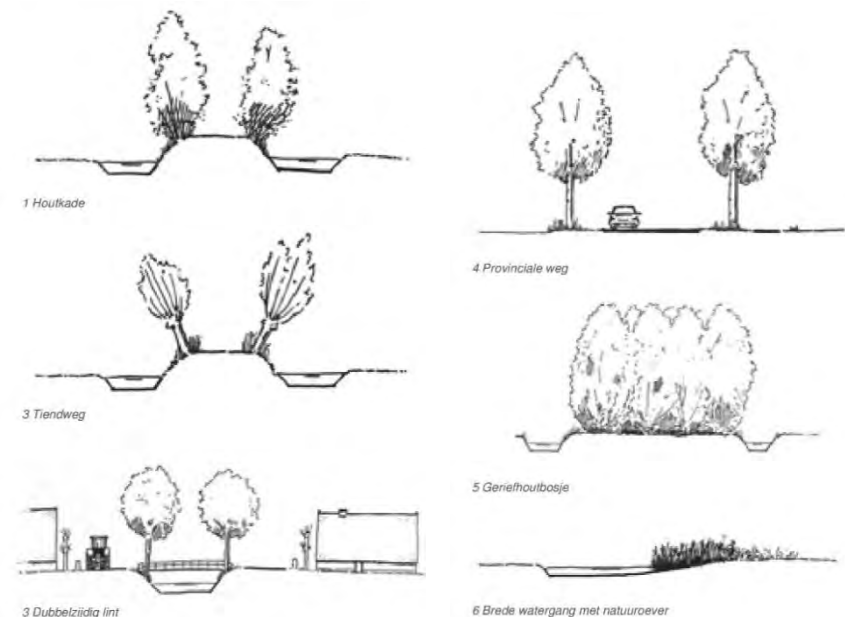
Het samenwerkingsverband Gebiedscommissie Utrecht-West houdt zich bezig met landbouw, natuur, landschap, recreatie en het bedrijfsleven (Gebiedscommissie Utrecht-West, 2016). De veertien leden van de commissie zijn afkomstig van gemeenten (waaronder Oudewater), waterschappen en lokale maatschappelijke organisaties. De commissie voert opdrachten uit voor de provincie en andere lokale opdrachtgevers. In het **Gebiedsprogramma Utrecht-West** van de commissie wordt als doel beschreven het behouden, versterken en ontwikkelen van cultureel erfgoed en landschappelijke kwaliteit. Ook voor het **Landschapsontwikkelingsplan** (LOP) heeft Oudewater samengewerkt met andere gemeenten, namelijk de gemeenten Montfoort en Lopik. In dit plan wordt als doel gesteld dat de identiteit van het open en groene landschap behouden moet blijven (brons + partners landschapsarchitecten, 2005). Het open landschap is ontstaan door de ontginning met een vaste maat en opbouw, de cope-ontginning. Dit herkenbare patroon heeft gezorgd voor kenmerkende bebouwingslinten, kaden, tiendwegen, en weteringen. Naast dit open weidegebied zorgt de stroomrug van de rivier de Lange Linschoten voor een halfopen landschap waarbij divers grondgebruik van fruitteelt, weiland en akkerbouw kenmerkend is. Behoudt van het contrast tussen het open- en halfopen landschap is een belangrijke basis voor de visie van het plan. Middels streefbeelden is daarbij richting gegeven voor het behalen van de visie. Voor de binnenstad van de stad Oudewater is een **Masterplan Binnenstad** ontwikkeld. De gemeente wil middels dit plan de groenstructuren benutten voor de groene uitstraling en het verhogen van de verblijfskwaliteit van de binnenstad. Daarnaast wil zij het groen passend maken bij de (historische)omgeving. Het plan richt zich met name op het behouden en uitbreiden van solitaire bomen en bomenrijen en daarnaast het toevoegen van geveltuintjes. (Buro Topia, 2017). De gemeente Oudewater heeft daarnaast 145 monumenten aangewezen als gemeentelijk monument, voornamelijk bestaande uit (128) woningen in de stad Oudewater (Gemeente Oudewater, z.d.).

Bijlage 3: Streefbeelden Landschapontwikkelingsplan

De streefbeelden van landschappelijke beplanting, *Figuur 34*, volgens het landschapontwikkelingsplan (brons + partners landschapsarchitecten, 2005):

1. Houtkaden zijn beplant met een dichte houtsingel (aan weerszijden van het middenpad). Herstel en ontwikkeling van het kadeprofiel en incidentele beplanting van knotwilgen, knotessen of elzen langs de voormalige Tiendweg ten noorden van Snelrewaard.
2. Tiendwegen zijn beplant met knotwilgen, knotessen en / of elzenhakhout (stobben).
3. De dubbelzijdige linten (Diemerbroek en de Blindeweg) kennen in principe een dubbelzijdige wegbeplanting, de soort beplanting kan variëren per lint, sluit aan bij het bodemtype en heeft een representatief karakter.
4. De enkelzijdige linten (Ruige Weide, Papekop en Cattenbroek) kennen een wegbeplanting, de soort beplanting sluit aan bij het bodemtype.
5. De noord-zuid lopende wegen (de N204, Joh. J. Vierbergenweg en de Damweg) zijn belangrijke doorgaande wegen en mogen als zodanig goed herkenbaar zijn. Zij doorsnijden de grote open ruimten die zich meer in oost-west richting bevinden. Zij worden hoofdzakelijk begeleid met een tweezijdige wegbeplanting, welke onderbroken is ter plaatse van de grootste open ruimte in het veenweidegebied.
6. De provinciale weg die de zuidoever van de Hollandse IJssel volgt (N228), ruimtelijk versterken met beplanting. Hierdoor wordt de continuïteit van deze weg en de zuidoever van de uiterwaard van de Hollandse IJssel versterkt. In de praktijk zullen sommige wegbermen te smal blijken, maar de provincie is daar waar mogelijk bereid mee te werken aan deze wegbeplantingen. Bij de inrichting van de wegen met bomen dient ook de verkeersveiligheid te worden betrokken.

7. Naast deze grofmazige lijnvormige landschapselementen wordt het behoud, de aanleg en het beheer van kleine landschapselementen op lokaal niveau gestimuleerd, bijvoorbeeld in de vorm van het slotenpatroon met aangrenzende natuurvriendelijke oevers, plasdras oevers en natte begroeiingstroken op de kopse kanten van percelen, (knot)bomenrijen of (hakhout)singels langs waterlopen, geriefhoutbosjes met ringsloten ter bescherming tegen het vee, bermbeheer, boomgaarden, kleiputten in de uiterwaarden, erfbeplanting, etc. Hierbij is aansluiting op bestaande patronen het meest gewenst.

Figuur 34: Streefbeelden wegbeplantingen (brons + partners landschapsarchitecten, 2005)

Bijlage 4: Huidige situatie binnenstad Oudewater

Figuur 35: Bomenrijen langs gracht

Figuur 36: Geveltuintjes in straten

Bijlage 5: Huidige situatie cultuurhistorische gebieden

Figuur 37: Huidige bomenrij kern Hekendorp

Figuur 38: Linschoterzandweg

Figuur 39: Waardsedijk

Figuur 40: Hoenkoopse buurtweg

Figuur 41: Hekendorpse buurt

Bijlage 6: NDFF-gegevens

SOORTGROEP	NEDERLANDSE NAAM	AANTAL
AMFIBIEËN	Bastaardkikker	34
	Bruine kikker	160
	Bruine/Heikikker	3
	Gewone pad	497
	groene kikker (soort onbepaald)	317
	Heikikker	353
	kikker (soort onbekend)	9
	Kleine watersalamander	207
	Meerkikker	34
	Poel-/Bastaardkikker	1
	Poelkikker	3
	Rugstreeppad	101

SOORTGROEP	NEDERLANDSE NAAM	AANTAL
INSECTEN - SPRINKHANEN EN KREKELS	Biguttulus-sprinkhaan (soort onbekend)	3
	Bramesprinkhaan	1
	Bruine sprinkhaan	36
	Gewoon spitskopje	51
	Grote groene sabelsprinkhaan	100
	Krasser	1
	Kustsprinkhaan	14
	Moerassprinkhaan	3
	Ratelaar	27
	Struiksprinkhaan	45
	Veenmol	64
	Wekkertje	1
	Zuidelijk spitskopje	10
	Zuidelijke boomsprinkhaan	10

SOORTGROEP	NEDERLANDSE NAAM	AANTAL
INSECTEN - DAGVLINDERS	argusvlinder	459
	atalanta	1828
	bont zandoogje	1406
	boomblauwtje	320
	bruin blauwtje	5
	bruin zandoogje	10
	citroenvlinder	538
	dagpauwoog	1168
	distelvlinder	405
	eikenpage	1
	gehakkelde aurelia	671
	gele luzernevlinder	1
	groot koolwitje	642
	grote vos	2
	icarusblauwtje	73
	keizersmantel	1
	klein geaderd witje	588
	klein koolwitje	1202
	kleine vos	914
	kleine vuurvlinder	403
	koninginnenpage	9
	koolwitje (soort onbepaald)	3
	landkaartje	238
	oostelijke vos	1
	oranje luzernevlinder	28
	oranjetipje	165
	zwartsprietdikkopje	3

SOORTGROEP	NEDERLANDSE NAAM	AANTAL
INSECTEN - LIBELLEN	Aeshna-glazenmaker (soort onbekend)	1
	Azuurwaterjuffer	14
	Blauwe glazenmaker	87
	Bloedrode heidelibel	111
	Bruine glazenmaker	190
	Bruine winterjuffer	3
	Bruinrode heidelibel	189
	Gevlekte witsnuitlibel	12
	Gewone oeverlibel	623
	Gewone pantserjuffer	1
	Glassnijder	126
	Groene glazenmaker	195
	Grote keizerlibel	189
	Grote roodoogjuffer	190
	heidelibel (soort onbekend)	23
	Houtpantserjuffer	354
	Kleine roodoogjuffer	177
	Lantaarntje	499
	Noordse witsnuitlibel	2
	Paardenbijter	444
	Platbuik	13
	Steenrode heidelibel	197
	Variabele waterjuffer	286
	Viervlek	137
	Vroege glazenmaker	406
	Vuurjuffer	11
	Vuurlibel	117
	Watersnuffel	12
	Weidebeekjuffer	2
	Zwarte heidelibel	2

SOORTGROEP	NEDERLANDSE NAAM	AANTAL
INSECTEN - WESPEN, BIJEN EN MIEREN	Aardappelgalwesp	3
	Abia	1
	Achaisus	2
	Akkerhommel	16
	Ananasgalwesp	3
	Blaasgalbladwesp	3
	Cimbex	1
	Diplazon	1
	Duitse wesp	1
	Eriocampa	1
	Franse veldwesp	2
	Gewone koekoekshommel	1
	Gewone vliegendoder	3
	hondsdrabbesjesgalwesp	2
	Honingbij	10
	Hoornaar	15
	Kleine zeefwesp	2
	Knikkergalwesp	4
	knoppergalwesp	3
	Lensgalwesp	3
	Metselspinnendoder	1
	Muntgalwesp	1
	Oestergalwesp	5
	Phymatocera	1
	Roodgatje	3
	Rosse metselbij	1
	Rozengalwesp	1
	Schoffelbloedbij	2
	Selandria	1
	Steenhommel	9
	Tenthredo	1
	Tromatobia	1
	Viltvlekezandbij	1
	Vroege wespbij	2
	Wegmier	1
	Weidehommel	4
	Witbaardzandbij	3

Zwart-rosse zandbij

6

SOORTGROEP	NEDERLANDSE NAAM	AANTAL
REPTIELEN	Geelbuikschildpad	2
	Lettersierschildpad	7
	Ringslang	259
	Roodwangschildpad	38

SOORTGROEP	NEDERLANDSE NAAM	AANTAL
VISSEN	Alver	2
	Baars	33
	Bittervoorn	40
	Blankvoorn	32
	Brasem	12
	Driedoornige stekelbaars	108
	Europese aal	5
	Giebel	1
	Graskarper	1
	Grote modderkruiper	2
	Karper	7
	Kleine modderkruiper	198
	Kolblei	2
	Kroeskarper	16
	Marmergrondel	102
	Pontische stroomgrondel	1
	Pos	9
	Rietvoorn	38
	Rivierdonderpad	27
	Roofblei	1
	Snoek	56
	Snoekbaars	3
	Tienddoornige stekelbaars	254
	Vetje	17
	Zeelt	89
	Zwartbekgrondel	2

SOORTGROEP	NEDERLANDSE NAAM	AANTAL
ZOOGDIEREN – OVERIGE ZOOGDIEREN	Bever	11
	Boommarter	1
	Bosmuis	10
	Bruine rat	196
	Bunzing	100
	Dwergmuis	12
	echte muis (onbekend)	1
	Egel	188
	Gewone/Tweekleurige bosspitsmuis	3
	Haas	1413
	haasachtige (onbekend)	1
	Hermelijn	65
	Huiskat	477
	Huismuis	24
	huismuis (soort onbekend)	1
	Huisspitsmuis	15
	Konijn	183
	Moeflon	1
	Mol	113
	Muskusrat	9037
	Otter	6
	Ree	20
	Rosse woelmuis	5
	spitsmuis (onbekend)	2
	Veldmuis	28
	Vos	2
	Waterspitsmuis	2
	Wezel	27
	Wezel/Hermelijn	3
	Woelrat/Molmuis	581

Zwarte Stern

38.016

SOORTGROEP	NEDERLANDSE NAAM	AANTAL
ZOOGDIEREN - VLEERMUIZEN	Gewone dwergvleermuis	624
	Gewone grootoorvleermuis	8
	Gewone/Grijze grootoorvleermuis	11
	Gewone/Kleine/Ruige dwergvleermuis	9
	Laatvlieger	99
	Meervleermuis	1
	Rosse vleermuis	5
	Ruige dwergvleermuis	152
	vleermuis (onbekend)	11
	Watervleermuis	4

SOORTGROEP	NEDERLANDSE NAAM	AANTAL
VOGELS	<u>Verdwenen uit Nederland</u>	<u>9.029</u>
	Goudplevier	9.029
	<u>Ernstig Bedreigd</u>	<u>22.260</u>
	Draaihal	13
	Dwergmeeuw	3.284
	Grauwe Kiekendief	2
	Kemphaan	18.704
	Kwak	30
	Velduil	226
	Woudaap	1
	<u>Bedreigd</u>	<u>73.139</u>
	Grote Karekiet	56
	Paapje	484
	Pijlstaart	3.436
	Tapuit	760
	Watersnip	26.667
	Zomertaling	3.719

SOORTGROEP	NEDERLANDSE NAAM	AANTAL
VOGELS	<u>Kwetsbaar</u>	<u>176.108</u>
	Bontbekplevier	1.983
	Boomvalk	571
	Grote Lijster	72
	Koekoek	758
	Nachtegaal	12
	Patrijs	14
	Porseleinhoen	163
	Ransuil	2.636
	Roerdomp	193
	Slobeend	67.001
	Snor	260
	Steenuil	274
	Torenvalk	2.638
	Wielewaal	5
	Wintertaling	30.042
	Wulp	69.484
	Zomertortel	1
	<u>Gevoelig</u>	<u>2.668.766</u>
	Blauwe Kiekendief	407
	Boerenwaluw	23.189
	Brilduiker	11.306
	Gele Kwikstaart	1.054
	Graspieper	2.721
	Grauwe Vliegenvanger	899
	Grote Mantelmeeuw	696
	Grutto	112.287
	Huismus	23.367
	Huiswaluw	5.406

SOORTGROEP	NEDERLANDSE NAAM	AANTAL
VOGELS	<u>Gevoelig</u>	<u>(vervolg)</u>
	Keep	369
	Kleine Zilverreiger	86
	Kneu	1.326
	Kraanvogel	42
	Kramsvogel	21.906
	Matkop	254
	Middelste Zaagbek	6
	Oeverloper	3.247
	Raaf	35
	Ringmus	10.530
	Roodhalsfuut	26
	Smient	2.417.724
	Spotvogel	991
	Steltkluut	515
	Tureluur	8.575
	Veldleeuwerik	4.368
	Visdief	17.149
	Wilde Zwaan	78
	Zeearend	8
	Zwarte Mees	199
	<u>Vogels zonder status</u>	<u>2.337.416</u>

Bijlage 7: Wetgeving en beleid ecologie

Wetgeving

De duurzame bescherming van flora en fauna is op Europese schaal gebiedsgericht aangepakt. Een Europees netwerk van gebieden beschermt het habitat van bepaalde diersoorten en de algemene biodiversiteit. In Nederland is middels de Vogel- en Habitatrichtlijn invullen gegeven aan dit **Natura 2000-netwerk** met 160 beschermde gebieden (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, z.d.). In de omgeving van de gemeente Oudewater zijn een drietal Natura 2000-gebieden aanwezig:

- Ten westen van Hekendorp ligt het nat graslandgebied Broekvelden, Vettenbroek & Polder Stein. Dit gebied is 696 ha groot en dient als foerageer- en rustgebied voor watervogels;
- Ten zuiden van gemeente liggen de uiterwaarden van de Lek. Deze stroomdalgraslanden zijn in totaal 148 ha groot en zijn verspreid over vier terreinen;
- Ten noorden liggen de Nieuwkoopse Plassen & De Haeck, een laagveenverlandingsgebied van 2008 ha met veenplassen. Het is een belangrijk gebied voor broedvogels zoals riet-, moeras- en watervogels.

Naast dit netwerk, wat voldoet aan de Europese richtlijnen, heeft Nederland het aantal beschermde gebieden uitgebreid met grote wateren, bestaande en nieuwe natuurgebieden en volgens agrarisch natuurbeheer beheerde landbouwgebieden, het **Natuurnetwerk Nederland (NNN)** (Rijksoverheid, z.d.). Een drietal gebieden in de omgeving van Oudewater behoren tot het NNN en ondersteunen de doelen van de Natura 2000-gebieden.

De **Wet natuurbescherming** regelt de bescherming van Nederlandse natuurgebieden en planten- en diersoorten en is opgebouwd uit een drietal eisen (Wet natuurbescherming, 2019):

- het beschermen en ontwikkelen van de natuur, mede vanwege de intrinsieke waarde, en het behouden en herstellen van de biologische diversiteit;
- het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de natuur ter vervulling van maatschappelijke functies; en
- het verzekeren van een samenhangend beleid gericht op het behoud en beheer van waardevolle landschappen, vanwege hun bijdrage aan de biologische diversiteit en hun cultuurhistorische betekenis, mede ter vervulling van maatschappelijke functies.

De rol van het rijk ligt bij ontheffingsaanvragen en gedragscodes (Rijksoverheid, z.d.). De provincies zijn verantwoordelijk voor vergunningen en ontheffingen en bepalen daarmee wat er toegestaan en verboden is in de natuur.

Regionaal beleid

De Provincie Utrecht ziet het belang van de bescherming van flora en fauna en heeft verschillende wijzen van natuurbescherming ontwikkeld om hier aan bij te dragen. Ter ondersteuning van het NNN zijn bijvoorbeeld gebieden aangewezen die het landelijk netwerk aanvullen, de **Natuurwaarden buiten NNN** (Provincie Utrecht, z.d.). Gebieden waar relatief veel aandachtsoorten voorkomen en waar door actieve soortenbescherming de biodiversiteit kan worden versterkt zijn de **Natuurparels** (Provincie Utrecht, sd). En voor de bescherming van weidevogels kent de provincie **Weidevogelkerngebieden**. De Provincie Utrecht kent ook een **Natuurvisie** met maatregelen voor een duurzame instandhouding van aandachtsoorten in het stedelijk leefgebied (Staat van Utrecht, 2018). Deze maatregelen zijn veelal gericht op vleermuizen, insecten en mossen en betreffen zeer concrete beheermaatregelen.

Lokale doelen

Natuur- en landbouworganisaties hebben middels het **Akkoord van Utrecht** afspraken gemaakt met de provincie om 875 hectare natuur te realiseren in Utrecht-West. Internationale en nationale wetgeving zijn met dit akkoord vertaald naar inrichtingsopgaven die gericht zijn op het behoud, verbetering en uitbreiding van natuur (Gebiedscommissie Utrecht-West, 2016). Gebiedscommissie Utrecht-West was daarbij een van de betrokken partijen. Naast de realisatie van dit akkoord zet zij zich ook in voor de ecologie middels kavelruil, afremmen van bodemdaling, duurzaam waterbeheer, nieuwe verdienmodellen, biodiversiteit en de energie-opgave, zoals staat beschreven in het **Gebiedsprogramma Utrecht-West 2016-2019**.

Ook in het **LOP** worden ecologische doelen en enkele belangrijke gebieden hiervoor benoemd. Zo is de afstemming tussen recreatie en ecologie een belangrijk doel omdat recreatief gebruik bijvoorbeeld in het broedseizoen overlast geven voor diersoorten. De Ruige Weide, zowel de straat als het aangelegen natuurgebied, in het noordwesten van de gemeente worden daarbij specifiek benoemt als ecologisch waardevol. Behoud en verdere ontwikkeling van de vegetatietypen: stroomdalgraslanden, natte graslanden en riet en ruigte is daar gewenst. Concrete beheermaatregelen zoals het natuurvriendelijk schonen en baggeren van sloten, beperken van het inlaten van gebiedsvreemd water en het afdammen van sloten moet de waterbeplanting herstellen. (brons + partners landschapsarchitecten, 2005)

De gemeenteraad van Oudewater heeft het afgelopen jaar enkele keren aandacht besteed aan het thema ecologie. Zo werd op 12 november 2018 een motie ingediend voor een **Bij-vriendelijke gemeente** (CDA-Oudewater, 2018). Gesteld werd dat de gemeente een rol kan spelen bij het creëren van meer bewustwording voor het belang en de achteruitgang van bijen en bestuivers in soorten en aantallen. Daarnaast wil men onderzoeken welke maatregelen nodig zijn om de gemeente meer 'bij vriendelijk' te maken. Op diezelfde datum werd ook een motie ingediend voor **natuurlijk groenbeheer** (De Wakkere Geelbuik, 2018). Middels deze motie werd gevraagd om in 2019 over te gaan op natuurlijk groenbeheer.

Ecologisch actieplan – Gemeente Woerden

Voor het thema ecologie is de basis voor de visie beperkt. Om deze basis aan te vullen wordt gekozen om een conceptrapport van de gemeente Woerden te gebruiken, het **Ecologisch Actieplan** (Schut & Schiedon, 2019). Met dit plan wil de gemeente Woerden het Groenblauw Omgevingsplan, ten aanzien van ecologie, verder uitwerken. Dit actieplan koppelt doelsoort(groep)en, deelgebieden en knelpunten aan elkaar om tot maatregelen te komen. Het landschap van de gemeente Woerden komt sterk overeen met dit van Oudewater en doordat de gemeenten bijna op elkaar aansluiten ondersteunen zij beide dezelfde beschermde natuurgebieden. Daarmee biedt dit actieplan een goed voorbeeld voor de visie van de gemeente Oudewater. Om een ambitie voor de ecologie te bepalen dienen eerst doelsoort(groep)en te worden bepaald. Door deze doelsoort(groep)en aan deelgebieden te koppelen zijn maatregelen in een latere fase aan locaties te koppelen. Ook het bepalen van de deelgebieden dient daarmee uitgevoerd te worden voor de visie. Knelpunten en maatregelen zijn te concreet en niet wenselijk om in een visie te benoemen.

Bijlage 8: Doelsoorten omliggende gebieden

Groep	Uiterwaarden Lek	Nieuwkoopse plassen	Broekvelden, Vettenbroek & Polder Stein	Gemeente Woerden
<i>Insecten/ weekdieren</i>	-	Platte schijfhoren	-	Icarusblauwtje
		Gestreepte Waterroofkever		Kleine vuurvinder
		Zeggekorfslak		Argusvlinder
				Wilde bijen
				Groene glazenmaker
				Vroege glazenmaker
				Gevlekte witsnuitlibel
				Gestreepte waterroofkever
				Moerassprinkhaan
				Platte schijfhoren
<i>Zoogdieren</i>	-	Meervleermuis	-	Gewone dwergvleermuis
		Noordse woelmuis		Meervleermuis
				Laatvlieger
				Rosse vleermuis
				Ruige dwergvleermuis
				Watervleermuis
				Otter
				Wezel
				hermelijn
				Bunzing
				Noordse woelmuis
				Waterspitmuis

Groep	Uiterwaarden Lek	Nieuwkoopse plassen	Broekvelden, Vettenbroek & Polder Stein	Gemeente Woerden
<i>Vogels</i>	-	Roerdomp	Kleine zwaan	Huismus
		Purperreiger	Smient	Gierzwaluw
		Zwartkopmeeuw	Krakeend	Kemphaan
		Snor	Slobeend	Grutto
		Rietzanger		Kievit
		Grote zilverreiger		Tureluur
		Kolgans		Watersnip
		Smient		Purperreiger
		Krakeend		Blauwborst
				Kleine karekiet
				Grote zilverreiger
				Kolgans
				Smient
				Krakeend
				Kerkuil
				Steenuil
				Bosuil
<i>Amfibieën en reptielen</i>	Kamsalamander	-	-	Heikikker
				Rugstreeppad
				Ringslang
<i>Vissen</i>	-	Bittervoorn	-	Bittervoorn
		Kleine modderkruiper		Kleine modderkruiper
				Rivierdonderpad

Groep	Uiterwaarden Lek	Nieuwkoopse plassen	Broekvelden, Vettenbroek & Polder Stein	Gemeente Woerden
<i>Planten</i>	Slikkige rivieroeveren	Groenknolorchis	-	Smeerwortel
	Stroomdalgraslanden	Kranswierwateren		Heelblaadjes
	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden		Fluitenkruid
	Vochtige alluviale bossen (zachthoutooibossen)	Vochtige heiden (laagveengebied)		Beemdkroon
		Blauwgraslanden		Moerasandoorn
		Ruigten en zomen (moerasspirea)		Grote kattenstaart
		Ruigten en zomen (harig wilgenroosje)		Wolfspoot
		Overgangs- en trilvenen (trilvenen)		Zwanebloem
		Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)		Koninginnekruid
		Galigaanmoerassen		Gele plomp
		Hoogveenbossen		Watergentiaan
				Steenbeekvaren
				Tongvaren
				Muurvaren
				Schubvaren
				Spaanse ruiter
				Rietorchis

Bijlage 9: Wetgeving en beleid klimaatbestendigheid

Wetgeving

Om de waterveiligheid van Nederland te garanderen is in 2012 de Deltawet in werking getreden. Een onderdeel hiervan is de **Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie**. Hiermee wordt door het Rijk als doel gesteld om Nederland voor 2050, zo goed als mogelijk, waterrobuust en klimaatbestendig ingericht te hebben. Alle overheidslagen moeten hieraan meewerken. Als mijlpaal moet voor alle partijen in 2020 het klimaatbestendig en waterrobuust inrichten onderdeel zijn van het beleid en handelen (Kennisportaal Ruimtelijke Adaptatie, 2019). Volgend op het Deltabeslissing wordt er jaarlijks het **Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie** opgesteld. Daaruit volgt het **Deltaplan Ruimte Adaptatie** waarin staat hoe de verschillende overheden het proces willen versnellen en intensiveren. Doelen, werkwijzen en behaalde resultaten worden beschreven. Dit plan hanteert zeven ambities om te versnellen en te intensiveren (Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie, 2019):

1. kwetsbaarheid in beeld brengen;
2. risicodialoog voeren en strategie opstellen;
3. uitvoeringsagenda opstellen;
4. meekoppelkansen benutten;
5. stimuleren en faciliteren;
6. reguleren en borgen;
7. handelen bij calamiteiten.

Regionaal beleid

Op provinciaal niveau is deze ruimtelijke adaptatie verder uitgewerkt. De provincie Utrecht richt zich met de **Provinciale ruimtelijke structuurvisie 2013-2028** op de realisatie van een klimaatbestendige leefomgeving bij ruimtelijke ontwikkelingen. Daarbij heeft zij vooral aandacht voor een duurzaam en robuust bodem- en watersysteem en waterveiligheid (Provincie Utrecht, 2016). Natuurlijk zijn grote landschappelijke verschillen in de provincie aanwezig waardoor de gevolgen van de verandering van het klimaat en de daarbij behorende risico's in de provincie ook verschillen. Hittestress en wateroverlast zijn

volgens de provincie de grootste risico's voor het gebied waartoe ook de gemeente Oudewater behoort. Om de gevolgen van deze risico's zo klein mogelijk te maken worden er ook eisen meegegeven (Staat van Utrecht, 2018):

- Zorgen voor voldoende 'waterbergingsgroen' zowel binnen als buiten de stadsgrenzen;
- Zorgen voor voldoende 'schaduw- en verdampingsgroen';
- Zorgen voor een integrale aanpak klimaatbeleid;
- Toekomst- en preventiegericht handelen;
- Bevorderen van klimaatadaptief handelen op microniveau.

Op regionale schaal heeft het HDSR een **klimaatstresstest** uitgevoerd (Aveco de Bondt, z.d.). Met deze test is via diverse manieren gekeken naar droogte, hitte, wateroverlast en waterveiligheid. Deze test onderbouwd de risico's zoals deze zijn benoemd door de provincie.

Lokale doelen

Ook de Gebiedscommissie Utrecht-West besteed aandacht aan risico's als gevolg van de klimaatverandering. Wateroverlast maar ook watertekort zullen vaker optreden door de verandering van het klimaat wordt in **Gebiedsprogramma Utrecht-West 2016-2019** geschreven. Met innovatie en een gebiedsgerichte aanpak moet volgens de commissie een goed werkend bodem- en watersysteem ontstaan. Hoe dit gerealiseerd moet worden beschrijven zij echter niet. De stichting **Natuur en Milieu federatie Utrecht** zet zich in voor een duurzame en mooie provincie, dit doen zij door middel van het beïnvloeden van gemeentelijk en provinciaal beleid en door het ondersteunen van bewonersinitiatieven. De stichting werkt bijvoorbeeld met het programma 'Groen aan de buurt' waarmee zij werkt aan de klimaatbestendige stad. Haar doel is om de gevolgen van de klimaatveranderingen op te kunnen vangen en de leefomgeving van bewoners prettiger, groener en gezonder te maken (Natuur en milieu federatie Utrecht, z.d.). Samen met IVN, Landschap Erfgoed Utrecht en de provincie Utrecht stimuleren zij bewoners om hun eigen leefomgeving te vergroenen. In het, enigszins verouderde, **LOP** worden doelen ten aanzien van klimaatbestendigheid niet beschreven benoemt en wateroverlast als een incidenteel probleem weggezet (brons + partners landschapsarchitecten, 2005).

Om de gevolgen van wateroverlast door extreme regenbuien te beperken is door de gemeente recent een **Gemeentelijk waterbeleidsplan** vastgesteld. In dit plan is hemelwater een onderwerp waarbij specifiek gekeken wordt naar de overlast bij hevige regenval (Bodegraven, 2019). Maatregelen moeten worden uitgevoerd om te zorgen dat de openbare ruimte van Oudewater in 2024 regenbuien tot 60mm/uur aan kan. Schade aan panden of ernstige verkeersbelemmering moet daarbij worden voorkomen. De belangrijkste maatregel is om zoveel mogelijk verharding te verwijderen en daarvoor een groene of blauwe inrichting voor terug te brengen. Natuurlijk blijft verharding in veel gevallen noodzakelijk en daarom is een goed functionerend watersysteem noodzakelijk om het water op de gewenste wijze af te voeren en te bergen. Om het water op de gewenste plek te krijgen kiest de gemeente ervoor om bij voorkeur het water bovengronds te laten stromen waardoor minder rioleringsbuizen noodzakelijk zijn. Waar het hemelwater, wat valt op de verharding, naartoe stroomt is als eerste een locatie waar het in de bodem kan trekken. Mocht deze optie niet mogelijk zijn dan moet het water worden afgevoerd naar een sloot. Pas als deze mogelijkheid ook niet te realiseren is wordt het water via het riool afgevoerd.

Bestrijding hittestress

Binnen alle lagen van de overheid blijven concrete doelen over hittestress achterwege. Om hiervoor wel doelen te kunnen stellen in de visie wordt gekeken naar het Kennisportaal Ruimtelijke Adaptatie. Dit kennisportaal is ontstaan in opdracht van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie en wordt beheerd door de stichting CAS (Climate Adaptation Services). Samen met kennisinstellingen, gemeentes, waterschappen en provincies geeft het advies en zorgt het voor de meest actuele kennis, data en instrumenten (Kennisportaal Ruimtelijke Adaptatie, 2019). Door dit kennisportaal wordt de oorzaak van hitte in een stedelijk omgeving beschreven als de opsomming *absorptie van zonnestraling door (stenige) materialen* en de *uitstoot van warmte bij menselijke activiteiten*. De belangrijkste factoren hierin zijn het aandeel bebouwd oppervlak, verhard oppervlak en groen oppervlak. Deze factoren kunnen lokaal sterk verschillen en zijn dan ook lokaal sturend in de temperatuur. De bestrijding van hitte vindt vooral plaats door

meer verdamping. Naast het vergroten van het aandeel groen oppervlak, toevoegen van groen, is ook het toevoegen van water positief. Bomen zijn daarnaast een zeer goede toevoeging doordat deze schaduw creëren en water verdampen. (Kennisportaal Ruimtelijke Adaptatie, 2019)

Bijlage 10: Wetgeving en beleid recreatie

Wetgeving

Op landelijk niveau zijn er geen wetten die directe invloed hebben op het thema recreatie. Door **Gastvrij Nederland**, de Nationale Raad voor toerisme, recreatie, horeca en vrije tijd wordt wel landelijk richting gegeven aan toerisme en recreatie. De doelen die zij stelt zijn op lokaal niveau van invloed (Gastvrij Nederland, z.d.):

- Maatschappelijk verantwoord voor mens en natuur;
- Een gezonde samenleving;
- Een toegankelijke infrastructuur;
- Een aantrekkelijk cultureel aanbod;
- Een veilige omgeving;
- Een aantrekkelijke woonomgeving.

Regionaal beleid

Provinciaal wordt dit thema uitgewerkt in de **Provinciale ruimtelijke structuurvisie 2013-2028**. Het beleven van dynamiek, naast rust en ruimte, maakt de provincie aantrekkelijk voor bezoekers (Provincie Utrecht, 2016). De huidige vraag en het aanbod rondom recreatie in de provincie sluit echter niet goed op elkaar aan door een tekort aan recreatieve mogelijkheden en doordat het wel aanwezige aanbod onvoldoende aansluit bij de vraag (Staat van Utrecht, 2018). Samen met gemeenten wil de provincie werken aan een passend aanbod waarbij de bereikbaarheid en capaciteit van bestaande recreatiegebieden wordt vergroot. Aandachtspunten hierbij zijn de verkeersveiligheid van en naar recreatiegebieden en de diversiteit in het recreatie aanbod. Het HDSR heeft zowel recreatieve vaarwegen als fietsroutes ontwikkeld om de recreatie in het gebied te stimuleren.

In de provincie Utrecht is **Recreatie Midden-Nederland** de uitvoeringsorganisatie van de werkzame recreatieschappen. Zij ontwikkelt, realiseert, beheert, onderhoudt en exploiteert terreinen voor openlucht dagrecreatie, recreatieve routes en routenetwerken (Recreatie Midden Nederland, z.d.). Ook het **Routebureau Utrecht** is hierbij ondergebracht als aanspreekpunt voor routegebonden recreatie. Het doel van beide organisaties is het aanbieden van routes en

routenetwerken om bewoners en bezoekers te laten genieten van de provincie (Routebureau Utrecht, z.d.).

Lokale doelen

De gebiedscommissie beschrijft dat de afgelopen jaren verbeterlagen ten aanzien van het fiets- en wandelknooppuntensysteem zijn doorgevoerd en dat diverse toeristische overstappunten zijn gerealiseerd (Gebiedscommissie Utrecht-West, 2016). Ook geeft zij aan dat het gemeentelijk gebied veel recreatieve potentie heeft en de rust, ruimte en kleinschalige infrastructuur als waardevol worden beschouwd door de recreant. Daarmee wordt de indruk gewekt dat het gebied ten aanzien van recreatie op het gewenste niveau is.

Ook voor het thema recreatie beschrijft het **LOP** verschillende doelen. Het beschrijft diverse wijzen van de recreatie, zoals wandelen, fietsen, skeeleren, varen en schaatsen. De bestaande en op dit moment, nog te realiseren routes moeten volgens het LOP worden afgestemd met ecologische verbindingzones, landschapselementen en historische patronen. Daarmee wordt aangegeven dat, op het moment van het ontwikkelingen van het LOP, dit nog niet volledig was afgestemd. Verrommeling van het landschap moet voorkomen worden door een goede landschappelijke inpassing van nieuwe en bestaande structuren.

Literatuurlijst

- Aan de slag met de Omgevingswet. (z.d.). *Beginnen met de Omgevingswet*. Opgeroepen op maart 1, 2019, van Aan de slag met de Omgevingswet: <https://aandeslagmetdeomgevingswet.nl/omgevingswet/>
- Abdel-Aal, S. (2019, Februari 12). *Amersfoort boos over kap van duizenden bomen*. Opgehaald van NRC.nl: <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/02/12/amersfoort-boos-over-kap-van-duizenden-bomen-a3653741>
- Alterra. (z.d.). *Profiel Habitatype 3150*. Opgeroepen op mei 29, 2019, van Synbiosys Alterra: https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/documenten/profielen/habitattypen/Profiel_habitatype_3150.pdf
- Alterra. (z.d.). *Profiel habitatype 6430*. Opgeroepen op mei 29, 2019, van Synbiosys Alterra: https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/documenten/profielen/habitattypen/Profiel_habitatype_6430.pdf
- Atelier Groenblauw. (z.d.). *Sociaal-maatschappelijke en economische waarde van groen en blauw*. Opgehaald van Groenblauwe netwerken voor duurzame en klimaatbestendige steden: <https://nl.urbangreenbluegrids.com/social/>
- Aveco de Bondt. (z.d.). *Klimaatstresstest Utrecht*. Opgeroepen op mei 25, 2019, van Aveco de Bondt: https://avecodebondt.geoapps.nl/klimaatstresstest_utrecht#dcedecf9-7665-e811-9406-00155d0ad53c
- Beleef Oudewater. (z.d.). *historie Oudewater*. Opgeroepen op 07 26, 2019, van Oudewater: <https://www.oudewater.net/ontdekken/de-stad-oudewater/historie-oudewater/>
- bijvriendelijk maaien*. (z.d.). Opgeroepen op mei 19, 2019, van bestuivers: <http://www.bestuivers.nl/bescherming/bijvriendelijk-maaien>
- brons + partners landschapsarchitecten. (2005). *Landschapsontwikkelingsplan Groene Driehoek*. Culemborg: brons + partners.
- Buro Topia. (2017). *Binnenstad Oudewater Masterplan*.
- CDA-Oudewater. (2018). *Bij-vriendelijke gemeente*.
- De Posthoorn. (2019, februari 12). *Meer groen op Nieuwe Haven en Pletterijstraat*. Opgehaald van De Posthoorn: https://pubblestorage.blob.core.windows.net/d9c7ad83/content/2019/2/a90f3791-2134-4e39-b30e-c5e12a658fee_thumb840.jpg
- De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. (z.d.). *Monumenten*. Opgeroepen op februari 22, 2019, van Cultureelerfgoed: <https://cultureelerfgoed.nl/erfgoed/monumenten/monumenten>
- De Wakkere Geelbuik. (2018). *natuurlijk groenbeheer*.
- Fietsersbond. (z.d.). *Fietsersbond*. Opgeroepen op maart 3, 2019, van Fietsersbond: <https://www.fietsersbond.nl>

- Gastvrij Nederland. (z.d.). *Wat doen wij?* Opgeroepen op maart 1, 2019, van Gastvrij Nederland: <http://www.gastvrij-nederland.nl/over-gastvrij-nederland/wat-doen-wij/index.php>
- Gebiedscommissie Utrecht-West. (2016). *Gebiedsprogramma Utrecht-West 2016-2019*. Utrecht: Programmabureau Utrecht-West.
- Gemeente Amersfoort. (z.d.). *Groenvisie Amersfoort*.
- Gemeente Den Haag. (z.d.). *Groen in de stad - Biodiversiteit*. Den Haag: Gemeente Den Haag.
- Gemeente Den Haag. (z.d.). *Groen in de stad - Klimaatbestendig*. Den Haag: Gemeente Den Haag.
- Gemeente Ermelo. (2017). *Groenvisie 2017-2027; Samen houden we Ermelo vitaal groen*. Ermelo: Gemeente Ermelo.
- Gemeente Oudewater. (2018, mei 22). *Beleidsregels snippergroen Oudewater*. Opgeroepen op april 22, 2019, van Oudewater: <https://www.oudewater.nl/bekendmakingen/beleidsregels-snippergroen-oudewater>
- Gemeente Oudewater. (2018). *Coalitieakkoord 2018-2022*. Oudewater.
- Gemeente Oudewater. (z.d.). *Gemeentelijke monumenten*. Opgeroepen op maart 9, 2019, van Oudewater: <https://www.oudewater.nl/sites/default/files/gemeentelijke%20monumenten%20oudewater1.pdf>
- Gemeente Woerden. (2013). *Groenblauw omgevingsplan 2014/2023 - Deel 1: De gemeentelijke visie op water en groen*. Woerden: Gemeente Woerden.
- Gemeente Woerden. (2016). *Groenblauw omgevingsplan Woerden 2016-2023 - Deel 2: de streefbeelden per wijk*. Woerden: Gemeente Woerden.
- Gemeente Woerden. (2017). *Actieplan Klimaatbestendig 2050*.
- HDSR. (z.d.). *Regelgeving waterbeheer uitgelegd*. Opgeroepen op maart 1, 2019, van HDSR: <https://www.hdsr.nl/vergunningen/subsidies/regelgeving/>
- HDSR. (z.d.). *Watergebiedsplan Linschoterwaard*. Opgeroepen op maart 1, 2019, van HDSR: <https://www.hdsr.nl/beleid-plannen/watergebiedsplannen/linschoterwaard/>
- Het fotogenieke stadje Oudewater in beeld*. (2019, Juni 2). Opgehaald van Reisvlinder: <https://reisvlinder.nl/fotoverslag-oudewater-tips/>
- Hooff, G. v. (2017, september 17). *Treurbeuk lacht om eerste herfststorm*. Opgeroepen op februari 10, 2019, van KijkopIJsselstreek: <https://kijkopijsselstreek.nl/nieuws/treurbeuk-lacht-om-eerste-herfststorm.html>
- Iersel, W. v. (2019, Februari 25). *'Openbare ruimte draagt nog onvoldoende bij aan biodiversiteit'*. Opgehaald van Stad en Groen: <https://www.stad-en-groen.nl/article/28712/openbare-ruimte-draagt-nog-onvoldoende-bij-aan-biodiversiteit>

- Into Green. (2019, Augustus 16). *Zonder planten kunnen wij niet leven*. Opgehaald van Intogreen: <https://intogreen.nl/zonder-planten-kunnen-wij-niet-leven/>
- IPS. (2019, Oktober 1). *Brengt toerisme voldoende banen en een betere toekomst voor iedereen?* Opgehaald van Duurzaam nieuws: <https://www.duurzaamnieuws.nl/brengt-toerisme-voldoende-banen-en-een-betere-toekomst-voor-iedereen/>
- Is Oudewater MKB-vriendelijk? Doe mee aan het onderzoek!* (2019, Juni 2). Opgehaald van BV Oudewater: <https://www.bv-oudewater.nl/2018/05/30/is-oudewater-mkb-vriendelijk-doe-mee-aan-het-onderzoek/>
- IVN Woerden. (z.d.). *Landschapsbeheer*. Opgeroepen op maart 1, 2019, van IVN Woerden: <https://www.ivn.nl/afdeling/woerden/landschapsbeheer>
- Jansma, N., Bade, T., Wheeler, K., Denneman, B., & van Diek, H. (2008). *Nederlandse wetlands*. Vogelbescherming Nederland.
- Kenniportaai Ruimtelijke Adaptatie. (2019, Augustus 8). *Over Ons*. Opgehaald van Kenniportaai Ruimtelijke Adaptatie: <https://ruimtelijkeadaptatie.nl/website/over-ons/>
- Kennisportaal Ruimtelijke adaptatie. (z.d.). *Gezondheid*. Opgeroepen op februari 22, 2019, van Kennisportaal Ruimtelijke adaptatie: <https://ruimtelijkeadaptatie.nl>
- Klemm, W. L. (2017). Ontwerprichtlijnen klimaatbestendig groen in de stad. *Journal of Landscape Architecture*, pp 60-71.
- Klimaat en adaptatie in de provincie Utrecht*. (sd). Opgehaald van Klimaatportaal: <https://utrecht.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=6046feb591cb45819d25adc9608f52bd>
- Klimaat-effectatlas*. (z.d.). Opgeroepen op maart 10, 2019, van Klimaat-effectatlas: <http://www.klimaat-effectatlas.nl/nl/>
- Kuypers, V., de Vries, B., & Peeters, R. (sd). *Groen voor klimaat*. Ministerie LNV, Directie Regionale Zaken.
- Landschap Erfgoed Utrecht. (z.d.). *Landschap Erfgoed Utrecht*. Opgeroepen op maart 1, 2019, van wat wij doen: <https://www.landschaperfgoedutrecht.nl/wat-wij-doen/>
- Milieu Centraal. (z.d.). *Tuintips om wateroverlast te verminderen*. Opgeroepen op mei 3, 2019, van Milieu Centraal: <https://www.milieucentraal.nl/in-en-om-het-huis/tuinieren/tuinontwerp/tuintips-om-wateroverlast-te-verminderen/>
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. (z.d.). *Natura 2000*. Opgeroepen op maart 1, 2019, van Beschermde natuur in Nederland: soorten en gebieden in wetgeving en beleid: https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?zoek_gebiedsnaam_n2k=reeuwijkse+plassen
- Monumenten.nl. (z.d.). *Beschermde stads- en dorpsgezichten*. Opgehaald van Monumenten: <https://www.monumenten.nl/soorten-monumenten/beschermde-stads-en-dorpsgezichten>

- Monumenten.nl. (z.d.). *Monument zoeken*. Opgeroepen op februari 22, 2019, van Monumenten.nl: <https://www.monumenten.nl/monumenten/kaart>
- Monumenten.nl. (z.d.). *Soorten monumenten*. Opgehaald van Monumenten: <https://www.monumenten.nl/soorten-monumenten>
- Nationale onderwijsgids. (2019, februari 15). *Veel scholen belangstelling voor groen schoolplein met gelderse subsidie*. Opgeroepen op april 14, 2019, van Nationale onderwijsgids: <https://www.nationaleonderwijsgids.nl/basisonderwijs/nieuws/47566-veel-scholen-belangstelling-voor-groen-schoolplein-met-gelderse-subsidie.html>
- Natuur en milieu federatie Utrecht. (z.d.). *Mooie landschappen en rijke natuur*. Opgeroepen op maart 1, 2019, van Natuur en milieu federatie Utrecht: <https://www.nmu.nl/wat-we-doen-2/natuur-en-landschap/>
- Natuur en milieu federatie Utrecht. (z.d.). *Groen blauwe stad*. Opgeroepen op maart 1, 2019, van Natuur en milieu federatie Utrecht: <https://www.nmu.nl/wat-we-doen-2/duurzame-stad>
- Natuurkennis. (z.d.). *Laagveen en zeekleilandschap*. Opgeroepen op 07 26, 2019, van Natuurkennis: <https://www.natuurkennis.nl/landschappen/laagveen-en-zeeklei/laagveen-en-zeekleilandschap/algemeen-laagveen-en-zeeklei/>
- Nieuwe Meerbode. (2019, Februari 14). *Geld beschikbaar voor projecten in het groen*. Opgeroepen op april 17, 2019, van Nieuwe Meerbode: <https://www.meerbode.nl/geld-beschikbaar-voor-projecten-in-het-groen/>
- oKra landschapsarchitecten. (2011). *Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen - Katern Groene Hart*. Provincie Utrecht.
- Provincie Noord-Holland. (2018). *Prachtlandschap Noord-Holland! Leidraad Landschap & Cultuurhistorie*. Alkmaar: Noord-Holland.
- Provincie Utrecht. (2011). *De toekomst van recreatie om de stad*. Utrecht: Kenniscentrum Recreatie.
- Provincie Utrecht. (2016). *Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie 2013-2028 provincie Utrecht (Herijking 2016)*. Utrecht: Provincie Utrecht.
- Provincie Utrecht. (2018). *Beleidskader Wet Natuurbescherming Provincie Utrecht, Natuurlijk waardevol*. Utrecht: Provincie Utrecht.
- Provincie Utrecht. (sd). *Icoonsoorten, aandachtsoorten natuurpleils*. Opgehaald van Provincie Utrecht: <https://www.provincie-utrecht.nl/onderwerpen/alle-onderwerpen/natuurbeleid/icoonsoorten-aandachtsoorten-natuurpleils/>
- Provincie Utrecht. (z.d.). *Natuurnetwerk Nederland*. Opgehaald van Provincie Utrecht: <https://www.provincie-utrecht.nl/onderwerpen/alle-onderwerpen/natuurnetwerk-nederland/ehs-wijzer/>
- Recreatie Midden Nederland. (z.d.). *Over ons*. Opgeroepen op maart 4, 2019, van Recreatie Midden Nederland: <https://recreatiemiddennederland.nl/over-ons/>

- RHC. (z.d.). *Beknopte geschiedenis Oudewater*. Opgeroepen op 07 26, 2019, van rhcrijnstreek: <https://rhcrijnstreek.nl/bronnen/lokale-historie/oudewater/oudewater/beknopte-geschiedenis-van-oudewater/>
- Rijksdienst van het Cultureel Erfgoed. (1977, januari 18). *Lijst documenten horend bij Beschermd Gezicht 1429*. Opgeroepen op maart 9, 2019, van Cultureel Erfgoed: https://archisarchief.cultureelerfgoed.nl/Beschermd_Gezichten/BG1429/
- Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. (z.d.). *Integrale wet voor het cultureel erfgoed*. Opgeroepen op maart 1, 2019, van Cultureel Erfgoed: <https://cultureelerfgoed.nl/dossiers/erfgoedwet>
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. (2018, Februari 9). *“Behoud en ontwikkeling van cultureel erfgoed vraagt om flexibiliteit”*. Opgehaald van Erfgoed en ruimte: <https://erfgoedenruimte.nl/nieuws/%E2%80%9Cbehoud-en-ontwikkeling-van-cultureel-erfgoed-vraagt-om-flexibiliteit%E2%80%9D>
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (z.d.). *Kaart groen erfgoed*. Opgeroepen op februari 22, 2019, van Landschap in Nederland: <https://landschapinnederland.nl/kaart-groen-erfgoed>
- Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed. (z.d.). *Hoe verhoudt de Erfgoedwet zich tot de Omgevingswet?* Opgeroepen op maart 9, 2019, van Cultureel erfgoed: <https://cultureelerfgoed.nl/organisatie/veelgestelde-vragen/4-hoe-verhoudt-de-erfgoedwet-zich-tot-de-omgevingswet>
- Rijksoverheid. (z.d.). *Natuurnetwerk Nederland*. Opgeroepen op maart 9, 2019, van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit/natuurnetwerk-nederland>
- Rijksoverheid. (z.d.). *Wetgeving voor natuurbescherming in Nederland*. Opgeroepen op maart 1, 2019, van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit/wetgeving-voor-natuurbescherming-in-nederland>
- Rijkswaterstaat. (z.d.). *De Wro in het kort*. Opgeroepen op maart 1, 2019, van Rijkswaterstaat: <https://www.infomil.nl/onderwerpen/ruimte/ruimtelijke/wet-ruimtelijke/wro-kort/>
- Rijkswaterstaat. (z.d.). *Uitvoering Kaderrichtlijn Water*. Opgeroepen op maart 1, 2019, van Rijkswaterstaat: <https://www.rijkswaterstaat.nl/water/wetten-regels-en-vergunningen/natuur-en-milieuwetten/kaderrichtlijn-water/index.aspx>
- Rijkswaterstaat. (z.d.). *Waterwet*. Opgeroepen op maart 1, 2019, van Kenniscentrum InfoMil: <https://www.infomil.nl/onderwerpen/lucht-water/handboek-water/wetgeving/waterwet/>
- Rooms, T. (2019, November 28). Gesteggel over bomen in Boxtel: ‘Die zijn nodig voor een beter klimaat’. *Brabants Dagblad*, pp. <https://www.bd.nl/meierij/gesteggel-over-bomen-in-boxtel-die-zijn-nodig-voor-een-beter-klimaat~ab72a5d8/?referrer=https://www.google.com/>.
- Routebureau Utrecht. (z.d.). *Routebureau Utrecht*. Opgeroepen op maart 3, 2019, van Routebureau Utrecht: <https://routebureau-utrecht.nl/>

- RTV Utrecht. (2018, Juli 17). *Oudewater vreest wateroverlast: "Waarom betalen we nog rioolheffing?"*. Opgehaald van RTV Utrecht: <https://www.rtvutrecht.nl/nieuws/1798945/oudewater-vreest-wateroverlast-waarom-betalen-we-nog-rioolheffing.html>
- S. de Vries, R. V. (2000). *Natuur en gezondheid; Een verkennend onderzoek naar de relatie tussen volksgezondheid en groen in de omgeving*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Schut, D., & Schiedon, E. (2019). *Ecologisch Actieplan - Gemeente Woerden*. Gemeente Woerden.
- Staat van Utrecht. (2018). *Groen in en om de stad*. Utrecht: Provincie Utrecht.
- Stadszaken. (2012). *Zo ontwerp je stedelijke wateromgevingen die echt verkoelen*. Opgeroepen op januari 30, 2019, van Stadszaken: <https://www.stadszaken.nl/ruimte/groen/2012/stedelijke-wateromgevingen-die-echt-verkoelen>
- Stichting Climate Adaptation Services. (z.d.). *Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie*. Opgeroepen op februari 22, 2019, van Ruimtelijke adaptatie: <https://ruimtelijkeadaptatie.nl/deltabeslissing/deltabeslissing/>
- Stichting Groene Hart. (z.d.). *Home*. Opgeroepen op maart 3, 2019, van Groene Hart: <https://groenehart.info/>
- Struinen en Vorsen. (z.d.). *Over Struinen en Vorsen*. Opgeroepen op maart 3, 2019, van Struinen en Vorsen: <https://www.struinenenvorsen.nl/over-struinen-en-vorsen/>
- Tonneijck, F., Smid, G., & Bade, T. (s.d.). *Groen Loont!*
- Vermaas, M. (2018, Juli 3). *Landbouw moet anders, maar hoe dan?* Opgeroepen op januari 30, 2019, van Boerderij: <https://www.boerderij.nl/Home/Achtergrond/2018/7/Landbouw-moet-anders-maar-hoe-dan-303779E/>
- Wageningen University & Research. (2019, Mei 7). *Summary of the IPBES report on the deterioration of ecosystems*. Opgehaald van WUR: <https://www.wur.nl/en/newsarticle/Summary-of-the-IPBES-report-on-the-deterioration-of-ecosystems.htm>
- Wet natuurbescherming*. (2019, Maart 3). Opgehaald van Overheid.nl: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2019-01-01>
- Wuijts, S. (2019, Mei 18). *Klimaatverandering. Klimaatverandering, effecten op leefomgeving, gezondheid en aangrijpingspunten voor beleid. [Illustratie]*. Gaetano. Opgehaald van Gaetano: <https://www.gaetano.nl/climate-change/>
- WUR. (2018, Oktober 5). *Factsheets over positieve effecten van bomen en groen in de stad*. Opgehaald van WUR: <https://www.wur.nl/nl/nieuws/Factsheets-over-positieve-effecten-van-bomen-en-groen-voor-praktijk-en-beleid.htm>